

श्रीनृसिंहरांभोजधारीकृतमानसः
ज्योतिर्विष्णुकंस्पर्धुंलायतांरोशिकैर्बुधैः

2069

X 2

केश०

१

ॐ

श्रीगणेशाय नमः॥ श्रीसरस्वत्यै नमः॥ श्रीनृसिंहप्रसन्न॥
केशवोक्तं जंजुर्मागे देशं नारायणोऽस्युत॥ ततो सत्यमतिप्रीत्ये
नत्वा मल्लरिपुं गुरुं॥ अरंभे विशिष्टशिष्टाचारानुमतः श्रु
तिबोधकर्तव्यतां निर्विघ्नं यत्समास्य धीकृतं कायवाञ्छ
नोभिः गणेशादिनमस्काररूपं मंगलं शिष्यशिष्याये
निबध्नाति॥ नत्वेति॥ नमस्कारस्य कर्तव्यतां क्षयाप
र्वकालत्वात्कोनिर्देशः॥ अहं केशवो जातं पदं त्रिकुर्वेदस्य
न्वयः जातकस्येदं जातकं यद्यपि वृद्धाद्ये जातीयमिति भा
व्यं॥ तथापि नायं शेषिकप्रसूतः किंतु स्वाधिक्यप्रसूतः
तएवोपचारात्तदीयवर्तते॥ गोपस्य स्त्री गोपित्वादिवत्॥

कां
क

उदा०

२

च्युतशिवब्रह्मावर्कमुख्यग्रहान्॥विद्यपः॥श्रीगणधियः॥
शारदाश्रीसरस्वती॥अच्युतःनारायणः॥शिवोमहादे
वः॥ब्रह्माचतुराननः॥अवर्कमुख्यग्रहान्॥सूर्यादियोग्रहाः॥
थंभ॥एतान्नन्वा॥कजातक॥सुहृतरांप्रकरार्थो॥कस्मैकारणा
प॥ज्योतिर्विदां॥प्रीतये॥अथात्रकर्तव्यसंक्षेपतआह॥यं
त्रेरिति॥अत्रजातकपद्धतौ॥जन्मसमये॥~~जन्मसमये~~यंत्रैः
घटीशंकुफलकादिभिः॥स्थूलतरः॥सूक्ष्मोवेधोत्तातव्यः॥
प्रथममिति शेषः॥तद्यथादिने यदि मध्याह्ना सर्वजन्मान्
वृत्ति॥तदादिनगतसमयोत्तयः॥मध्याह्नोत्तरं जन्मदिन
शेषसमयोत्तयः॥मदिरात्रावर्द्धरात्रा सर्वजन्मान् वृत्ति॥

जन्मफलं

रा०

स्यसुचतसंयोगादाख्यायमिति सूत्रे कैवल्यादिग्रंथेषु जातस्य
बालकस्य इदं पूर्वजन्मांतराजितसदसकर्मजनितशुभाशु
भफलनिरूपकं शास्त्रजातकमिसूच्यते ॥ जातकस्य जातक
शास्त्रस्य पदं तिर्मागं न मेण निरूपणमिस्यर्थः ॥ यद्वा जातं
मुसं नैकं ॥ शिरोयस्मिन्काले तज्जातकं ॥ तं जन्मकालम
धिस्यलोका न फलशुभाशुभसूचकं शास्त्रजातकमिसू
च्यते ॥ तस्य पदं तिर्मागमिस्यर्थः ॥ वस्तुतो जातस्य कायति
प्रतिपादयतीति जातकं ॥ कैशब्देः अस्मान्मुलविभूजादि
त्वात् ॥ त्रिपुरषानुकर्मिवत् ॥ कर्मलाभस्तयत्रयत्रापि
योग्यतावशादिति ॥ किंस्तत्त्वा ॥ कान् ॥ विघ्नपशारदा

ति

केश.
४

यो

३.

नादेन युतं रात्रौ पश्चिम नतं स्यात् ॥ तत्र त ~~विष्णुर्न हस्तमिगतां~~
चतुष्टयं त्रिंशच्छतं ३ नतं भवति ॥ तद्यथा ॥ पूर्व नतं त्रिंशच्छतं पूर्वं
नतं भवति ॥ पश्चिम नतं त्रिंशच्छतं पश्चिमे नतं भवति ॥ अ
थ दशमसाधनं ॥ ॥ पूर्वो नतं षष्ठ्युत्तरवेः पश्चात् नतं केव
लादिसतो लको दये लभ्यते ॥ तन्माध्यं ॥ दशमं भवति
तत्सप्तमं षष्ठ्या शि युक्तं ॥ सुखं चतुर्थं भवति ॥ ॥ अथ मंदा
वबोधादाहारणक्रमो लिख्यते ॥ संवत् १६४४ शालिवाहनश
के १५०९ वृषादेः अश्वि नवम्य ११ शनौ घटिकाः ३० पळानि ३९ अ
श्विनि ०९ प० परतो भनरणि नक्षत्रं संपूर्णं ० वज्रयोगघ १४
प१३ अत्र श्रीसूर्योदयान्न त घटिकाः सु १४ १४ धनुर्ल गे श्री
मतो जम ॥ अथ मध्यग्रहसाधनार्थं महर्गणाः लिख्यते ॥

नंकरणादौ प्रसिद्धं ॥ अथ दशमभावसाधनं तस्मात्साधनाय नतो
नतसाधनं चाह ॥ रात्रेः शेषमिति त्रयुतं दिनदलेनां लोगतं शेष
कविश्लेषखलु पूर्वपश्चिमनतं त्रिशस्युतं चोक्तं ॥ यत्पूर्व
नतषट्शतयुक्तं रवितयश्चात्र तादिसतो यल्लोकोदयकेश्य
लभमिव तन्माध्यं सषट्शतसुखं ॥ २ ॥ ॥ रात्रेति ॥ ॥ रात्रेः
शेषं घटिकादिकं ॥ तथा रात्रे इत ॥ गतं ॥ दिनदलेन ॥ दिना
देन ॥ युक्तं ॥ अत्र मासपूर्वपश्चिमनतं भवति ॥ अहः ॥ दिनस्य ग
तं ॥ ~~रात्रे~~ शेषकं ॥ दिनादेन विश्लेष्यं अत्र मासपूर्वपश्चि
मनतं भवति ॥ एतदुक्तं ॥ भवति ॥ निशिथादूर्ध्वं रात्रिशेषं दि
नदलेन युक्तं रात्रौ पूर्वमनतं स्यात् ॥ निशिथादूर्ध्वं रात्रिगतं दि

के०
५

क

थ

उ०

८

ल्यष्टपिंडः॥ स इह भवति सद्यः श्यामो स हिरामास भुजगशरवा
णाके दु१२५५८८३१२ युशके बः॥ २॥ नागरामशरवेदेषु शर
स्मा १५६४५० ३८ युतोदिनगणः कुरुते ॥ स्यादयं कलिमुखो

गुरु	र	च	उ	पा	म	बु	ग	शु	श	क	गुरु	म	बु	शु	श	थ	गो	शु
मध्य	६	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५
ममह	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३
गतय	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५

॥ ३॥ अथ बीजदशांतरादिसंहरतास्तात्कालिकारव्यादयो मध्य
माः लिख्यते सगतिः काः ॥ ॥ चरखंडानि ४१। ३१। १६। ताका
लिकं चर ३६ दिनमानं २८। ४८। दिनां ९४। २४। रात्रिमानं ३१। १२
रात्र्यं १५। ३६ उयनामाः ११। ४५ दधिया मे पलमा ४। ४० अथ
तात्कालिकग्रहसाधनार्थं चक्रं ६ आधिमासः १ उनाहः १ अहर्गणाम

राः ६०५

तत्र कल्यागता द्याः ११७२९४८६८८ कल्याहर्गणः ७२०६७६९
 ५५२७८ सखितोगता द्याः ११५५८८४६८८ सख्य हर्गणः ७९
 ४४०४००९१५९ कलिगता द्याः ४६८८ कलेरहर्गणः ७७१२३२
 २४ ब्रह्मवृत्त्ये गता द्याः ४०४ अधिसासाः १५० मासगणः ५०
 ०४ अवमानि २३४९ अहर्गणः १४७७८६ अत्र कल्यादिगता
 द्यानां दिनगणानां च साधनार्थं सुगमोपायः द्रष्टव्यो देवतगुरु
 चरणोक्तोतिरव्यते ॥ ॥ करारयुगससा भ्राभ्रपूवनि
 षट् खदितुरसहितश्चेत् ब्रह्मवृत्त्योक्तपिंडः ॥ ७२०६३६००
 ७४५२० सहस्रहभवंति कल्यान्तद्वेकाद्रिभूमीनवक्षोपे
 द्यं वभ्र १७२१४७१० युक्ताकोट्य ॥ शररसगुणभ्रषणा
 गरामभ्रवेदां बुधिशशिनग ७१४०७८६९७६५ युक्तो ब्रह्मवृत्तु

तो

द

गयुगभ

ग

केश.

२

उ-

शनिः॥ शोभं केन्द्र मज्जार्य मध्यगमिती मेयांति दत्तुत्यतां सिद्धे
स्तैरिह पूर्वधर्मनयसक्त्यादि कंखादिशेत्॥ इह जन्म समये
उद्गमं लेखनं स्वदेशीयो दयेः साध्यं तस्माधनमुक्तं प्रसृतुत्ये
तत्कालिको कौयनमागयुक्तं स्तद्गोप्यभागे रुदयो हतस्वः॥
स्वाग्न्युद्धतस्तं रविगोप्यकालं शोधयेद्विषयटीपलेभ्यः॥ वि
तरग्रतो राश्युद्धां श्यशेषमुशुद्धं हस्वाग्निगुणं लवाधं॥
अशुद्धपूर्वैर्भवैर्नैरजाधैर्युक्तं तनु स्यादयनां शहीनं॥ भो
ग्यांशकाळे खगुणा हतेर्कः स्वीयोदया साशयुतो विल
ग्नं॥ रात्रीष्टकाळे तु संपन्नं सूर्यो लूग्नं ततो पृक्तवद्विष्टका
ले इति॥ एवं जन्म समये उद्गमः कार्यः॥ सः उद्गमः संपन्नः
षट्शशि युक्तोऽस्तर्क्षः स समभावो भवति॥ तत्र ग्रहसाध

२

तदारात्रिगतकालोत्तेयः॥ ~~निशिथारध्वंरात्रि~~
शेषकालोत्तेयः॥ अत्र जन्मसमये खेटाः ग्रहाः स्फुराः॥ यस्य
पृथक्ते॥ आकाशे दृक्तुल्यापवन्ति तेन पक्षेण वेद्याः॥ तदु
क्तं दामोदरपदुतो॥ यांति स सा धिताः खेटा येन दृग्गणितैक्य
ता॥ तेन पक्षेण ते कार्याः स्पष्टास्तस्मयोद्भवा इति॥ स्फुरा इ
त्यपलक्ष्यं॥ मध्यमाग्रहाः शीघ्रोऽन्यपि वेद्या नैस्यपि बो
ध्यं॥ चेष्टा केंद्रसाधने उपयोगात्॥ ते स्फुराग्रहा विधमान
घटनामवलोक्य वेधेनांतराणिलक्षयित्वाऽचार्यैः साधिता
स्तैर्ग्रहलाघवे निवेद्याः॥ सौरो कोपि विधम्बं ककुलिको
नाञ्जोगुरुस्थार्यजो सग्राह च कर्जरी केंद्रमथार्यैः सेषभागः ॐ

॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥
 के ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥
 जन्म समये खराः ग्राहाः स्युः यत्पक्षेण घटंते आकाशे द्युतुल्याभ
 वंति ॥ तेन पक्षेन वेद्यः ॥ तदुक्तं दधिग्रामि मेवादिना मुदयः लिख्यंते ॥
 मे २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥
 म ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥
 अयन भाग युक्त इत्यादीनां जातं तात्कालिकं लक्षणं २१ ॥ ४८ ॥ ५३ ॥
 इदं पञ्च युतं निशान्ना हर्षं जातं सप्तमं २१ ॥ २२ ॥ ४८ ॥ ५३ ॥ अथ न तोरा
 हरणं ॥ तत्र न तं चतुर्धा भवति दिवा पूर्व १ दिवा पश्चिमं २ रात्रि प
 र्वा ३ रात्रि पश्चिमं ४ चेति तत्र रात्रि पूर्व न तार्थं कल्पितं रात्रि शेषं २
 दिनदले युक्तं १४ ॥ २४ ॥ तं रात्रि पूर्व न तं १४ ॥ २४ ॥ अथ दिवा पूर्व न तं
 ५ लय ॥ निवृत्तं तत्र माध्यं दशमं स्यात् ॥ स षट्मं सुखं स्यात् ॥
 न ॥ साध्यं तं माध्यं दशमं षट् रात्रि युक्तं दशमं सुखं स्यात् ॥ उपरि ॥ पश्चि

॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥
 ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥
 ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥
 ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥
 ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥
 ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

अस्य व्याख्यानस्तोकातिवृत्त्यल्लिख्यते ॥

द्व्यादयस्तोकातिवृत्त्यलियंते ॥									
म	व	ग	श	प्रह	रं	चं	मं	वुं	गुं
१	७	२	१०	१५	२०	२५	३०	३५	४०
२	८	३	११	१६	२१	२६	३१	३६	४१
३	९	४	१२	१७	२२	२७	३२	३७	४२
४	१०	५	१३	१८	२३	२८	३३	३८	४३
५	११	६	१४	१९	२४	२९	३४	३९	४४
६	१२	७	१५	२०	२५	३०	३५	४०	४५
७	१३	८	१६	२१	२६	३१	३६	४१	४६
८	१४	९	१७	२२	२७	३२	३७	४२	४७
९	१५	१०	१८	२३	२८	३३	३८	४३	४८
१०	१६	११	१९	२४	२९	३४	३९	४४	४९
११	१७	१२	२०	२५	३०	३५	४०	४५	५०
१२	१८	१३	२१	२६	३१	३६	४१	४६	५१
१३	१९	१४	२२	२७	३२	३७	४२	४७	५२
१४	२०	१५	२३	२८	३३	३८	४३	४८	५३
१५	२१	१६	२४	२९	३४	३९	४४	४९	५४
१६	२२	१७	२५	३०	३५	४०	४५	५०	५५
१७	२३	१८	२६	३१	३६	४१	४६	५१	५६
१८	२४	१९	२७	३२	३७	४२	४७	५२	५७
१९	२५	२०	२८	३३	३८	४३	४८	५३	५८
२०	२६	२१	२९	३४	३९	४४	४९	५४	५९
२१	२७	२२	३०	३५	४०	४५	५०	५५	६०
२२	२८	२३	३१	३६	४१	४६	५१	५६	६१
२३	२९	२४	३२	३७	४२	४७	५२	५७	६२
२४	३०	२५	३३	३८	४३	४८	५३	५८	६३
२५	३१	२६	३४	३९	४४	४९	५४	५९	६४
२६	३२	२७	३५	४०	४५	५०	५५	६०	६५
२७	३३	२८	३६	४१	४६	५१	५६	६१	६६
२८	३४	२९	३७	४२	४७	५२	५७	६२	६७
२९	३५	३०	३८	४३	४८	५३	५८	६३	६८
३०	३६	३१	३९	४४	४९	५४	५९	६४	६९
३१	३७	३२	४०	४५	५०	५५	६०	६५	७०
३२	३८	३३	४१	४६	५१	५६	६१	६६	७१
३३	३९	३४	४२	४७	५२	५७	६२	६७	७२
३४	४०	३५	४३	४८	५३	५८	६३	६८	७३
३५	४१	३६	४४	४९	५४	५९	६४	६९	७४
३६	४२	३७	४५	५०	५५	६०	६५	७०	७५
३७	४३	३८	४६	५१	५६	६१	६६	७१	७६
३८	४४	३९	४७	५२	५७	६२	६७	७२	७७
३९	४५	४०	४८	५३	५८	६३	६८	७३	७८
४०	४६	४१	४९	५४	५९	६४	६९	७४	७९
४१	४७	४२	५०	५५	६०	६५	७०	७५	८०

ॐ
७

३०

मं त्यात् ॥ पूर्वोन्नते सति ॥ षडशियुक्तसूर्योऽतं इष्टकालं प्रकृत्य
लं कोदयकैलं ग्रं साध्य ॥ तन्माध्यं दशमं ॥ षडशियुक्तं दशमं सा
त् ॥ च पुरे षडशियुक्तं सति आदिसः सूर्योऽत्रेव तात् ॥ लं कोदये
लं ग्रं साध्यं दशमं स्यात् ॥ षडशिसहितं चतुर्थं ॥ एवं भावचतुष्ट
यं साध्यं ॥ आत्रोदाहरणं दशमं भावसाधनार्थं पूर्वोन्नते तात्का
लिकोर्कः ॥ ६५ ॥ ७९ ॥ ४९ ॥ षडशियुक्तं ॥ ५१ ॥ ७९ ॥ ४९ ॥ अस्मात्त्रे को
दयेती ॥ कालिकोर्क इत्यादिना जातं दशमं ६५ ॥ ७९ ॥ ४९ ॥ इदं षड
शियुक्तं चतुर्थं ॥ ४९ ॥ ७९ ॥ ४९ ॥ षडशियोगं विना दशमं साधनमुक्तं
स्मालुगियुक्तं पूर्वोन्नतात् परन्तात् स्फुटसाधना कीलं कोदये
कथितवत्तनुरेव कार्या तस्मात्सुखं दशमं भावसाधनं व्यमेव ॥

सुखं

राम
७

त

र्थे जन्म समय तत्र उदयात् दिनगतं १५ १५ दिनदलेन १४। २४ रूहि
तं जातं दिवा पूर्व नतं ०। १०। अथवा पश्चिम नतार्थे कल्पित मकरोष ४
दिनदले १४। २४ विज्ञेयं पितं जातं दिवा पश्चिम नतं १०। २४ अरुः शो
वं नाम दिनमानं २४ ४४ जन्म कृत्वा कः २४। ४४ हीनं जातं अरु शो
ष ०। दिनदले १४। २४ विज्ञेयं दिवा पश्चिम नतं स्यात् १०। २४ रात्रौ
पश्चिम नतार्थे कल्पितं निशिथादवा नूगत कालः १०। ० दिनद
लेन १४। २४ पुनं जातं २४। २४ रात्रौ पश्चिम नतं स्यात् ॥ ३४
नत चतुष्टयं त्रिंशत् ० च्युतं जातं क्रमेणोन्नत चतुष्टयं ॥ रात्रौ
पूर्वोन्नतं १०। ३४ रात्रौ पश्चिमोन्नतं ५। ३४ दिवा पूर्वोन्नतं
२१। ५० दिवा पश्चिमोन्नतं ११। ३९। दिवा पूर्वोन्नतार्थं २१। ५० ताका
लिको र्कस्यादिना लग्नसाध्यं। त्रिको दयकैः लग्नमिव लग्नदश

व

केन.

जा

३०

हे मध्यरात्रे वा ॥ तदा न त कालाभावात्कालिनः सूर्य एव दशमभा
वो भवतीति ॥ एवं मानचतुष्टये सिद्धेऽन्यभावसाधनं संधि साध
नमारोहावराहीग्रहभावफलसाधनं चाह ॥ ॥ अंशो व्यस्त ७ ख
भस्य १० भूय महतो यो व्यस्त नो हि च्युतो बंधो ते पि च सांगभास्तनु
मुत्वाः संधिर्द्वि योगोर्दितः ॥ अन्य संधिपुमावगे खिल फलं स्या
द्भावसंध्यंतरेणासं संधि खगातरं क्षयचयभावाधिके प्लेख
गे ॥ २ ॥ ॥ अंशेति ॥ व्यस्तखभस्य अंशः भूय महतः तनो योज्यः
विगतं अस्तं व्यस्तं सप्तमं ॥ व्यस्तं च तत् खलं च खनामदशमं
लक्षणं ॥ सप्तमरहितदशमस्य अंशो राश्यादिग्राह्यः ॥ संधिधास्य
कृते भूहतोऽपरत्र हि सस्तनो लगे योज्यः क्रमेण द्वितीयत
तीयभावो भवतः ॥ स राश्यादि अंशो हि च्युतो द्विधा ॥ भूय मह

राम

॥ ५ ॥

भादो द्वितं दशमं बुगृहक्रमेण ॥ न संविनापि दशमभावसाधनामु
 तं ॥ विवाहचंद्रावने ॥ कृत्वा लग्नद्वयं च द्वात्रिंशं उं भूयो व्यक्षेत्तद
 टीभिश्च लगे च क्रोर्द्धने ते च तात्काळं एवं जयेयातो मस्तमध्या
 ह्न लगे इति ॥ अस्य कलितार्थः स्वसु काले प्रथमं लग्नं कृत्वा त
 तो लग्नमेव रविं प्रकल्प्य तस्माच्च रचानिय ॥ रात्रिदलकार्यं ॥
 अथ रात्रिदलमिष्टकालं च प्रकल्प्य लग्नं तात्कालिकार्थं प्र
 कल्प्य तात्कालिकोर्वस्वादिना लं कोदये लं ग्नं साध्यं ॥ तच्चतु
 र्थं भवति ॥ अथ लगे चतुर्थं लगे च राशिषु योजनक्रमेण
 सप्तमं लग्नं दशमं लग्नं गतं भवति ॥ अत्रेदं बोध्यं ॥ सूर्योदये ॥
 सूर्यो स्तो वा यदि जन्म भवति ॥ तदा दिनगत रात्रिगतौ भा
 वादिना ईतुल्यमेव नतं ॥ तस्माच्च तत्र नतसाधनं यदि माध्या

धा

केश.
१०

भागेषु

थ

वा

१४।५२।४६ अर्द्धितो ११।११।३१।२६।२० जाता सुहृद सहज भावयोः
संधिः॥ अथ भावानां भागसा म्यं केषु केषु च परमांतरमंतराभा
व न्येतेतदुक्तं स्मालु गिषद्वतो॥ धीधर्मभ्रतस्मात्तेषु धनास्य नि
धनारिषु समभागाः स्युः स्वाबुनोर्त्तं न जाययोः॥ कर्कशदो
रगादो च भावानां परमांतर॥ तुलनादो नैव मेषादाविति हारा
विदो विदुरिति॥ अथ प्रमं भाववतुष्टये संधि नयेत्यसिद्धि
न्यभावं संधिज्ञानार्थं उपायः॥ भावारा ममिताः स्वसं
धिसहिताः साध्यायथोक्त्याथ भवौ रामयमो न्मितो दाभ्या
चतुर्भिः क्रमात्क्र॥ तोवाणां गमितो तथा क्रम ३। यम २२॥
संमिताः संधयोः कर् १ रामेषु युता युगेन्द्रिय रसे स्तु स्वरन्ये

त्माः

राम

३

तोबंधोचतुर्थभावे योज्यः क्रमेण पंचमपष्टमभावोपावतः॥
एवमगनादिपञ्चावाः जाता स्तेषु ट्वाशिषु युक्ताः जायादयः
१२ भवन्ति॥ तेपि चतुर्मुखांसा गभाः ~~जाताः~~ द्वादशाभावाः
भवन्ति॥ एवं द्वादशाभावाः जाताः॥ आस्योदाहरणं॥ अस्तं २।२२
१८।१३ रवभंदा ४।३५।११ व्यस्तखभं ३।११।७।४ अस्य भिंशो
राश्यादिः १।७।५५।११।२० अयं द्विधा एकत्र भ्र १ हतः ५।७।५५
११।२०। लग्ने २२।४८।१३ योजितो जातो धनभावः २।२६।४३
५४।२० अपरत्रयम २ हतः २।७।५१।२२।४०। लग्ने योजितो जा
तो स्तरतियो भावः ११।०।३१।३५।४० सयं शोदिच्युतः ०।२६।४
५८।४०। भ्र १ हतो बंधो १।४।३५।११ योजितो जातः ० पंचमभा
वः १।०।११।३५।४० द्वि हेतो १।२२।८।३१।२० बंधो यो

केश
९

जिगो जातः षष्ठमभावः १।२६।४३।५४।२० एतेषां शिष्युक्ताः जाताः
द्वादशभावाः ॥ संधिस्तानार्थमाह ॥ ॥ संधिरिति ॥ द्वयोर्भावयोर्गो
गां संधिः स्यात् ॥ तथा ॥ द्वादशलक्षयोर्गो गां द्वौ द्वादशस्योत्तरसं
धिर्लग्नस्यादिसंधिश्च ॥ एवं लग्नद्वितीययोर्गो गां द्वौ लग्नस्योत्त
रसंधिर्धनभावस्यादिसंधिश्च ॥ एवं सर्वेषां द्वादशसं धयः स्यु
रित्यर्थः ॥ अत्रोदाहरणं ॥ ॥ अथ भावः ७।२६।४३।५४।२० ल
ग्नं ८।२२।४८।५२ अनयोर्द्वयोर्गो गः ५६।१९।३२।७।२० अ
दितः ८।२१।४६।३।४० जातो व्ययलग्नयोः संधिः ॥ एवं लग्नं ८
२२।४८।५२ धनभावयोः ९।२६।४३।५४।२० अनयोर्गो गः ५६
१९।३२।७।२० अदितो ९।२१।४६।३।४० जातो लग्नधनयोः
संधिः ॥ एवं जाताः सर्वे संधयो भावा एकत्र लिख्यन्ते ॥

पौ

रि	जा	र	ध	क	आ	व्य	अनेदंबोधं
१	२	३	४	५	६	७	भावद्वय
८	९	१०	११	१२	१३	१४	गवर्णच
१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	आधिकत
२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	याचक्रं
२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	साज्य ॥ य
३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	स्मिन् भा
४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	वैकृत्ये त
५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	स्य भावस्य

पूर्वभावेन सहसंधिकरणेन न्यस्याने द्वादशग्राहाः ॥ उत्तरभावे
न सहसंधिकरणेन न्यमेवेति ॥ यथात्र लुहद्भावः ०।४।३५।१९
अस्य त्वः सहजभावः ११।०।३९।३५।४० अनयोर्गो गः २२।५

प्राप्ति
लक्षणं

पुल्लेः रात्र्यर्धं १६। १४। २२। ७। नलनयुक्तनोसमपदसुखलायनं
जातसंक्रांति १६। १०। ३३। १३। एनेरं रात्र्यर्धं तातनु जातलायनपन
योः संधिः १६। १०। ३३। ४६। १३। अस्मिन् पुनस्ते अंशयो जितो
धनभाजः ९। २६। २९। १९। २६। अस्मिन् पुन योजिताः जानाध
नसहजयोः संधिः १०। १३। १९। ५२। ३९। पुनरस्मिन् योजितः स
हजभाजः ११। १०। १०। २५। ५२। पुनरस्मिन् योजिताः सहजसक
दोः संधिः ११। १०। १०। ५९। ५९। अस्मिन् पुन रै यो जितानाजानस्य
नुर्धः १०। ३। ५१। ३२। १८। अभिराम अंश अंश १३। ९। २६। ४७।
अनुर्धो योजितो जातः सहजसकतयोः संधिः १०। ७। १०। ५९। ५९।
अस्मिन् पुन यो जितानाः जानः पंचमभाजः १०। ११। १०। २५। ५२।
अस्मिन् पुन यो जिताना जानः पंचमपद्योः संधिः ११। १३। १९। ५२।
पुनरस्मिन् योजिताः जानो रिपुभाजः ११। २६। २९। १९। २६।

राम
११

पुनरस्मिन् योजितः जातः षष्ठसप्तमयोः संधिः ३५॥ ७८॥ १३॥ ए
तेषां ज्ञानितास्तनुमुखाः ससंधयोद्वादशाभावाः ॥ जातकमुक्तावल्या
प्रकारांतरभावसाधनमुक्त ॥ विलग्नाद्येरात्रिचसंसाध्यभा
धेस्वरामेः फलेऽस्वस्वसंसेविलग्ने ॥ गृहीत्यागृहीत्याकवत्कार
येच्चैत्यवित्तक्रमाद्भावसिद्धिः स्फुटावालघुः स्यात् इति ॥ अथ ल
ग्नचतुर्ययोः सिद्धौ युगपदेव ससंधिसर्वभावसाधनार्थं लघ्यादे
वत्तगुरुचरणोक्ताः श्लोकः लिख्यते ॥ लग्नचतुर्थात्संशोध्यशेष
संतेनाक्षिपेत् ॥ सलग्नधनयोः संधिः संधोषष्टपुनः क्षिपेत् ॥ १॥
सभवेद्वनभावोन्नतं षड्दशपुनः क्षिपेत् ॥ सभवेदग्निमः संधिरे
वंयावच्चतुर्यकं ॥ रूपात्संशोध्य षष्ठ्यां निक्षिपेत्तंचतुर्यके ॥ उ
क्तं क्रमेण तेषां भावा यदा जाताः संधयः ॥ तदा ते राशिषु द्वावपि ॥

के. ले
१२

ससमाधाभावंति हि ॥ एवं युगापदेवात्र भावाः सर्वे ससंध्यय इति ॥
आस्योदाहरणं ॥ ससंध्ययः पुत्रोक्तं भावगो ॥ भावांशतुल्ये ॥ अखि
लं ससंध्ययः फलं स्यात् ॥ अत्र संपूर्णं लघोतकं प्राचीनैः रूपमेव
कल्पितं ॥ तथा चेदं सिद्धं ग्रहसंधिना यथा यथाधिकं मंतरं तथा
तथा फलमप्यधिकं भवति ॥ अतो ग्रहसंध्यंतरं पूलं साध्यं ॥
तत्र भावतुल्ये ग्रहे यावद्भावसंध्यंतरं तावदेव ग्रहसंध्यंतरमपि भ
वति ॥ तत्र फलमपि पूर्णं भवति ॥ तथा च भावसंध्यंतरतुल्ये ग्रहे
यावद्भावसंध्यंतरं तावदेव ग्रहसंध्यंतरमपि भवति ॥ तत्र
फलमपि पूर्णं भवति ॥ तथा च भावसंध्यंतरतुल्ये ग्रहसंध्यंत
रे यदि रूपं फलं तदा इह ग्रहसंध्यंतरं किमिह नुपातनमध्ये फ
लसाध्यतमनुपातमाह स्यादिति ॥ अयमर्थः ॥ भावानुत्त

राम

१२

तदिति ॥ अथ लगे सिद्धे ससंधि सर्वाभावसाधनार्थं किंचित्सांतरोक्तं
नृसिंहदेवसोक्तं हिला जदीपिकास्थः प्रकरोति रच्यते ॥ लगे स्फुटं
चल न युक्तं ततो भजाकाः खण्डयुगानि खण्डयुगानि पुनश्च मेषा
त् ॥ भागादिकान् क्षयचयेन हतो खरा मे लखेन हिन सहितः क्रम
णः पुले मैः रात्र्यर्धं चलन युक्तं नुतः पदे अमुक्तं समे च विषमे वि
युक्तं तदंशैः ॥ युक्ता तनुश्च पुनराकरवमभं रामाश्च धेयुतं हिवु कमारि
पुसंधितस्ते ॥ षड्भान्वितास्तनुमुरवानिजसंधियुक्ता भावाः क्रमाद्य
गपभवंति संधयं स्ता इति चलनं ॥ अयनांशाः भजाकाः राश्याद्यंकाः
॥ शेषं स्पष्टं ॥ अस्योदाहरणं ॥ चलनं ७१ ॥ युक्तं नुतः ११ ॥ १३ ॥ १३
अतो भजांकः ४६ भागादिकाः ॥ १० ॥ १३ ॥ १३ गुणिताः ४८५
२० ॥ १८ खरामे लब्धं १६ ॥ १० ॥ १६ अयस्य सत्त्वादेन युक्तो भजांकः एतः

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥
 श्रीकृष्णार्चनम् ॥ २ ॥
 श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ ३ ॥
 श्रीगणेशाय नमः ॥ ४ ॥
 श्रीविष्णवे नमः ॥ ५ ॥
 श्रीशिवाय नमः ॥ ६ ॥
 श्रीब्रह्माय नमः ॥ ७ ॥
 श्रीमहादेवाय नमः ॥ ८ ॥
 श्रीनारायणाय नमः ॥ ९ ॥
 श्रीहरिभक्त्यै नमः ॥ १० ॥
 श्रीकृष्णभक्त्यै नमः ॥ ११ ॥
 श्रीरामभक्त्यै नमः ॥ १२ ॥
 श्रीलक्ष्मणभक्त्यै नमः ॥ १३ ॥
 श्रीसित्यै नमः ॥ १४ ॥
 श्रीहनुमत्भक्त्यै नमः ॥ १५ ॥
 श्रीगौरीभक्त्यै नमः ॥ १६ ॥
 श्रीकल्याणाय नमः ॥ १७ ॥
 श्रीशान्तिाय नमः ॥ १८ ॥
 श्रीवैष्णवभक्त्यै नमः ॥ १९ ॥
 श्रीभक्त्यै नमः ॥ २० ॥

[illegible]

卷之四

क. उ.

१६

भेदः॥ भागार्द्धं तिथियुग्मागागागार्द्धं निशराध्वयः॥१॥ भोग्यांशदि
गुणांशश्च तथुषिजादिकं मात॥ षष्ठिः शराध्वयस्त्रिंशतिथयोराद
लोनिताः एकभेदवमेचाके भुक्त भोग्यामहिसंगुणाः॥ द्विभेदो निता
षष्ठिरष्टमेखाग्नियुगलवाः॥३॥ त्रिससभेतुभोग्मस्य षष्ठिरत्नलवो
निताः॥ साध्वींशस्त्रिंशतिसंयुक्तादिभेदस्य सदांगभे॥४॥ त्रिससभेतु
जीवस्य भागार्द्धं शखेदयुक्॥ द्विगुणैः सदलेश्योनाः खरसाश्रुतुर
ष्टभे॥५॥ इत्युक्ताः सूर्यादयो दशाः गृहद्वयचक्रं॥ तन्वाद्यो दशाः

श्री	र	चं	म	वु	गु	शु	श	भाव	त	ध	स	सु	सु	रि	जाम	ध	क	अ	व
१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२
३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३

धृतादगमवेत्॥४॥ ॥ स्वैकेति ॥ अस्यार्थः॥ यो ग्रहः श्यतिसदृष्टा० तेन १
द्रष्टायदुपरि दृष्टिरानीयते सदृश्यः॥ दृश्य एव दृश्यकः॥ स्वार्थे रन्वर्जितश्चा
सो दृश्यश्चैवर्जितदृश्यकः॥ दृश्यमध्ये द्रष्टा शोध्यस्यार्थः॥ तस्य एकादि
भे० एकमात्रम्यद्वादशापर्यंतं भेदशोशेषे सति० आदिजाः रा श्यादिजाः रे
कादयोकाः पथाक्रमस्यः॥ तद्यथा० एकभेदस्वमंकः॥ द्विभेदस्वादि० स्वा
भ्राभ्रमिसन्नसमहारद्वंद्वः॥ चेत्॥ यदि भृगुरणाद्रष्टावर्जितदृश्यकस्य अष्ट
वेदे राशोशेषे सति तथा मेदनशानिना द्रष्टावर्जितदृश्यकस्य अंकयमे॥
ति नवर्क्षे द्विभेदोशेषे सति॥ असजा० भौमेन द्रष्टावर्जितदृश्यकस्य० नगणो गु
ससभे द्विभेदोशेषे सति हताश्रयारांकाः स्थायाः नखवीक्षाः अंतरम
पिचतुर्भेदेव कार्यं॥ नखवीक्षाः केः राश्यधत्तितभावादिभिर्घा० गु

नं.
१५

गितायाक्षयवृद्धिः प्राप्तराश्यादिजाग्रिमां वयोरतरं ॥ येनैव च वृद्धि
क्षयवृद्धिः ॥ भागश्यासो पद्माश्रयभागनिष्ठाः क्षयवृद्धिभ्यां भा
गदाः ॥ भागक्षयवृद्धिः भागक्षयवृद्धेः खानललवभागाः ॥ भाग
क्षयवृद्धिखानललवेन भादिजांकाः राशाः दिजांका संस्तताः ॥
अग्रिमैत्युनेक्षयः ॥ अधिकैवृद्धिः तस्याः खानललवेन त्रिशदशेन
वीक्षाः भादिजांकाः संस्तताः कार्याः ॥ तद्यथाक्षयेहीनाः वृद्धा
धिकाः ततश्चतुर्भिर्भक्ताः फलरूपाद्याद्वृद्धिर्गृहेषु परस्परं ॥
भावेषु च भवति ॥ अस्योदाहरणं ॥ दृष्टारविः ६५।३९। ४। दृश्यश्रुतः
०।१४।३३।४२। दृष्टावर्जितः ६६।४४।३९। अत्र राशिषु द्वे मस्ति तत्र
भादिजांकावेदाः ४ अग्रे रासाः ३ अनयो रतरक्षयः भागे ८।४४
३८ गुणिताः ८।४४।३९। अस्य खानललवेन ०।१९।२९। क्षयस्य स

१५

खानेन भादिजांको हीनः ॥ ३।४४।३९। अव्ययदुतः फलं ०।५५।३९। ज्ञाता
रूपाद्याद्वि श्रुतैर्वस्य ॥ अथ विशेषदृष्टि उदाहरणं ॥ दृष्टा गुरुः ३।२७
५२।१३। दृश्यश्रुतः ०।१४।३३।४२। दृष्टावर्जितः ६६।४४।३९। गुरुर्दृष्टा
स्ति भजतो गुरुणा चेद्वृद्धे स तादृक् फलत्वाद् भादिजांकाश्चत्वारः ४
अग्रे एकः १ अनयो रतरक्षयः ३ भागे १६।३९। २९ गुणिताः ४९।
३४।२७। अस्य खानललवेन १।३९। ८ क्षयस्य विद्यमानत्वाद्नेन
भादिजांको रहितः २।२०।५२। अव्ययदुतोलब्धं ज्ञातारूपाद्या
गुरुदृष्टि श्रुतैः ०।३५।१३। एवं शानिभौमयो रपि विशेषदृष्टयः साध्याः
एवं ज्ञाताः सर्वेषां ग्रहाणां परस्परं ॥ भावेषु च स्वयो रूपाद्यालि
ख्यते तन्वा दयो दृश्यः ॥ अत्र सुगमोपायेन दृश्यनयनार्थं गुरुच
रणोक्ताः श्लोकाः लिख्यन्ते ॥ दृष्टावर्जितदृश्यस्यैव भादिजांकादि

केर-

७७

लग्नाणि नोदाहरणं ॥ तत्र बलं षड्विधं ॥ स्थानं १ दिक्काल ३ निसर्ग ४
चेष्टा ५ दम्भेदात् ६ ॥ तत्र स्थानबलं पंचधा ॥ ३ आस सवर्गजं १ भांशजं ॥ ३
एकाग्रं २ कादि ४ आंतर्मध्यवर्षमेदात् ५ ॥ दिग्बलमेकप्रकारं ॥ कालबलं
चतुर्धा १ दिनरात्रिबलं १ पक्षबलं २ दिनरात्रिभागेषु बलं ३ स्वव
र्षमास दिनहोराबलं चेति ॥ ४ निसर्गमेकधा १ चेष्टाबलं द्विधा
आयनबलं १ चेष्टाकेन्द्रोद्यं च २ दम्भबलमेकप्रकारं १ एवं पंचद
शाधामहबलं ॥ तत्रादौ स्थानबलमेदेष्टुं बलं ससवर्गजबलं
चाह ॥ ॥ नीचो नो भगणाच्छ्रुतः षडधिकश्चेष्टदृष्टदोषबल
स्वक्षेत्रं ३ ॥ समभेष्टमंस्त्रिचरणां मूलत्रिकोणं बलं ॥ वि
मित्रक्षेत्रं द्विः ५ रधीष्टभेष्टयशमांशो ३ वैरिनेष्टशको ३ ५

७७

२ तांशो ५ ॥ यरिभेष्टगुहाधिपवशात्खेटस्य सप्तैक्यजं ॥ ५ ॥ नीचोन
इति ॥ अस्यार्थः ॥ नीचेन उन्नोरहितो ग्रहो यदि षडधिकं षड्भांशं
तः पिवस्त्रे भगणात् ॥ द्वादशराशिभ्यः च्युतः शोधयः षड्भांशं श्येत्
तः यथा स्थित एवेत्यर्थसिद्धं ॥ सशोधितराश्यादिकः षट्दृष्टं षट्भक्तः
फलरूपाधमौच्चमुच्चसंबंधिबलं स्यादित्यर्थः ॥ भजनप्रकारश्च ० यदा
नीचोन ग्रहस्य संहरणः षड्भांशयस्तिष्ठति तदा षड्भिर्भागे संहरणं रू
पबलं भवति ० यदा षड्भांशं स्तदा षड्भिर्भागे रूपस्थाने ऋण्यग्रहं ० तत्र
शयः षड्भांशगुण्याः ० अधोभागाद्यं दिगुणीकृताधः षड्भांशं व्यमुप
युं परियुक्तं सत्त्वा षड्भिर्गुणिते संयोज्य उपरिपुनः षट्भक्तं कार्यं ०
तदुच्चबलं स्यात् ॥ दिग्बलादावप्यमेव भजनप्रकारः ॥ तत्र ग्रह
णामुच्चनीचानि बहूनां तत्रैकं उक्तानि ॥ अजवषभमृगागनी

च

कोणस्वगृहनिर्णयस्येवापेक्षितत्वाच्चसंमर्णएववृषशशि
 रिंदोस्त्रिकोणं० कन्यायांभुधस्यविंशसंशास्त्रिकोणं॥परेद
 शांशाःस्वगृहं॥यत्रतुल्योच्चरूपमिसादावुच्चमूलत्रिकोण
 स्वभवनानांत्रयाणाव्यपेक्षाः॥तत्रयथोक्तैवव्यवस्था
 तृयांभुधस्यहोराद्रेकाण॥सप्तमाशानवमाशकः॥अ
 कांशास्त्रिशदशश्चसप्तवर्गइतीरितः॥तत्रषड्गोचर
 ज्ञातकेउक्तः॥क्षितिजसिततचंद्रविसेाभ्यसितो
 वनिजाःसुरगुरुसोःरगुरवश्चगृहाशकयाः॥अज
 मगतोलिचंद्रभवतादिनवांशविधिर्भवन्नसमाशका
 धिपतयः॥स्वगृहाक्रमशः॥१॥११वनेति॥दादशा

पत

राम

स

म

त्यस्यगृहादिस्वामिनासमंमित्रत्वाभावात्त्रैमितिक्वंबलं
 कथंस्यादधिकरणत्वात्०किंच॥अस्यस्योच्चसुहृदित्ततिवा
 केयस्योच्चस्यःस्वत्रिकोणस्थःस्वगृहस्थःस्वाशकस्थःमि
 त्रगृहस्थितोबलवानिर्धोतिभ्यते०नतुगृहस्वामिनिस्वोच्च
 स्वमूलत्रिकोणादिस्थेवायंयहोबलवानिति०तस्माद्यथोक्त
 मेवव्याख्यानंमनोरमं०उच्चमूलत्रिकोणस्वभवनसंदेहेनि
 र्णयःसारावल्यामुक्तः॥विंशतिरंशाःसिंहेत्रिकोणमपरे
 स्वभनेकर्मस्य॥~~स्वभनेकर्मस्य~~॥~~स्वभनेकर्मस्य~~॥~~स्वभनेकर्मस्य~~
 उच्चभागत्रितयवृषइंदोःस्यात्रिकोणमपरंशाः॥दा
 दशाभागमेवेत्रिकोणमपरेस्वभंतुभौमस्यउच्चबलक

केन
२१

स्यायां बुधस्य तु गांशवेः सदा चिं सं परतस्त्रिकोणजंतं प
चभिरशैः स्वराशिजं परतः ॥ दशभिर्भागे जीवस्य त्रिको
णफलं स्वभं परंचाये ॥ शुक्रस्य तु तिथयो शास्त्रिकोणमपरं
स्वभंतुलायां ॥ कुंभे त्रिकोणानि जभेरविजस्वरवेयं
सिंह इति ॥ ननु सप्तवर्गजबले उच्चबलं नुक्ते रुच्यभावावता
नितु बुधे चंद्रे च गृहबलं किं स्थायं न च रूपं स्वतुंगे यानि ज
त्रिकोणे पादेन रूपं स्वगृहे दलं स्यादित्यादिना तालुमि
पदते ॥ सप्तवर्गजबले पृथुबलस्योक्तत्वात्तदेव स्थाय
मिति वाच्यं ॥ सर्वग्रंथ विरुद्धत्वेन तस्यायुक्तत्वादिति
चेत् ॥ अत्र केचित् ॥ गृहबलमेव स्थाय्यं बुद्धिगोवि

५४

राम

२१

शदं शब्दापित्वस्य गृहे ह्येत्यादित्याहुः ॥ वस्तुतस्तु ॥ बहुगुण
कप्राप्तावधिकगुणकस्य हानिद्वयसमावेशे ॥ धर्मानेर्वाधि
कत्वा यथास्वीकारस्तथा प्रसूतेपि मूलत्रिकोणबलस्यैव
मेकारोऽधिकत्वात् ॥ प्रसासन्महत्वेति तत्त्व ॥ एवं चंद्र
स्य वृषराशौ मूलत्रिकोणबलमेव ग्राह्यं न स्वाधितित्वा
दिसंबंधवशादन्यदपीति ध्येयं न चैवं मुनिसंमतेष्वे
षेऽप्यधिकत्वात् ॥ नीचे मित्रादिबलमेव स्थाय्यं ॥ नीचे
त्वमिति विशेषोक्ते न तस्य बाधा ॥ प्रसूते त्वमुक्तयो
द्वयोर्मध्ये अधिकत्वं विनिगमकमिति महद्देष्टव्यमिति
दिक् ॥ यदा उच्चबलस्य पृथगेवोक्तत्वात्प्रसूते मूलत्रि

के० नि
२३

हितानां कुजादीनां रजि निरस्तं० समुच्चयार्थकचराशुपुपतेश्व०
सप्तमांशपतिर्यथा० ग्रहभागा मुनिघ्नास्त्रिशङ्का भवन्ति स
तांशः० योजेस्वराशिर्वयुग्मे विद्यात्तु सप्तमांशदिति० अयस
मवर्गवलायं प्रथमतः स्वाभाविक मित्रादयो ज्ञेयाः ते च बृह
जातके उक्ताः॥ शत्रुमंदसितो समश्च शशिजो मित्राणि शो
षारवे स्तीक्ष्णा शुहिमरस्मिजश्च सुहृदो शेषाः समाः शी
तगोः॥ जीवेदृश्याकराः कुजस्य सुहृदो शौरिः सितार्की स
मो मित्रे सूर्यसितो बुधस्य हिमगुः शत्रुः समाश्चापरे॥१॥
स्तरेः सोम्या सितो वरि रवि सुतो मध्यपरे च न्यथा सोम्या
की सुहृदो समो कुजगुरो शुक्रस्य शेषावरी॥ शुक्रसौ

२३

॥३॥

सुहृदो समः सुरगुरुः सौरस्य चान्ये रघो ये प्रोक्ताः सुहृदस्त्रिको
णभवनात्ते मीमांसा कीर्तिताः॥ तदनंतरं अधि मित्रादयो ज्ञे
याः॥ ते च॥ अन्योन्यस्य धनव्ययाय सहजव्यापारबधुस्थिता
स्तास्तास्ते सुहृदश्चतुर्गभवन्नेष्वेकैरयस्त्वन्यथा॥ यो कानुक्त
भाया सुहृत्समरित्संचित्यने सर्गिकास्तत्काले तु पुंस्तत्तारि
नधि सुहृन्मित्रादिभिः कल्पेयदिति बृहज्जातकोक्ताः अस्य
फलितोर्थः धुना युक्तस्थानेषु स्थितो नैसर्गिकः सुहृदधि
मित्रं भवति॥ मध्यस्थो मित्रं॥ शत्रुर्मध्यस्थः अनुक्तेषु स्थि
तो निसर्वा सुहृन्मध्यस्थो भवति॥ मध्यस्थः शत्रुः॥ शत्रु
रधि शत्रुरिति॥ तत्र लग्नाद्व्यादयः केषु स्थानेषु संतीति
ज्ञानार्थं यथा लग्नाद्भवः साधितास्तथास्तथा च द्वादयः

कश
२५
न

तत्र०॥ त्रिविधमाद्यनुक्तत्वेऽपि परमप्राचीनेन जातकमुक्ताव
लीकारेण ग्रहभावानामुक्तित्वेन स्वीकरणीयत्वात्० त
थाचलभावानुक्तातदाक्य॥ एवं ग्रहेभ्यस्तत्तुल्यत्वं उः स
र्वाधथावत्समर्थविदित्वा॥ रविद्युमौनेन तात्प्रसाधं च
भनतः प्रोक्तवदेव भावाः॥ यदाग्रहेभ्यस्तत्तुल्यत्वं प्रो
निशार्द्धमुक्तादिकसाधनीयं॥ तत्राडिकाभिर्धुचरादि
लग्नवृत्त्यंततोभावविधिर्विधेयः॥ प्रयोजनंतस्य द
शाक्रमोदेवेदिगानामवबोधनंच॥ तत्कालमेव
दिषुचात्रसम्यक्कृतं यंबुधैर्योक्तिकसमतत्वादिति॥
करकादिपरिग्रहोपमानया प्रोक्त्या॥ सकलभाव
जातयतिवगक्ता॥ श्रीपतिनाय्यगीकृता एवग्रह

उदा०

न

२५

व

महाभाष्येति

ना

भावाः॥ प्रतिबंदीद्वयंचनं॥ तवापि मते लग्नभाववशा
च्चक्रार्धहानिस्वीकारापत्तेः॥ नचभाववत्सेनचक्रार्ध
हानावेकराशावपिभावभेदभिन्नत्वात्स्थितेषुचरहेषुस
र्षेषुचक्रार्धहानिः स्यात्तथैकराशीगानामिस्य एकभावगा
नामिस्यस्यवश्यवरणप्रसंग इतिबाधकमितिवाच्यं॥ इष्टा
पत्तेः नचस्वायत्तेशब्दप्रयोगे किं निस्यवाचकं प्रयोक्ष्यामह
इतिन्यायेन एकभावगामितिविहाये॥ एकरात्रिगामिनमि
तिरशिपदप्रयोगः॥ प्रांचामेषादिपदवाचराशिलाभा
येवेतिगम्यते॥ इतिवाच्यं॥ एवंसर्वाधेयादिनाभावप्र
क्रमादनन्यगत्याशीपदस्यभावपरत्वस्वीकारात्॥ न
नुभावमतेभावकाच्चक्रार्धहानीस्वीकाराप्रबुद्धिस्यात्॥

ति

इति चेन्न ॥ सौत्रेधारणप्रयोजनभावेन भावप्रमाणेनैव सा
धनस्य ॥ रव्यदशायां दशाक्रमबलसाधनस्य चानेगीका
रात् ॥ ग्रहभावनात्ससाधारणप्रयोजनं प्रागेवोक्तं न चेव
भावनाभावस्वीकारापत्तेरिति चेन्न भावे स्यापि स्थाने व
शास्त्रलयोगस्येदृशापत्तेः तद्भावेत्यापादकाभावादेव
तद्भावस्य लपल्लवितेन ॥ अथ सप्तमि दशरुणं ॥ ॥ स व
र्यादिशत्रुगहे अधिकां विभावाः ससंधयः रात्र्यर्ध १५।३६।
चर ३६ध ॥ चंद्रभावाः ससंधयः रात्र्यर्ध १४।१५ चर ४२ अ ॥

त	ध	स	ल	स	रि	जा	म	ध	क	अ	व्य	त	ध	स	ल	स	रि	जा	म	ध	क	अ	व्य
६	७	८	९	१०	११	०	१	२	३	४	५	०	१	२	३	४	५	०	१	२	३	४	५
५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५	५
३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३	३
४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४	४

भावसंधिसाधनं ॥ ततः प्राग्बलास्येवं भावकुंडलिकाकार्यः ॥ त
तः स्वकुंडलिकायां तत्कालेन दशायवधुसहजस्योत्पेधु ॥ १०॥
११।४३।२।१२। मित्रस्थिता इति अधिमित्रादयो ज्ञेयाः ॥ अत्र वेचित्
प्राचीने स्त्रिविक्रमनीलकण्ठश्रीपतिश्रीधरादिभिरनुक्तत्वाद्
हभावस्वीकारमपुनः विच ॥ ग्रहभावस्वीकारे दृष्टि साधन
ममिभावेरेव कार्यः ॥ अपिच ॥ लग्नाद्यदशायां लग्नाद्भावाः
संतीति भावफलगुणितानि दशाक्रमबलानि स्वीकृतानि ॥
एवं रविचंद्रयोरप्याद्यदशायां तयोर्भावसत्त्वात् लग्नाद्यदशा
यामिवैतद्भावफलगुणितान्येव बलानि दशाक्रमबला
निस्युः ॥ न तु भिन्नरीत्या तस्माद्ग्रहभावदिवभिन्नदशाक्रम
बलसाधितमिति ग्रहाणां भावस्वीकारेषु द्वयममाहुः ॥

[illegible]

चंद्रभावकुंडली

(Faint handwritten text, likely bleed-through from the reverse side)

भोमभावाः संसंधयः रात्र्यं १६३३ च १३ धपुधभा. सं. रा. १९४१० धपुध

त	थ	द	ध	न	र	ल	म	प	क	ख	ग	घ	ङ	च	छ	ज	झ	ञ	ट	ठ	ड	ढ	ण	त	थ	द	ध	न	र	ल	म	प	क	ख	ग	घ	ङ	च	छ	ज	झ	ञ							
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०

2

The image shows a page from a handwritten manuscript, likely a mathematical text. The page is filled with tables and grids of numbers, written in Devanagari script. The top section features a large grid of numbers, possibly a multiplication table. Below this, there are several smaller grids and tables, some of which are crossed out with diagonal lines. The text is written in a clear, legible Devanagari script. The page is aged and shows signs of wear, including some staining and discoloration.

वैश्वि
२५
२८

अथ सप्तवर्गदिहरणं ॥ ॥ सूर्याधि शत्रुगृहे धिशत्रुदेवकाणे धि
रात्रुत्रिशंशे चास्ति तेन रूपस्य रदांशो गृहबलं ॥ ११५२॥ ३० सूर्यः
स्वीयहोरायामस्ति तेन रूपार्धहोराबलं ॥ ३० ॥ अधिमित्रसप्तमांश
नवमांशोद्वादशांशे चास्ति तेन त्रयर्धमांशाः ॥ २२॥ ३० सप्तमांशान
वमांशेनवमांशोद्वादशांशाबलं ॥ सर्वयोगे जातं रवेः सप्तवर्गजव
लं १४३॥ १३० एवं ज्ञातानि ग्रहासप्तवर्गवलानि ॥

ग्रहाणां सप्तवर्गचिह्नं										र	च	म	बु	शु	शु
श्री	र	च	म	बु	उ	शु	श	ल	३२	५२	३०	३०	३०	३०	३०
ग	७	शु	न	म	८	६	४	४	६	५	५	५	५	५	५
अ	७	शु	न	म	८	६	४	४	६	५	५	५	५	५	५
ले	७	शु	न	म	८	६	४	४	६	५	५	५	५	५	५
५	७	शु	न	म	८	६	४	४	६	५	५	५	५	५	५
५	७	शु	न	म	८	६	४	४	६	५	५	५	५	५	५
५	७	शु	न	म	८	६	४	४	६	५	५	५	५	५	५
५	७	शु	न	म	८	६	४	४	६	५	५	५	५	५	५
५	७	शु	न	म	८	६	४	४	६	५	५	५	५	५	५
५	७	शु	न	म	८	६	४	४	६	५	५	५	५	५	५

रामा

क.
२८

	रु.	चं.	मं.	वु.	गु.	श.	रा.	रु.	चं.	मं.	वु.	गु.	श.	रा.
मित्रा	चं.गु	सु.वु	रु.मं	चं.गु	सु.वु	रु.मं	चं.गु	रु.	चं.	मं.	वु.	गु.	श.	रा.
मि:	वु	मं.गु	श.	मं.गु	रा.	मं.गु	गु.मि	वु.श	चं.मं	रा.सु	गु.मि	वु.श	चं.मं	रा.सु
रा.व:	श.	वु	चं.	शु.व	रु.मं	चं.गु	सु.वु	रु.मं	चं.गु	सु.वु	रु.मं	चं.गु	सु.वु	रु.मं

सर्वेषां सप्तवर्गजवृत्तानि लिख्यते ॥ श्रुतं मम गुणशरा
 अथ सप्तवर्गबलार्थसुगमोपाया लिख्यते ॥ स्वेभ्यः १६ धिसुहृदये ८ लताः ४ शत्रवः
 समेदावरावध्याराविंदुः सिद्धामूलत्रिकोणम् ॥ तद्युतिर्देशने भक्तैः
 सप्तवर्गैः जवले ॥ न्यासः १६ १२ ८ ४ २ १ २ ४ अथवा त्रिकोणे वृत्तिः १२

सप्तवर्गः ८ धीः १६ २८

५०

समभं च अंशश्च समभांशमिति समहारदं ॥ १ ॥ अंशमेव भांशवमि
ति स्वार्थेन अंशश्च सन्निधाति ॥ समभं च अंशश्च सन्निधानात्
समभस्येव विषमे इत्यत्र भांशवे इति संस्यते न च समासार्थमे
धेरवदेशे स्यानुषंगानुयुक्त इति वाच्यं विशेष्यं शानुषंगे बाधकाभावात्
यथा अथ शब्दानुशासनं वेन शिष्टानामित्यत्र अनुशासनमित्यस्य अनुषंग
त्वेन येहापि अत्रैव अत्र च द्वौ समभांशवे समभे स्त्रीराशौ तथा स
मभस्य स्त्रीराशौ नवांशे वा भवतस्तदा अंशिरूपचतुर्थोऽंशं बलं दद्यात्
तां स्त्रीराशौ स्त्रीनवांशे च स्थिते यो अरण्यं बलमर्थतः सिद्धं प्रति नि
मित्तं नैमित्तिकस्य युक्तत्वात् यत्तु वर्गे तु मस्वराशिस्वनवांशस्य द्वेष्का
णरूपनिमित्तं तत्र भेदे सत्यपि सप्तद्विगुणमिति वराहमिहिराचार्यैरु
क्तं ॥ तदा युष्ययोग्यतारूपबाधात् इह तु बाधकाभावात् नवांशो

वा

राम

५०

मित्रभेद्वयः॥ समेष्विन्द्रावराविंदुरधर्मध्वरिभेथावा॥ तदे
व्यमंगम १६ भक्तसप्तवर्गोऽप्यजबल॥ स्ववेदाधरीष्टभेरा
माभिमित्रेदोः समुत्तविद्युः॥ अर्द्धशराग्रहेपादाध्वरिभे
गानिमलभे॥ तदेव्यवसुभिर्मत्तसप्तवर्गोऽप्यजबल॥ न्या
सः॥ अथ अन्यतरुस्थानबलभेदाः॥ पुंश्रु॥ स्व॥ अमि॥ स॥ श॥ अशा
स्त्रीरारिनिवांशबल॥ तथा केद्रादिबल॥ तथा द्रव्योणिव
लंचाह॥ ॥ शुभेद्रसमभांशवेदिविशमेनेदधुरंघ्रिं१६ बलंकेद्राधे
चरूपकादिचरणान्३०॥ यथंतिखेराः॥ अमात्र॥ स्त्रीखेटौचरमेनराः
प्रथमेवेकीबोचमध्येतथाद्रव्योणिवितरनिपादसुदि॥ स्यात्सु
नर्विर्ण्यत्विदं॥ ६॥ ॥ शुभेति॥ शुभश्चंद्रदुश्चशुभेद्र॥ समभांशवे
~~समभांशवे~~ अंशश्च ~~समभांशवे~~ अंशोऽप्यंशएवभांशकंतस्मिन्समभांशवे
समोचतेभौशो

के. उ.

३१

व्याः क्रमादिति लघुजातके जातकसारवचनात् राशिनवांश
 योरेव प्रत्येकचरणबलस्योक्तत्वेन उभयत्रापि चरणे एव प्रत्येकं ब
 लाभावश्चरणाद्विगबलमित्यस्या उक्तत्वात् ॥ ३॥ अस्यादाहरणं ॥ त्रय
 क्तलायां विषमराशावस्तितेन पादो बलं ॥ १५ ॥ शुक्रः समराशौ बल
 यामस्तितेन पादो बलं ॥ अथ च शुक्रः समराशेः कर्कस्य नवांशे स्ति
 तेन पादो बलं एव जातानि सर्वेषां पुंस्त्री राशिबलानि लिख्यते ॥

र	च	म	बु	ग	शु	श	अथ केंद्रादिबलं साधनं वेदेति
००	००	१५	१५	००	००	००	केंद्रान्यधत्ति तद्यथा केंद्रगाः रूपमुक्तं
१५	००	००	००	००	००	००	वृत्तिजातके ॥ १॥ सप्तः सममलं नु
००	००	००	००	००	००	००	यत्तु शुक्रराशौ केंद्रासरं पथा पुर

परतश्च सर्वमापो हिममिति च ॥ केंद्रादिकं च भावप्रमाणं ॥

राम

३१

न राशिबलात् न च मेषादिराशोरेव स्य भावात्मके मुख्यकेंद्रे पण
 पूरे पिसंभवादेव स्यैव पूर्णबलत्वं मध्यबलत्वं च विरुद्धं ॥ तथा क
 वर्गलगात्वात्मात्मके स्थाने गृह्यमाणे मेषादिराशोरेव स्य भावद्वये
 पिसंभवादेव स्मिन् नरे स्वारे स्वाभावश्चोभयं लग्नस्तं विरुद्धं म
 तो न राशिस्वीकारेण युक्ते गृहबले पिसंभवात्क इति वाच्यं ॥ बाध
 केन राशिबले भावप्रमाणे केंद्रादिस्थगृहबले तस्यागे बाधकभावात् ॥
 राशिबलकेंद्रादिस्थगृहबलस्य समानार्थपक्षोक्तत्वात् न स्यात् प्रयो
 जकत्वात् इदं च केंद्रादिपुरुषादिबलकेंद्राद्यशतुल्यगृहे गृहे ध्ये
 यं अधिकानेके तनुपात्ता इति साधनं युक्तं ॥ तदुक्तं स्यात् लुगि
 पुरुषो केंद्रादिगानां कथमाब्धि मन्त्रं न मेण यद्भावफलं बलं

के. उ.
२२

थ

स्वात् ॥ दोमोदरप्रहतावधि. बूटकादिगतानां च बलं ये च विशेष
पुकाः ॥ त्रिघाः स्वर्गलसंयुक्ताः स्वाधिष्ठातारहिताः क्रमादिति
संप्रदायानुसारेण स्वाहाहरणं ॥ रविचंद्रबुधशुक्राः वेदेतिष्टं
तिंतेन रूपं बलं. गुरुशनिपुष्यपूरेतेनाहं बलं ॥ ओम उक्तं यो
क्रमेतेन पादो बलं एवं जातानि सर्वेषां बूटकादिवलानि
लिख्यन्ते ॥ अहं बलं ॥ स्त्रीखेटो. चंद्रशुक्रो चरमे

सु	च	म	बु	गु	श	र	तृतीये द्रेष्ठाणे स्थितो पादं चतुर्थो
१	१	१	१	१	१	१	बूटका शं बलं वितरतः नराः गुरुभो
०	०	०	०	०	०	०	दिवली.

मार्काः प्रथमे द्रेष्ठाणे स्थिताः पादं वितरन्ति ॥ श्रीबो. नय
सको बुधशनी. मध्ये. दीतीये द्रेष्ठाणे स्थितो पादं बलं यच्छतः ॥
इदं पूर्वोक्तं पंचधा स्थाने नवीये सुदितं उक्तं. स्त्रीगृहादिस्व

राम
२२

ब

चसति चरणायमेव. एवं अन्ये रविबुधे ज्यशान्तिताः विषमे भांशवे
विषमे बुधराशे पुरुषराशे नवांशे च पादं बलं दधुः उभयत्र चरण
दयः अंशस्य युग्मो जस्वरूपतो. नग एतथा. तेन बुधस्य द्वितीय
नवांशे बुधस्य स्थितस्य रव्यापनं मस्य द्वितीय नवांशस्य युग्म
त्पादं ध्रुवं लं स्यात्तथा तृतीये नवांशे मीनारख्ये स्थितस्य न
वांशस्य विषमत्पादं ध्रुवं लं स्यादिति भ्रमो निरस्तः केचित्तु
समराशो. सम नवांशे च स्थितानां मं ध्रिरेव बलं न चरण
यः प्रसेयूमधिधिः. अथवा बलाभावः ॥ अथवा चरणार्द्ध
बलमिति वदन्ति. तन्म. चंद्रसितो स्त्रीक्षेत्रे युपुरुषक्षेत्रे
गाः शेषाः. तथा स्त्रीपुंराशिनवांशे शशिसितो शेषावला

के. उ.
३३

लग्नं शोध्यं इनात्सु। सूर्यात् कुजात्। भोमात्। हिवृकं चतुर्थं
शोध्यं विधोश्चैतत्। भागवात् माध्यं दशमं शोध्यं। त्रात् बुधा
त्। गुरोश्च। अस्तसप्तमं शोध्यं। शेषं रसभात् पुष्टं। षडभा द्विकं धि-
नदा चक्रतोद्गदशशिशिष्यस्य जेत्। शोधयेत्। षड्भात्यं चेद्यथा
स्थितमेवेत्यर्थः। स च तद्दश्याधं रसहत्। षट्भक्तं रूपाधं।
दिग्वीर्यं दिग्वले भवतीत्यर्थः। भजनप्रकारश्चोच्चवले उक्तः। अ-
थास्योदाहारणं॥ लग्नं ८। २२। ४१। १३ मंदात् १२। २८। ५३। ५२ भा
शोधितं ४। ५। ५। ८ इदं रसं नूनं जलो यथा स्थितमेव रस
हल्लब्धं। शनिदिग्वलं रूपाधं १। ४२। २ एवं सर्वेषां जाता
निदिग्वलानि क्रमेण लिख्यन्ते॥ अत्र सुगमोपायः॥
ग्रहाद्यथोक्तं संशोध्यमावषाधिकं त्यजेत्॥ चक्राध्याग

राम

३३

रूपमुत्तमं बृहज्जातकैः बुधस्तर्ज्यसुतो न पुंसकारव्यो शशि शुक्रौ युवती
 नराश्वनोषा इति उदाहरणं ॥ रविः प्रथमं कारोस्ति अतः पादो बलं
 अं क्रत्तु लीये द्रेकारोस्ति अतः पादो बलं बुधो मध्यो द्रेकारोस्ति
 अतः पादो बलं एवं जातानि सवेषां द्रेकारो बलान्येकत्र लिख्यं
 ते ॥ अथ राशौ पस्थित्यर्थं पंचापि स्थानबलानि च लिख्यंते ॥
 एवं पंचविधं स्थानं बलमुक्त्वा क्रमशः स
 द्वितीयं षट् बलं भेदं द्वादशमाह ॥ ॥

र	च	म	ब	ग	शु	रा	द्रेकारो
ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	बलं

मंदालग्नमिनात्कुजाच्चहिबुकं शोधयिषो भार्गवान्माध्वं ता कुरु
 तोलमत्र रसभासु एतज्जैव क्रतुः ॥ दिवीयूरसहचर्यो सम
 यत्तं रूपसहास्यो दिदक्षिंश्चक्रकचतोन्नतेश्च शिकुजाक
 णां परेषां बले ॥ ७ ॥ मंदाति ॥ ॥ मंदान् शनैश्चरात् ॥

के. उ.
३५

तद्यथा। शुक्रपक्षे चैतुः कृष्णपक्षे चैतुः ०। १४। २३। ४२ स्यात्
 २। ५। १४। ४३ उदितं ५। २१। १५। २२ लंबा ७। १। ५। २२ द्वाद
 रा १२ मत्ताः कलगततिथयः १४ शेषं ३। १५। २२ पंचम ५।
 ७। १२० वृष्या मुपरियो ज्यं १५। १५। क्रमेण गततिथिघटि
 का पा लानि भवन्ति १४। १५। १५। अस्य पंचदशमत्ताः सत्तावी
 र्यं भवति ०। ५। ५० रविचंद्रलंबाः द्वादशभिर्भाज्याः कलं गतति
 थयः ॥ वे ग ते व्य रूपं शेषं पंचमं। नैजे कालपर्यंतं जन्म का ला
 दमे क्रमेण ते व्यतिथयो सावयवा भवन्ति ताः पंचदशमत्ताः
 सत्तावीर्यं भवति। रूपाष्टाधितं पापानामिहैवा स्य प्रकारः॥
 अथोत्तरोक्तप्रकारेण साधितस्ते नां के अंतरे भव
 तीति सर्वेषामेतत्समावर्षे वर्त्तमानो भवति ३ पास्तथा। तथा

राम
३५

ग्रहाः	रु	च	मं	ब	शु	शु	शु
उच्च	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
सप्त	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
जिब	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
युग्म	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
भाश	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
कला	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
वृत्त	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
पंचा	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
वर्त्त	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
लोनि	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०

दिनेत्रघ्नं सिद्धमाशावलं स्मृतं।
 अथवा भावयथोक्तं संशोधये
 छेपेरसमाधिकं चक्रादिशो
 ध्यतस्याशास्त्रिभक्ताः दिवव
 लेकलाः अथ कालवृत्तभेदे
 प्रथमं दिनरात्रिवृत्ताख्यमाह
 अथो इति। अथो दिग्बला
 नंतरं समयजं कालवृत्तं। अथ
 न इति शेषः। विदः बुधस्य।
 सदा। दिवारात्रो। रूपमेव वृत्तं
 स्यात्। न तं त्रिंशत्तं लब्धं।

के. उ.
३६

सबुधस्य शुभत्वाद्युक्तपक्षे शुभबलारंभे मध्य एव वा पयोगा
त्पापत्वेनापरिपूरणस्य शुभबलस्य नाशः पापबलारंभो भवती
ति वक्तव्यं। न चैतत्संभवति तस्य संति बहुलसितगताः स्युः
कुरसो म्याः क्रमेणोत्पादिना शुभानां पोरणिमास्यंते बलपू
रणात्। अतो ते बलाभावः पापनाममांते बलपूरणात्। पोरणिमा
स्यंते बलाभावः ~~सादिना शुभानां पोरणिमास्यंते बलपूरणात्~~
~~अतो ते बलाभावः~~ ननु पापानाममांते बलपूरणात् पोरणिमा
स्यंते बलाभावः ~~ननु सादिना शुभपापसाधारणी पक्षबलं य~~
~~वस्थोक्तवसव्योः कापिकत्वात्। एवं कृष्णप्रतीपराक्षोप~~
~~क्षबलाभावश्चेष्टाबलाभावश्च स्यात्। स च प्रत्यक्षविरुद्धः।~~
एवमनु कुरय हो वः कुंज लय जो लु पापो शुभाः शुक्रश

ना

राम
३६

शोकजीवाः॥ सौम्यस्तु सौम्यवर्त्ति मा श्रितोन्यैः पापैश्च
तुल्यप्रकृतित्वमेतीति यवनेश्वरवाक्याच्च द्राघशुभत्वमेव बुध
स्य तु भयं पक्षमिति कस्याचिदुद्धरणं करणं॥ तदपि पूर्वोक्तदो
षेण निरस्तं॥ जातकादौ तु तयोः पापत्वकथनमपरिपूरणशुभफ
लार्थं। न तु बलसाधनार्थमपि॥ एवं च पदतो सर्वत्र दिग्बलान
यने च काहं हानौ। क्रूरत्वमने हानौ च क्षीणचंद्रपापयुक्तबुधयोः
शुभत्वमेवेति ध्येयं। अतः क्रूरविलग्नसाहिते। इत्येतद्दृष्ट्वा जात
के श्लोकव्याख्यानावसरे उक्तं ते रत्नक्रूरशब्देन क्षीणचंद्रमा
न ग्राह्य इत्युक्तं॥ तस्मात्क्षीणचंद्रपापयुक्तबुधो शुभावेव॥ पा
पस्तु नैसर्गिकारविभोमशनयोद्भवा इत्यस्मिन् दुरुचरणात्तमेव सा
धीयः॥ अतो दाहरणं॥ कृष्णपक्षजन्मनः सत्त्वाजन्मकालादेव

के.उ.
३८

अथाणां क्रमेण। तथा त्रैधा विभक्त्याः निशः रात्रे स्त्र्यंशकेषु।
प्रथमद्वितीयतृतीयेषु जन्मनि। रात्रिस्ताराणां। चंद्रकुक्षेभो
मानां क्रमेण रूपं बलं स्यात्। सदा। सर्वदा। इज्यस्य। गुरोः। रूपं
बलं स्यादित्यर्थः॥ उदाहरणं॥ अत्र दिवसस्य द्वितीये रश्मिरोज
मास्ति। अतो रश्मिरूपं बलं स्यात्। गुरोरपि रूपं बलं। सदेज्यस्य
कृत्तव्यात्॥ एवं जातं त्रिभागं बलं लिख्यते॥ अथ चतुर्थे का
र च म ब ग अ य हा त्रि। **लबलमदवर्षादिवत्ता** स्यात्।
मा ग व लं अथति। अघि च या त्पा वि ध्या स
मा मा स धु हो रे श्वरः बली स्यात्। जा स मि प्रा पे ऐ क व च न।
तदुत्तं स व ति। वर्षा धि प स्य एकः पादो बलं। मा स धि प स्य पा
दद्वयं। दिना धि प स्य का व हो रा स्ति त स्य रूपं बलं इति॥ वर्षे

पादयं ज्ञेयं असमये यस्य

र
राम
३८

र मा रेश यो रा न य न मा र॥ द्विष्ट इति ॥ धु वि उ इति संबंधः। धु
पिं डो हर्गणः। अर्कादिति त्येव्योषे पुंचमी। अर्कमारभ्येत्यर्थः।
स्य समान्यतः। आचार्ये वर्षमासपु यो रा न य ना य श्लोको मयो
क्त इति स्वटीका या मुक्तं। अथांतरं। चला रिंशत्तु त व र्क
के श्वा य ले ख को षा प न र ले प ति त इति ज्ञेयं। प्रम तु ल्य धु
पिं डः १४७७८६ एकत्र रा र १३२ फलः १४७८१० अपरा रा र १२
युक्तः १४७७८६ प्रथम न र युक्तं ४११४ द्वितीयं गुण ३ युक्तं ४२९
प्रथमं त्रिगुणं १२८२ द्वितीयं द्विष्टं ८८५८ उभयत्र सप्तमं
रीषे २। अर्कात् तृतीयो वर्षशो गते। वर्तमानश्चतुर्थो विधा वर्ष
रा स्य स्य बलं पाद ०। १५ एवमर्कादौ मासे शो गतो। वर्तमान
स्तृतीयो मासो मासे रा स्य बलं मर्दं ०। २१। दिने श शनि स्तस्य
बलं चर एत्रयं। काल हो रा पति स्त रत्न मा ला या मुक्तः॥

वारप्रवृत्तेर्घटीकादिनीघाकात्वाख्यहोरापत्तयः शराप्ताः ॥ दि
नाधिपाधारविशुक्लसोम्यशशंकसोरेज्यकुजाक्रमेणेति ॥
बलानिमित्तं सूर्योदयमारभ्यहोराभवति ॥ नतुवारप्रवृत्ते
रितिकश्चित् ॥ तन्म ॥ प्रमाणमावात् ॥ वर्षाधिपत्तीनां साधार
णत्वाच्च ॥ वारप्रवृत्तिरपितत्रैवोक्ता ॥ वारप्रवृत्तेर्मुनयोवदन्तिस्
र्योदयाहावराजधानी ॥ ऊर्ध्वतथाधोप्यपरन्तस्माच्चरा
र्द्धदेशांतरनाडिकाभिः ॥ चैराद्धदेशांतरयोर्वियोगोऽथपानो
यपत्तेश्चसम्पक् ॥ सूर्योदयादूर्ध्वमृगेधनेधोवारप्रवृत्तिं
मुनयोवदन्ति ॥ अथकालहोरेः ॥ ॥ रेखांतः प्राग्योज
तानि ॥ स्वाध्याना ॥ १४ निजालानिदेशांतरपलानि ॥ २१ ॥
रूप ॥ चरपलानि ॥ १६ धनं ॥ उभयोर्धनं ॥ योरंतरं ॥ ४ ध

गयो

राम

३७

दिकः ॥ दि द्रोदिष्टः ॥ सितं वीर्यपापानां षष्ठिशोधितं ॥ कला
संतुलितेपक्षेव्यस्तमस्मात्सिते तरे ॥ स्मालुगिपक्षलोप्रकारांत
रं ॥ व्यर्के इति ॥ कृष्णपक्षे इंदुआर्कौ त्रयोऽधः ॥ शुक्लपक्षे व्यर्के
दुःचंद्रः ॥ ११४ ॥ २१ ॥ ४२ ॥ अर्कौ ॥ १५ ॥ १७ ॥ ४१ ॥ शोधः ॥ ५ ॥ २१ ॥ १५ ॥
२२ भागाः ॥ १७ ॥ १५ ॥ २२ ॥ हलाः ॥ कुलं शुभग्रहाणां वीर्यं ॥ ५ ॥
५६ दंष्ट्रि ॥ १० ॥ शोधं ॥ १६ ॥ १० ॥ पापग्रहाणां वीर्यं ॥ १२ ॥ ५५ ॥ व्य
र्के ॥ दंष्ट्रागास्त्रिहलाकलाधंतत्पक्षवीर्यं ॥ शुभस्वेचरणां ॥ षष्ठ्या
विशोधं ॥ त्वं शुभग्रहाणां मेवं सिते व्यस्तमस्तक ॥ ॥ ॥
इति ॥ अथतृतीयकालबलभेदं त्रिभागबलारम्भमा
ह ॥ अथेति ॥ त्रैधाविभक्तस्याहः ॥ दिवसस्य ॥ अंशकेषु ॥ प्रथम
द्वितीयतृतीयेषु ॥ जन्मनिसोम्याकार्कभुवां ॥ बुधसूर्यशनीनां

के. ३.
५०

कृत्वा	र	च	म	ल	उ	अ	यु	ते	न	गो	व	रि	त	के	स्तो	का	त्स	मा	मा
निर्वा	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
बल	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
पश्च	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
बल	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
आदि	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
स्वभावा	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
समादि	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
वृत्त	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
वृत्त	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
जातकाल	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०

सपो ॥ १॥ अस्योदाहरणं ॥ ग्रहल
 घवाद्युनिचयः ५७७ द्विष्टः ५७७ ए
 कत्रचक्राहतेः षट्शरेः ३३५ यु
 तः ७१७ अपरचक्राहतेः षट्द
 त्रिः १५६ युतः ७१७ प्रथमः सर्वा
 रातपनः १०७ द्वितीयः सेषुपु
 युतः ७१७ प्रथमः स्वांगानि ७६०
 मिहलः कले २४ तीयः स्वांगानि २० विहलः कले २४ प्रथ
 मगुण ६५ द्वितीयं यमं ४८ प्रथमं चक्रनिष्ठा ३३ युक्तं
 ७६ द्वितीयं चक्रान्नस्य युक्तं ४८ प्रथमं द्वियुत ७७ द्वि

राम
४०

विश्वेन्द्रपुराणे १२७११७ युक्ते गुरुलावजा

तीयं त्रियुक्तं ५१ उभयमपि सत्यमक्तं रो ५१२ एवं पूर्वोक्तावे
 वषषेशमासपोजातो ॥ अथ सूर्यसिद्धांतोक्तवर्षमासपयो
 रानयने सुगमोपायेन लक्षणादेव वृत्तचरणोक्तं लिख्यते ॥
 गणः शरत्पै २५ युक्तः स्वांगानि विहलः कले ॥ त्रिघ्नं
 द्वियुक्तसप्ततष्टवर्त्तमानोष्टपोरवेः ॥ ११ ॥ द्युपिंडो ब्रह्मलु
 त्योत्थस्तिथियुक्त्वाग्निभिर्हृतः ॥ कले निरेकं द्विगुणं
 सत्यतष्टत्रिमासपः २० अस्योदाहरणं ॥ ब्रह्मलुत्यगणः
 १४७७८६ शरत्पैः युक्तः १४७७५१ स्वांगानि हृत्कलं
 ४१० त्रिघ्नं २३० द्वियुक्तं १२७२ सत्यतष्टशेषं ॥ अकार्द्विर्त्तमा
 नः शनिर्विशेषः ॥ ब्रह्मलुत्युपिंडः १४७७८६ तिथियु
 गणः ॥ चक्रघ्नपखा ४५० २२ ब्रह्मलुत्यगणं भवेत् ॥ ११४

पं

कृ१४७८०१ स्वाग्निहृतः फलं ४७२६ निरेकं ४७२५ द्विमुने ७८
 ५० सप्ततष्टेशेषं १३० कृज्जातो मासे रविः अथ प्रपलपसे
 दं चतुर्विधं कालमुक्ता चेष्टावलभे दं प्रथमायनबलमाह॥
 सदाक्रांतिभागे युता द्वास्त्य सिद्धाः २४ः शनीद्वोर्युतो नाः क्रमा
 धाम्यसोम्यैः ॥ विलोमं परेषां गजां भोधि ४८ नत्ता भवेत्
 यने वीर्यमर्कस्य दृ २६ ॥ ७ ॥ सहेति ॥ यद्यपि क्रमप्राप्तं नैस
 गिकवलं वक्तुं मुचितं ॥ तथापि तस्य स्थिरत्वात् सुगमता
 चेष्टावलं प्रथमतो वमुक्ते चिमेव ॥ अस्यायः ॥ इत्यु
 धस्य ॥ क्रोति भागे सदा ॥ याम्यसोम्यैर्वासिद्धाश्चतुर्विंशतिर्यु
 क्ताः कायः ॥ शनीद्वोः शनिचदयोः क्रोति भागे याम्यसोम्यैः
 क्रामात्रसिद्धाः युतो नाः कायः ॥ याम्यैर्युक्ताः सोम्यैरुनाः

शः

त

राम

४१

नैः स्वर्गेदिया हर्षमणे धने धरत्तु कलात्स्येदियात्सर्वं ॥ १४
 जाता वारप्रवृत्तिः ॥ अथैकाब्दः १४१४ वारप्रवृत्तिर्धने दृढा
 मिः ०१४१ युतः १४१४ अथैताः वारप्रवृत्तेः सकाशात् दृढि
 काः १४१४ द्विनिष्ठाः २७१२६ शरात्यागताः कालहोराः ५
 वर्त्तमानवुधहोरा ॥ एवं जातं समादि बलं लिख्यते ॥ अथ कला
 यथा र/घ/म/व/ग/ह/श/नां कालबलानां योगार्थं तावदेकत्र
 लिख्यते ॥ अथ ग्रहलाघवाह
 शदैवत्स गुरुचरलोक्तः प्रकारो लिख्यते ॥ द्विष्टोयं ग्रहलाघ
 वधुनिचयश्चक्राहनेषट्शरेः ५५ पदस्य २६ अयुतः सवा
 णतपनः १२५ सेषु ५ स्वांगानिग्निः ॥ स्वांग्या शो न० वि
 हृतः फलं गुह्यं यमघ्ने च क्रानिष्ठाक्ष ५ खो. पे. तद्वि

नं श्री

रहकर्मणि। तथैतज्ज्ञेति सिद्धांतोक्तप्रकारेण स्फुटाकार्याः। तद्वत्
नरते संस्कृता इह कालीन ग्रहस्फुटाकांतयः कार्याः। ततस्फुटाकांति

ब	म	उ	ग	छ	श	ग्र	श्री	च	म	ब	ग	छ	श	ग्र	श्री
२०	३०	४०	५०	६०	७०	८०	२००	३००	२२४	९४	४०	१४६	२२४	९४	४०

संस्कृताः परमकांतयः। स्वीयपरमापक्रमेद्दिगुणेभाज्याः लब्धा
न्यावबलानिभवन्ति। इति तन्नाग्रस्परक्षणोत्तरगमनमयनं
तच्च ग्रहस्वमुख्यबलनकांतिवशादेव। न तु शरवशात्। एत
ग्रहशरः कांतिसूत्रेण। नष्टयक। न तुक्तं शिरामणो। बलमान
यनेलेपः। क्षितोयेस्वेकबुधयुति॥ किंच। आयनं पुरस्कृत्य
प्रवर्तमानं बलमायनबलमित्कच्यते। तच्च मध्यकांतिवशात्
चक्रकस्य हक्रांसासाधने तच्च भिरिति। तथाहि। एक्षिणायनव

राम
४३

परेषां। रविभोमशुरुशुक्राणां। कांतिभागैः सिद्धाः बिलोमं। यमे
रूपाः सोम्येयुक्ताः कार्याः। एवते सर्वगजां भोधिभक्ताः
अष्टचत्वारिंशद्वक्ताः फलरूपाय अयनबलं स्यात्। एत
दकस्य। सूर्यस्य द्वाद्विगुणं कार्यं। एतदुमादिशामगा।
कांत्यंशकाः सोम्यपराधनलं सिद्धेयुतीयं शनिचंद्रयोः स्व
सस्यस्यपाद्वितं अयनं स्यात् द्विगुणं रवेः पक्षबलं तथेदेरि
ति। कांत्यानयनं बलतुल्ये उक्तं। स्युः। कांतिखंडानिय
मागरामाकध्यग्नयोगोनवाकवश्च। षट्त्रयश्चिनखेषु
बोद्धिवाणामुक्तायनां शयहवाहभागाः॥१॥ तिष्ठुधुता
लब्धमितानि भोज्या भोग्योहशेषकस्य॥ तिष्ठुशकैः

के. ३.

२२

परमक्रांतिः २८१२० तदेवसंस्तुमन्यदाव्यभिचरति ॥ यतो न्य
 दापि परमदक्षिणगमनात्संस्तुमन्यदाव्यभिचरति ॥ तदयम
 समीचीनः पक्ष इत्यस्मत्कृष्णदेवज्ञगुरुचरणाः ॥ अथद्विती
 यंचेष्टाबलमाह ॥ ॥ मध्यस्थष्टयुतेर्दलो नितचलंचेष्टावले ॥
 केद्रं कुजात्स्यात्तवेज्ञगणाश्च्युतं पृथुधिकं दृष्टे हृच्चचेष्टावले ॥
 स्यादेकोनरूप १ मद्रिविद्वतं नेसर्गिकं स्याद्वलं मंदारत्न
 सुरेजश्चक्रशः शान्तितीक्ष्णयुतीनां क्रमात् ॥ १११ ॥ मध्य
 स्थष्टयुतेरिति ॥ स्पष्टार्थः १ एतदुक्तं मासोत्तरपक्षौ १ स्पष्टमध्य
 इति स्वमेगुरुणागतिं मम ॥ स्फुटमध्यमवोरैवेत्युक्तं
 शोधयेच्छ्रुतात् ॥ ११ ॥ ॥ चेष्टायेदमिति ॥ अत्रो बोध्यं ॥ स्फुट
 मध्यमवोरैव स्वचक्राधिकतायां चक्रं न ताज्यं ॥ तथामध्यस्थ

राम
४४

एवोरैकतरस्मदाशिस्थाने एकांकांशावास्तुः परस्पररा
 शिस्थाने शून्यमेकोवातदास्फुट ॥ मध्यमवोरैवेत्युक्तं
 क्रसेयोज्यपञ्चारत्ने कार्यं ॥ दलंचक्राधिकंचेचक्रं शोधयमिति
 उदाहरणं ॥ मध्यमाभोमः ०।६।२५।२८ स्पष्टाभोमः ०।२०।७।
 १८ अनयोर्युतिः ॥ ११।५।३२।४६ उजस्याः दलेन ८।११।४६।२३
 मध्यभोमस्य शोधोचमध्यमोरविः ६।७।४९।३२ शानिगुर्वैरेवं
 बुधश्चक्रयोः एवेति मुक्तं मध्यमस्य रूपं चले ६।७।४९।३२
 उनितं जातं भोमस्य चेष्टाकेन्द्रं ०।१०।५५।८ एवं जातं कि
 जादिनां चेष्टाकेद्राणि लिख्येते ॥ ॥ अथ चेष्टाबलं भोम
 चेष्टाकेन्द्रं ०।१०।५५ इदं धीकं जातो भगणाश्च्युतं २।१०
 ४।५९ शेषं राशिस्थानेषु ६० गुणित भागकलादिदि

भोमस्य
नि

गणितं षष्ठांशुरियोज्यराशिः। स्थाने भाग योज्यं १४०। ८। ४२ भो
मचेष्टाबले ०। २५। २२ एवं जातानि सवेषां चेषाबलानि लिख्यं
ते। अथ सगः मोपायः॥ चेषाकेन्द्रं षडधिकं यदि चक्रात्पुजेत्॥

ग्रहः	मं	बु	शु	अ	श	चेषाब	३	चुं	मं	बु	म	अ	श
चेषा	१०	१०	१०	१०	१०	लानि	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०
केन्द्राणि	१०	१०	१०	१०	१०	पाद्यानि	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०

भागादिदिगुरादिघ्नमेतच्चेष्टाबले कलाः॥ प्रकारांतरं॥ चेषा
केन्द्रं षडधिकं यदि चक्रादिशोधयेत्॥ भागीकृतं गुरोर्भक्तं
चेष्टावीर्यं कलादिकं। ननु चेषाया उपलभ्यमानं बलं चेषा
बलं तद्गोमादिनामिव सूर्यचंद्रयोरप्यस्ति। तत्कृतो नोक्तमि
ति चेत्। अयं न पक्षबलयोर्दिघ्न लोत्तोरसूर्यचंद्रयोश्चेषा
बलस्याप्युक्तत्वात्। तन्माहि। सूर्यस्योत्तरायणे बलं व

राम

४५

य

लेन श्रृंगस्य उत्तरायणे समाने। एहिणा यनारं भोचबलाभावे
न भाव्यं। एहिणानि सूरस्यैव एतद्बलमकृतं॥ तदेव्यभि
वरति। स्पष्टश्रृंगः २। १३। ०। ० पात ६। १०। ० पुक्तः २। ०। ० त
स्माज्जानो शरो एहिणः २। १०। ० सन्निराशि चंद्रज्या १२०
त्रिज्या १२० रूपगुणरकोस्तुल्यत्वाच्चाशा एयमेव स्पष्ट
तत्संस्कृतासायन ११ चरकातिः १४४० उत्तराजा स्पष्ट ११० ता
अग्रिमदिने स्पष्टकातिः सा एव एहिणा यनारं भः। तेनात्रा
यनसंबन्धो बलाभावे न भाव्यं। नचेतत्संभवति। चंद्रस्य
स्पष्टकातिः ११३० संस्कृता परमकातिः ५५० दिगुणपरम
कात्याभक्ताः तदर्थमायनबलं ०। ८। ४५ नचेतत्कृतं। अ
यं न पक्षबलं न तत्प्रवृत्तं॥ एवं यत्तदयनांशो न नवराशि
तुल्यचंद्रोपास्तयनांशो तुल्यस्तत्रचंद्रस्य परमकारः ४। ३०

ता

सुख	र	स	व	ग	क	म	महा	र	व	स	व	ग	क	म
निचै	२६	२३	२४	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७
वला	२६	२३	२४	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७

म्य २४ धर्मा जा ५ ४ चंद्रो १ अथ २४ धर्मा ४ क्ष ५ त्व ५ गा ७ ह लाः ॥
मंदार स्नेज्य भृग्वीर का ए नै स गि के क ला इति ॥ अथ पु कुं वि शे व
नाह ॥ पु धो ति ॥ न नु किं ना म यु र् ॥ अथ ॥ दि व स क रे ए ग स्त म यः

समागमः शीतरस्मि सहितानां कुसुतादीनां युद्धं निगद्यतेऽन्यो
युयुक्तानामिति ॥ विष्णुगुप्तवाक्याद्भोमादीस्य हग्नहाणां परस्य
रंसमागमो युद्धमिति चेत् ॥ न । समागमश्चाद्यर्थस्य निर्वृत्तमश
यत्वात् । तथा हि । न तावदेकं शिवस्थानं सः एकचराशावपि
युद्धप्रसंत्तया संस्कारापत्तेः । न च कलासम्यं । भिन्नराश्यं शब्दे
धृतिप्रसक्तः । न च राशिभागा साम्ये सति समकलत्वं समा
गमश्चाद्यर्थस्तथाभोमादिपंचस्य हग्नहाणां राशिभावाकला
समत्वं युद्धमिति वाच्यं । भोमादिनां परस्य रंसमागमेति प्रसक्तेः
न च सौसिद्धिः ॥ स्तर्यसिद्धं ते । तस्य हग्नमन्योन्यस्यातां युद्ध
समगमावित्यादिनावरोहेण युद्धसमागमावित्यादिनाचभो
मादिनां समागमस्याद्युक्तत्वादिति चेत् ॥ उच्यते । सनदीस्य

के. उ.
४३

भावे सति सराश्यं शक्यता समत्वमेव युक्तं। समागमे तु सत्यं भावादे
वनातिप्रसंगः॥ सूर्यसिद्धांते - आसन्नो वपु भादी लो भवतु श्वे
समागम इत्यादिना। वराहसंहितायां च द्वावपि मयस्वयुक्तौ वि
पुलोस्त्रिधौ समागमे समदीप्ते रेवोक्तत्वात्। समागमस्तद्व्यस्य
सूर्यसिद्धांते उक्तं। समागमो रादाधिके भवतु श्वेद्वलान्वितौ।
अंशदाधिके। शरयोगवियोगात्सर्वे ग्रहांते रे इत्यर्थः। बलान्वि
तौ समबलौ। समबिंबावितिकश्चित्। तन्ना। बलपदस्य मुख्य
र्थस्यागायोगात्। बलान्वितावित्येन न समबलयो समागमे
जुयः पराभवश्च नास्तीति सूचितं। तदुक्तं वराहसंहिता
यां द्वावपि मयस्वयुक्तौ विपुलोस्त्रिधौ समागमे भवतुः॥ तत्रा
प्योयप्रातिर्विपरीतात्सपक्षध्माविति। आत्रायविभागः॥ राशि
भागकला साम्यरूपायुतिदिधायुक्तं। समागमश्च। मुहूर्तवतु

४१

ले

ईमानं। दक्षिणायने चापचीयमाने दश्ये इति अयनबले मेव ते
चेष्टाबले सूर्यस्य। एवं चंद्रस्य। बलं शुक्लपक्षवर्द्धमानं कृष्णपक्षे
चापचीयमानं चेष्टाबलं दश्यते अतः पक्षबलतुल्यमेव चेष्टाबलं
चंद्रस्य। अत्रेदं ध्येयं॥ यदि चेष्टाबलं पंचको सूर्यस्यायनबलतु
ल्यं चेष्टाबलं चंद्रस्य पक्षबलतुल्यं चेष्टाबलं लिख्यते। तयोः स्त
र्यचंद्रयोः पूर्वातीतायनपक्षबलयो र्यथा स्थितत्वं मेव। नदिघ
मिति। एतेन। दिसंगुले अयमबलवीर्ये चेष्टाबलेति गमकरा
ज्योस्तः। इतीति श्रीपतिनानितं। ततन्मतं चारुविचारयु
क्त्येति। केषांचित् हृषणं प्रतिक्षामात्रोक्तिः॥ किमभिप्राये वे
ति न विप्रः॥ अथायनचेष्टाबलं यो योगे जातानि स्फुटानि
चेष्टाबलानि लिख्यते॥ अथ अयनबलं रविः॥ १५८॥ २८८॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ २ ॥
 श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ ३ ॥
 श्रीगणेशाय नमः ॥ ४ ॥
 श्रीविष्णवे नमः ॥ ५ ॥
 श्रीशिवाय नमः ॥ ६ ॥
 श्रीब्रह्माय नमः ॥ ७ ॥
 श्रीमहादेवाय नमः ॥ ८ ॥
 श्रीनारायणाय नमः ॥ ९ ॥
 श्रीहरिभ्यो नमः ॥ १० ॥
 श्रीरामाय नमः ॥ ११ ॥
 श्रीलक्ष्मणे नमः ॥ १२ ॥
 श्रीबाले नमः ॥ १३ ॥
 श्रीसुग्रीवे नमः ॥ १४ ॥
 श्रीजामले नमः ॥ १५ ॥
 श्रीकेशवे नमः ॥ १६ ॥
 श्रीमहाकेशवे नमः ॥ १७ ॥
 श्रीमहाशिवाय नमः ॥ १८ ॥
 श्रीमहादेवाय नमः ॥ १९ ॥
 श्रीमहाब्रह्माय नमः ॥ २० ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ २१ ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ २२ ॥
 श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ २३ ॥
 श्रीगणेशाय नमः ॥ २४ ॥
 श्रीविष्णवे नमः ॥ २५ ॥
 श्रीशिवाय नमः ॥ २६ ॥
 श्रीब्रह्माय नमः ॥ २७ ॥
 श्रीमहादेवाय नमः ॥ २८ ॥
 श्रीनारायणाय नमः ॥ २९ ॥
 श्रीहरिभ्यो नमः ॥ ३० ॥
 श्रीरामाय नमः ॥ ३१ ॥
 श्रीलक्ष्मणे नमः ॥ ३२ ॥
 श्रीबाले नमः ॥ ३३ ॥
 श्रीसुग्रीवे नमः ॥ ३४ ॥
 श्रीजामले नमः ॥ ३५ ॥
 श्रीकेशवे नमः ॥ ३६ ॥
 श्रीमहाकेशवे नमः ॥ ३७ ॥
 श्रीमहाशिवाय नमः ॥ ३८ ॥
 श्रीमहादेवाय नमः ॥ ३९ ॥
 श्रीमहाब्रह्माय नमः ॥ ४० ॥

[illegible]

۱۸

[illegible]

五
卷

के. उ.
२४

व

वाग्रहाणां दृष्ट्या आगतात्तत्र शुभदृष्टिचतुर्थांशेन तत्त्वावबलमु
तः। वापुदृष्टिचतुर्थांशेन हीनकार्ये।। तस्मात्सकलयावुध्पु
ह्या गुरुदृष्ट्या च युतं कार्य। तत्तुनादिदादाभावात्तत्त्वबलं भुवती
त्यर्थः। केचिन्नु श्रुतं चंद्रयोरेह दृष्टिचतुर्थांशे लक्ष्मिबलं योज्यः
बुधगुरुवस्तु संहरणं दृष्टिरेव योज्या न चतुर्थांशः।। तथा च समो
रः॥ लक्ष्मिबलं दृष्टिनाथबलं समप्र किं तत्र जीवबुध दृष्टि युतं वि
धेयं॥ हरेण मार्गवदृष्ट्या श्वरणेन युक्तं इति॥ अत्राधारा वि॥ प्रा
ग्वक्त्या ततो लक्ष्मि दृष्टि जीवबलं वीक्षितं। तदा लक्ष्मिबलं कार्यं त
दजीवबलं दृष्टि फलं। जीवतवर्ज्यं मन्ये वाग्रहाणां मसत्तां सता
दगंतरे अभाधिक्ये तत्त्वादयो जयेद्वलं। वापाधिक्ये तत्तुरीय
भागवीयादिना धयेदिति अत्राधारा वि॥ लक्ष्मिबलं तत्त्वबलं तत्त्वबलं
दृष्टिने उदाहरणं। तनुभावोपरि दृष्ट्या दृष्ट्या रविः ०।३२।९
चंद्रः ०।२५।४७ बुधः ०।४२।५८ गुरुः ०।१०।८० शुकः ०।४४।४२

राम
२४

व

निः ०।३५।३७ शुभदृष्टिनां योगः २।२।५७ अस्यां धिः ०।३०।४४ धनं
जेज्युदयोगो धनं ०।५७।६८ एवं मिलित्वा धनं १।२३।५० उग्रहाणि
नां योगः १।५५।१२ अस्मिन् चतुर्थांशः ०।१६।१८ क्रयं धनं नया
रंतरे नोचं १।७।३२ धनं एतद्विषयल फलं तनुबले १।७।२८
स्मिन् फलं जातं तनु भावबलं स्पष्टं १०।१५।१० एवं जातानि स
वेषां बलानि तदधस्तु संस्कृता निभावबला निचलिरूपते
॥ ॥ इति श्रीकेशवदेवसंस्कृतं जातकपद्धत्युद्धरणे बला
तारणं॥ एवं बलानि प्रसाध्य रश्मी शकं सो धनाय च रार्कयो
श्वेष्टाकिंरेत तस्तयोश्चेष्टानले नाह॥ तन्वादिनां दृष्टिबला

शु	प	स	रु	सु	रि	जा	शु	प	क	आ	व्य
३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५
३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५
३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५
३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५
३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५
३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५
३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५
३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५
३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५	३५

नि
दिग्वलंबल सं द
स्तुतानि जातानि
बलानि ॥

के. ३
५५

व
व

अर्केदारिति ॥ ॥ अस्वार्थः ॥ व्यंकेदुः स्तयैरहितश्चंद्रस्त्रिभयुक्तस
यनरविः ॥ राशिचया ~~चितः~~ स्तयः ॥ तयोश्चंद्रार्कयोर्यथाक्रमं
चेष्टाकेदेभवतः ॥ ततस्ताप्यादिवंचेनां तासंचम्यातात्तसिलः पाग्व
त्र। स्याच्चैदगणाच्चतुषडधिकं षट् द्वेष्टावमिति चेष्टाबलानय
नरीत्या। बले। करे। साधय। किमर्थं गोकर्णे एविधो रत्नमीकेष्ट
साधनायमेवले। देहलीप्रदीपन्ययेन प्राग्वदित्यत्राप्यनेति
तदर्थस्त। प्राग्वत्। भोमादेवत्। वीर्याय ~~चेष्टाव~~
लातर्गतचेष्टाबलसाधनायभवतः। यत्तोकस्य पुनबलतुल्यमे
वचेष्टाबलं अलोकस्यायनबलपूर्वमेव द्विगुणीकृतं ॥ तदुक्तं दा
मोदरपदतो। अकारयनां शोस्त्रिगहेश्चमुक्ताव्यकोहिमां कुम
वतस्तयोस्ते ॥ चेष्टाख्यकेदेहितदुःखं वलंचेष्टाबलं ज्ञेय
मिहेष्टसिध्ये इति ॥ अत्रेदं चित्यां ॥ भोमादिनामिवचैदस्तय

अर्केदारिति ॥ ॥ अस्वार्थः ॥ व्यंकेदुः स्तयैरहितश्चंद्रस्त्रिभयुक्तस
यनरविः ॥ राशिचया चितः स्तयः ॥ तयोश्चंद्रार्कयोर्यथाक्रमं
चेष्टाकेदेभवतः ॥ ततस्ताप्यादिवंचेनां तासंचम्यातात्तसिलः पाग्व
त्र। स्याच्चैदगणाच्चतुषडधिकं षट् द्वेष्टावमिति चेष्टाबलानय
नरीत्या। बले। करे। साधय। किमर्थं गोकर्णे एविधो रत्नमीकेष्ट
साधनायमेवले। देहलीप्रदीपन्ययेन प्राग्वदित्यत्राप्यनेति
तदर्थस्त। प्राग्वत्। भोमादेवत्। वीर्याय ~~चेष्टाव~~
लातर्गतचेष्टाबलसाधनायभवतः। यत्तोकस्य पुनबलतुल्यमे
वचेष्टाबलं अलोकस्यायनबलपूर्वमेव द्विगुणीकृतं ॥ तदुक्तं दा
मोदरपदतो। अकारयनां शोस्त्रिगहेश्चमुक्ताव्यकोहिमां कुम
वतस्तयोस्ते ॥ चेष्टाख्यकेदेहितदुःखं वलंचेष्टाबलं ज्ञेय
मिहेष्टसिध्ये इति ॥ अत्रेदं चित्यां ॥ भोमादिनामिवचैदस्तय

श्विकोकीटराशौ ॥ अत्रायंविशेषः यत्रजलचरकीटयोः कथा
गुणादानं नास्ति तत्र परस्परमतर्भावो बोध्यः ॥ ॥ अस्मादाहरणं
तनुभावेधनुषोः पराद्वयस्ति अतो धनुश्चतुष्यदो राशिः तनुभा
वः ८१ २२ ४५ ७७ चतुर्थभावेन ॥ ४१ ७५ ११३ कुनितः ८१ ८१ १२१
५६ अयं षडधिको अतश्चक्रतः कुदः २ १ १ ४ १ ४ ततो र
सभक्तो लब्धं जातं तनुदिग्वलं ॥ १७१ ५६ एतदुक्तं तनुभावव
लेन ८१ ११ ३२ अस्य युक्तं ८१ ७१ २८ एवं जातानि सर्वेषां दिग्व
लानि लिख्यन्ते ॥ अत्र सुमोपायः न चतुष्यदकीटाख्याः जाया
घाघखभोनिताः मझाधिकार्कतः शोधास्तद्व्यास्थिताः
कलाः ॥ हरिद्वलेथवाइशा १० घ्नः भागादोद्विगुश्चते ॥ अथभा

भावादि	त	ध	स	ख	क	र	जा	घ	ध	क	अ	य	वा	ना	द	ग	व	ल	मा	हा
नादिवा	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०
लानि	५६	२२	४५	७७	११३	१५९	२१६	२८८	३७५	४८८	६२५	८००	१०००	१२५०	१६००	२०००	२५००	३०००	३६००	४०००

सदिति भावाप्रति

के.उ.
५६६

शेषवलेरसेः वृद्धिः विनिहिते गुणिते से के एक युक्ते निजाः स्त्री
याः रश्मयो भवन्ति उच्चवले दुच्च रश्मयः चेष्टा बला चेष्टारश्मय
इत्यर्थः ॥ अत्र उच्चवले अंक चतुष्टयं ग्राह्यं तेन ग्रथांतरात्
प्रकारांतरेण सह अस्य प्रकारस्य तृतीयां के परममंकत्रयं अ
तरं भवतीति त्रयोपास्तः ॥ एतदुक्तं सा तु गी पद्धते ॥ उच्च
ष्टावले षट्पदस्य रूपे स्पर्शरीचय इति ॥ अस्यां हारणं ॥ चेष्टा के स
हानीतरवे श्वेष्टा वले ० २२ ॥ २२ रसे विनिहतं २ ॥ ११ ॥ २२ से के
जातारवे श्वेष्टारश्मयः ॥ ११ ॥ २२ रवे रुचं वलं ० ॥ ११ ॥ २२
से गुणितं ० ॥ ४२ ॥ से के जातारवे रुचं रश्मयः ॥ ११ ॥ ४२ रवे
चंद्रस्य चेष्टा वले ० ५ ॥ ५ ॥ उच्च ० ५ ॥ ५ ॥ क्रमेण रसे गुणितं
५ ॥ ४ ॥ ५ ॥ उच्च ५ ॥ २२ ॥ ४ ॥ से के जातारवे श्वेष्टारश्म
यः ॥ ४ ॥ ४ ॥ ५ ॥ उच्च रश्मयः ॥ ४ ॥ २२ ॥ ४ ॥ एवं संवेधां जाता चेष्टा

राम
५६६

श्चरश्मयो लिख्यते ॥ ४॥ अथ चेष्टारश्मि साधनार्थं प्राकारांतरं लि
ख्यते ॥ चेष्टा के अधिके षट्पदाच्च कास्तस्मै विशोधयेत् ॥ राशौ स
के लवाद्ये तु द्विष्टे चेष्टा मरीचयः ॥ १ ॥ नीचो नीताः ग्रहाः षट्पदा
धिकाः च अदिशोधयेत् ॥ राशौ से के लवाद्ये तु द्विष्टो ह्युच्चमरी
चयः ॥ २ ॥ अथैककष्टसाधनं ॥ ॥ चेष्टेति ॥ ॥ चेष्टा व

	र	च	मं	व	ग	श	उच्च	र	च	मं	व	ग	श
चेष्टा	३	४	३	४	३	४	३	४	३	४	३	४	३
रश्मयः	३	४	३	४	३	४	३	४	३	४	३	४	३

लाभ्यां पृथक् पृथक् गूणयोरैकयोर्घातात् नलग्रहस्य कष्टं भवति
घातो वारद्वयं षष्ठगुणनीयः पञ्चा नलग्रहस्य नल षष्ठिभक्त
रश्मं भवति ॥ नलग्रहस्य प्रकारश्च लीलावत्यां ॥ ॥ त्यक्तं

साद्विषमात्कतिदिगुणयेन समेतकृतेत्यत्कालधृक्कतितर
 धविषमालब्धं दिनं न्यसेत् ॥ पंचांशं पंचिहते समेन्यविषमा
 त्यत्कात्यवर्गफलं पंचांशं तदिगुणं न्यसेदिति मुहुः पंचेदंलं स्या
 त्पदं इति ॥ मूलावशेषकं सेकं षष्टिं विकलाचिंतं ॥ दिसं गुणे
 न मूलेन दिसुक्तेन हते स्फुटं ॥ १ ॥ अथो होराहरणं ॥ रवेश्व
 षाबलं ० १२२ ॥ २ ॥ तुंगबलं ० १ ॥ २ ॥ अनयोराहतिः ० १ ॥ १२२ ॥
 रक्ष्यं षष्ट्यागुणितं ० २ ॥ अस्याः पदं जातं रवेरिहं ० १ ॥ ५४२ ॥ चेषा
 बलेन रहितो एकः ० १ ॥ ३ ॥ उच्चबलेन रहितो एकः ० ५ ॥ १ ॥ अ
 नयो धतिः ० १ ॥ ३ ॥ ५ ॥ अयं मूलांशं वा रक्ष्यं षष्ट्या सर्वाणि तं २२ ॥
 अथ पदं जातं रवेरिहं ० १ ॥ ४ ॥ २ ॥ एवं जातो नि सर्वेषां मिष्टकष्टा
 नितिरित्यंते ॥ अथ इष्टकष्टं योजनं तद्व्यंमिति ॥ इष्टक

राम

(५७)

योरपि षड् लालर्गलचेषाबलाभ्यामेवरश्मीष्टकष्टसाधनोपपत्ते
 प्रकारं तं रात्रिं सरणं व्यर्थं ॥ न च प्रकारं योर्विकल्प इति वाच्यं
 तुल्याथत्वाभावात् ॥ तथा हि ॥ रविचेषाकेंद्रस्य कोत्यनुपात्ताभा
 वात् स्थलत्वेन तदुत्पन्नचेषाबलस्यापि स्थलत्वेन रश्मीष्टादिसाधन
 मपि स्थूलत्वापत्तेः ॥ तथा सति चेषागुणकवेत्तस्य लयाद्रव्यायुपिमा र
 सांतरायात्तात् ॥ चंद्रचेषाकेंद्रोत्पन्नचेषाबलेत्तवेत्तपक्षबलान
 तिरेकान्मिन्नतयावक्तव्यमिति प्राग्वन्मवीर्यायते इत्यसंगत
 मिति दिक् ॥ ॥ अस्यां होराहरणं ॥ इहं ० १ ॥ ४ ॥ २ ॥ ४ ॥ २ ॥ अंकः ६ ॥ ५ ॥
 ० ॥ ४ ॥ रहितो जातं चंद्रस्य चेषाकेंद्रं ६ ॥ ५ ॥ ४ ॥ २ ॥ सायनरविः
 ५ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ त्रिमसुक्तो जातं रवेश्वेषाकेंद्रं ० ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ चं
 द्रस्य चेषाबलं ० ५ ॥ ५ ॥ रवेश्वेषाबलं ० २ ॥ २ ॥ ३ ॥ अथ रश्मीष्ट
 कष्टसाधनमाह ॥ ॥ ये चेषोच्चबले इति ॥ अस्यार्थः ॥ ये च

तर

के.उ.
५८

शुभफलतावचनं स्यात्। कष्टे धिकेषावत् इष्टात् कष्टमधिकमशु
भफलं शुभफलतावदधिकं स्यात्। शुभफलं तावन्मूनं स्यादिति॥ अ
नेदं बोध्यं। सप्तवर्गजं शुभाशुभफलं मुनिसेमते कष्टे नैव विचारणी
यं॥ तदतिरिक्तं ग्रहस्य शुभाशुभफलं पूर्वोक्तेन विचारणीयं। लग्नस्य
सप्तवर्गजं शुभाशुभाफलं लग्ने होरादि स्वामिनां पूर्वोक्त इष्टकष्टे
न विचारणीयं इति॥ अथ बलानां च दृष्टिनां च इष्टकलानि हाफले
च स्फुटत्वमाह॥ वीर्यं दृगिति॥ ॥ ग्रहाणां वीर्यं॥ षड्बले क्यं। इष्ट
गुणितमिष्टबलं स्यात्॥ कष्टगुणिते कष्टबलं स्यात्॥ दृगिति जा
त्यभिप्रायेण एकवचनं॥ दशः इष्टे न गुणितः॥ इष्टदृष्टयो भव
ति कष्टे न गुणितः कष्टदृष्टयो भवति॥ अत्रेदं चिंत्यं॥ इष्टाधिक्ये
तद्धले नाधिक्यं॥ कष्टाधिक्ये कष्टबले राधाधिक्यं मिति इष्टकष्टयो
बलं स्वगुणनं यथं॥ न चारीष्टमंगति र्गयाथं तत्सार्थकमिति वाच्यं॥

राम
५८

कष्टेष्टे स्यादिना मूलकलेव तस्य दृष्ट्य स्यात्॥ न च सप्तलोधाता
सप्तमे स्फुटे इत्यनेन मूलकलेव प्रयोजनस्योक्तत्वात् न वै व्यर्थमिति वा
च्यं॥ जातकनिरूपणं न षड्बलस्यैव सर्वत्र ग्रहणात्। न विष्टकष्टगु
णित षड्बलस्यापि। अन्यथात्। ननु दशायां दशाक्रमे इष्टकष्टगुणि
त षड्बलमेव भावकलं गुणितं बलं स्यात्॥ एवमि। एतन्मपि व्यर्थमिव।
न हीष्टकष्टगुणित दृष्टि कलं कुत्राप्युक्तं। येन तत्सार्थकं स्यादिति।
यथा श्रुते विचार्यते॥ इष्टरिष्टकष्टाभ्यां दृष्टयो गुणनीयाः न तु द
श्यस्य॥ तथा सति दृष्टीनां इष्टदृष्टित्वं कष्टदृष्टित्वं च न स्यात्।
अधिकरणत्वात्। किंच। भावानां दृष्ट्यानां इष्टकष्टयो रभावात्।
तदृष्टिनामिष्टकष्टे वशेन स्फुटीकरणे अंशक्यमेव स्यादिति॥ अ
थ रव्यादीनां इष्टकष्टगुणितानि षड्बले क्यमिति स्यात्॥ रवेः
षड्बले ण १२ इष्टं ०।५।४२ अनयो गुणितं इष्टे जोले गुणित

के.उ.
६०

२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६				

राम
६०

कष्टगुणितग्रहदृष्टिचक्रं। रव्यादयोदृश्याः॥ कष्टगुणितभावदृष्टिचं
 क्रं। तन्वादयोदृश्याः॥ ॥ अथ सप्तवर्गजिह्मपुलमाह॥ ॥
 स्वाच्चेति॥ अस्यार्थः॥ अनादौ धर्माधरानवरेखास्तथातिर्यक्दशरेखाः
 कार्याः। एवं कृते ऊर्ध्वाधरपंचो नवकोष्टकाभवंति॥ तिर्यक्पंचो
 चाष्टौ। तत्राद्यैकोष्टकं विहाय तिर्यक्पंचो सप्तसुकोष्टकेषु रव्या
 दिग्रहाणां नामाद्याक्षराणि लिखेत्। ऊर्ध्वाधरपंचावपि प्रथमं
 कोष्टकं विहाय गृहहोरादेराक्षराणि लिखेत्॥ एवं शुभकोष्ट
 कां शुभकोष्टकाश्च पृथक् कार्याः। अथ ग्रहोयस्वाच्चेति॥
 तर्हिरूपं शुभं ग्रहस्थो न लेख्यस्वत्रिकोणे॥ स्वस्तलत्रिकोणे च तर्हि
 चरणरहितं रूपं शुभं। लेख्यं। स्वर्गगे। स्वराशौ चैतदा। अधिरूपा
 धी॥ ७० शुभं लेख्यं। अधीष्टमो अधिमित्रगृहे सति॥ अयोष्ट
 मांशाः॥ २२॥ ७० इष्टाक्षयुजि॥ मित्रगृहे सति चरणः शुभं गृ

2

अथानि

अशुभपंक्तो होरादिषु केषुवेषु धार्ये एवं चंद्रादीनामपि कार्ये तथाल्लेखाः
र च मं वं गुं उं श्रीं शं रं चं मं वं गुं हं रा आ उं मानं

[illegible]

सम
६२

अभक्षतास्य गृहे तदर्थं होरादिषु ॥ अथ अभक्षतास्य गृहे तदर्थं होरादिषु

[illegible]

के. उ.
६३

अभपंक्तो इहैक्यं कृता सगृहे। दधं होरादिसदृश। ७३ अभपंक्तो दैव्यं
कृता सगृहे। तदधं होरादिपु॥ ७४॥ अथ शुभाशुभयोः स्फुटीकरणं॥
वर्गिणामिति॥ वर्गिणो गृहा होरादिसप्तवर्गस्मामीनां पथक उत्तया॥
कृत्वा॥ गृहादिसप्तवर्गेश्वरवशेन त्वोचो रूपमित्युक्त्या कृत्वा॥
सदसद्युती॥ शुभाशुभेऽप्येकार्यताभ्यां स्वीयस्वीयाभ्यां स्वस्ववर्गस्थ
शुभाशुभगुणयेत्॥ ॥ उदाहरणं॥ अथ रविः कुन्त गृहे तुलाया
मस्तीति गृहेशः कुन्तः तस्य शुभमुक्तिः॥ ४४॥ ११४५ गृहस्थाने स्त्रिया
पितृमित्रं॥ १२॥ १४ शुभमुक्त्या॥ ४४॥ ४५ गृहस्थाने लि
खेत्॥ एवं गृहेश्वरस्य कुन्तस्य अशुभयोगः॥ ११५॥ ५६॥ ५७॥ एवं गृह
स्थाने स्त्रियापितं रेवेरशुभं॥ ४७॥ २१ अशुभमुक्त्या गुणितं॥ २१॥
७५ अभपंक्तो गृहस्थाने लिखेत्॥ एवं होरादिकानां मयि॥

६३

एतदनराको जाते गृहे अशुभं॥ रविः स्वहोरायां तत्र बलं॥ ७५॥ १३०
अस्याधं शुभहोरायां॥ १७॥ लेख्यं॥ यथावत् गतं॥ १३० रूपाद्युद्धं॥ १३०
अधिति॥ १५५ अशुभहोरायां लेख्यं॥ एवं देव्यादेरविशुभं बलं लेख्यं
धये॥ एवं साधितानि सर्वेषां शुभाशुभानि तदेव्यानि च लेख्यं ले॥
अथ किं कार्यं मत आह॥ पेंत्स्योरिति॥ अस्यार्थः॥ पेंत्स्योः शुभा
शुभपेंत्स्योः ये इहा सदेव्यते कृताये चतुर्भक्ते सप्तसु कोष्ठयोः म
धे प्रथमयोराद्ययोः अथाहृत्य पथक पथक स्थाप्यं॥ अथाहृत्य
हस्ताने। ततो मद्रादिपुद्गु होरादिषु देव्योः कोष्ठेषु तदधं गृहा
पशुभाशुभाधे स्थाप्यं॥ अस्यादाह रणं॥ रवेः शुभेऽप्यं॥ ५९॥
७१॥ १० कृताये॥ १२॥ १२ अशुभकोष्ठके धार्यं॥ अस्याधं॥ ६१॥ १७॥
७१ होरादिषु देव्योः धार्यं॥ एवं रेवेरशुभेऽप्यं॥ ७१॥ २२॥ २३० कृताये
॥ ४७॥ २० अशुभपंक्तो अधकोष्ठके धार्यं॥ अस्याधं॥ १२३॥ ४०॥ १९॥

हेमन्तलेनेनहर्वीवर्गेश्चरशुभाशुभयोगगुणितानि शुभामाग्ने
गुणयेत्। एवं सति स्फुटवर्गशुभयोगगुणितानि गृहादिशुभा
नि॥ वर्गशुभयोगगुणितानि गृहादिशुभानि॥ भवतः॥ अस्यो
रहस्यं॥ ॥ रविस्तलोयामस्तीति गृहे राहुः स एव वर्गशु
स्तस्येष्टगुणितवर्गः॥ २७॥ १११ रवेः शुभसाधने रविस्तस्य स्वगः त
स्तेष्टगुणितवर्गः॥ ४६॥ ११३ अनयोर्धत्तः॥ २२॥ ११३ अयं सक्षम
मूलार्थं वा रक्ष्यं पृष्ट्वा सवर्णितं ११५ ने अस्य पदं १६४९ पृष्ट्वा
संज्ञाते सक्षममूलं॥ ११६॥ ४९ अनेन हर्वीवर्गेशुभयोगगुणि

श्री	र	च	मं	वृ	गु	शु	श	श्री	र	च	मं	वृ	गु	शु	श
ग	०	१२	११	१३	१२	१६	११	ग	०	१२	११	१३	१२	१६	११
	११	४९	०	०	२४	२१	४		११	४९	०	०	२४	२१	४

सम
६४

हो	२५	३०	३५	४०	४५	५०	५५	६०	६५	७०	७५	८०	८५	९०	९५
र	३५	४०	४५	५०	५५	६०	६५	७०	७५	८०	८५	९०	९५	१००	१०५
म	४५	५०	५५	६०	६५	७०	७५	८०	८५	९०	९५	१००	१०५	११०	११५
न	५५	६०	६५	७०	७५	८०	८५	९०	९५	१००	१०५	११०	११५	१२०	१२५
ह	६५	७०	७५	८०	८५	९०	९५	१००	१०५	११०	११५	१२०	१२५	१३०	१३५
वि	७५	८०	८५	९०	९५	१००	१०५	११०	११५	१२०	१२५	१३०	१३५	१४०	१४५

नगरेषु भुम्भुः ॥ ५॥ गुणितं जातं गृहे शुभं वत्तं ॥ ५॥ १॥ तथा लते उभ
यो न्यासः ॥ ७॥ ॥ इति देवसना रायण कृते केरावी यजातक पद
कदाहरो इष्टकष्ट सप्तवर्गज शुभा शुभ वत्तं साधनो दाहरण ॥ ॥
अथ यहा रां शुभा शुभ कलस्य दशासु संभवादशा लने चायुर्दा
नं विना न संभवति अतः प्रधानत्वादायुर्दाया ध्याय आरभ्यते । स
चायुर्दायो विविधः ग्रहयोगजोगणितश्च । तत्र प्रथमस्त्रिविधः ।
नियतायुर्दायः १ परमायुर्दायः २ अमितायुश्चेति । ३ तत्रादौ यो
गजायुर्दायमेव स्मामितायुर्दायस्य एकमुदाहरणमाह ॥ ॥
कंकी द्वितीति ॥ कंकी द्विजयुतो दये ॥ बुधसतो केदे ॥ श्रीशे
तरे ॥ अयुः अमितं विद्धि ॥ ईदृश्व इज्य ई द्वीजो ककि ला
ईदृज्यो कंकी द्विजाभ्यां युतश्चातो उदयश्च तस्मिन् कंकी द्विज्य

गत

६५

एवं वर्गेशादि शुभा शुभ योगेन गुणितानां हवोति तगृहादि शुभा
शुभा नो न्यासः ॥ अथ शुभा शुभयोः पुनस्फुटीकरणं ॥ वर्गेदितस्ते
ति ॥ ॥ गृहादिगृहं होरादेः कारण इत्यादि वर्गेषु स्थितो योगग्रहः ।
स तस्ते ग्रहः स गृहादि वर्गे यत्रास्ति तद्गं स्वामी स वर्गेद्वि वर्गेश्वरः ।
वर्गेद्वि गृहादि स्वामी तत्र वर्गे ति एतीति तस्त्वरगः तस्त्वरगो
जसः तस्त्वरगः वर्गेश्वरस्य ग्रहः तस्य ओजसो ॥ इष्टगुणितेषु
दृबलाभ्यां सदसतोः घातात् गुणितान् ॥ पदघ्ने पदेन लतासु
शुभा शुभो घ्ने गुणिते सति स्फुटे एव सप्तवर्गं च शुभा शुभं च भ
वति ॥ शुभा शुभं साध्यते । स इत्यर्थः तयोदयोः सदसतो रोजसो
शुभा साधन इष्टगुणितेषु तैव ययो ॥ अशुभसाधने तु कष्ट
गुणितेषु तैव ययो धातात् ॥ एकेनापरस्य गुणितान् ॥ यत्

स्तदा तत्त्वं संसृजं गुणकस्य स्यात् ॥ साधुगुणपुद्गलादपि प्रका
 रांतरमुक्तं। वलेनिघ्ने गुणोऽस्मात्तमुच्चैश्चाभिधीयते। मातृवलेचे
 द्वाति २० लिप्तां स्यात्तादिगुणिकाधिकं। कृताभ्रखानयोभक्ताः
 फलं साधवित्तेक्षिते। स्वाक्षिकलान्नेन प्रकाशंतरमन्यमेतत्। ते
 चेत्स्वाक्षिक-कृतेतदाते। वन्दि संगुणे। द्वाभ्यां विभाजिते द्व्यं स्वाग्निलि
 तासु चक्षिते इति। अथ स्फुटगुणकसाधनं तद्वात इति। तयोश्च
 शेषगुणयोर्धातुस्वगुणनस्य स्फुटगुण इत्यर्थः ॥ उदाहरणं ॥
 रवेचेष्टागुणकः ॥ ११६॥ ३६ रवेरुच्चगुणकः ॥ १३२॥ १० अनयोर्धातुः
 ॥ १३५॥ ४२ अयं स्फुटगुणकस्य फलार्थं वारद्वयं वक्ष्यामि वारितः २१४२३
 स्य स्फुटगुणकं जातोरवेः स्फुटगुणकः ॥ १४६॥ १६ एवमेव जा
 ताः सर्वेषां स्फुटगुणकाः लिख्यन्ते ॥ एवं कर्मयोग्यगुणका

मुतोदये ॥ कर्कलग्ने च देगुरो इत्यर्थः ॥ बुधशुक्रौ केन्द्रे अन्ये च राशौ ॥
 कर्कलग्ने च देजौ ॥ बुधसितौ ॥ बुधशुक्रौ ॥ सहितौ पृथक् स्फुटौ वा ॥
 केन्द्रे ॥ लग्नचतुर्थे दशमस्थाने मन्वन्तमे स्थाने भवतः परे ॥ रवि
 सोममंदे ॥ पृथक् स्फुटः सहिते वा ॥ अरीशौ ॥ तृतीयषष्ठएकाद
 शस्थिते ॥ इह अस्मिन् ग्रंथे ॥ अमितं ॥ अगणितं ॥ आयुः वि
 दि ॥ जानीहि ॥ योगजं ॥ योगजं मंदं तरे नियत आयुर्द्वयं होरे
 रेकं संलब्धे जने शेषापि सोम्य दग्हीने ॥ केन्द्रे गते ॥ यापै जाति स्या वि
 शाले मृतिर्भवती सा हि नानियतायुर्द्वयं उक्तः ॥ अनिमिष परमे
 त्यादि बृहत्तातके परमायुर्द्वयं उक्तः ॥ अन्यत्रोच्यते इति पाठे
 अन्यत्रानेयत परमायुर्द्वयं योगजं ॥ इह अस्मिन् ग्रंथे नोक्तमि
 ति शेषः ॥ किं न न्यत्र ज्ञातव्यमित्यर्थः ॥ योगजमिवेति पाठः

के.उ.
६८

षट्पैः। चतुर्विंशत्याषट्गुणं याचुर्मे एहरेदित्यर्थः। स्वांशं च
गतो वर्गोत्तिमः। स्वांशो। स्वनवांशो। स्वत्र्यंशो। स्वद्वैकांशो। ग्रहे सति
सदा रसगुणैः षट्पट्विंशतेव भजेत्। न स्वादिगृहागतहरेण
त्यर्थः॥ एवं हते लक्ष्मणाश्रयाख्योगुणः स्यात्॥ वर्गोत्तिमो ल
घुजातके उक्तः। वर्गोत्तिमानवांशो। श्वरादिषु प्रथममध्यांशः।
चरराशो प्रथमनवांशो वर्गोत्तिमः। स्थिरराशो पंचमनवमो
शो वर्गोत्तिमः। द्विस्वभावराशो नवमोनवांशो वर्गोत्तिम इत्यर्थः।
एतदुक्तं रामकृष्णपद्धतौ। ये सप्त वर्गे निगताः स्वकीया धृत्या
धिमित्रस्य दिने श्वमेत्राः॥ विश्वेः समागो भिररेः शरैः अध
रे स्थिनिष्ठाः गृहाश्च दद्याः॥ तदेक्यतः स्वांगगृहत्रिभाग
वर्गोत्तिमस्य स्वचरे गरा मः स्थितेः। धिमित्रस्य गृहे एवेदे

राम

६८

मित्रस्य वेदेषु भिरश्विरोत्तेः॥ समस्य रात्रौ गर्जन्त्यचेदेवेदाधिय
देराधिरात्रुराशो। विभाजिताय कलमत्र लक्षं भवेद्गुणस्त्वाश्र
यसंज्ञको साविति॥ असौ दाहरणं॥ अत्र रविराधिरात्रुगृहे स्ति
अतोत्रयः॥ प्राप्ताः गृहे द्विगुणित्वा इत्युक्तत्वात् षट्गृहे जा
ताः॥ होरा तु स्वस्य वर्तते अतो होरायामष्टादश १८ द्वैकांशः
अधिरात्रो रत्ति अतो द्वैकांशोत्रयः॥ सप्तमं राधिमित्रस्यास्ति।
अतः सप्तमोत्रो पंचदश १५ नवमोत्रो द्वादश १२। आवप्य धिमित्र
स्य अतस्तयो रपि पंचदश त्रिंशो रास्त अधिरात्रो रत्ति त्रिंश
शोत्रयः एवं जातारवेः सप्तसप्तमं अंकाः लिख्यते। अथैवा
योगो भाज्यः ७५ रवि वर्गोत्तिमो दिवितयेनास्ति अधिरात्रुगृहे
स्व हो ५ स न ६ त्रि योग ७५ चालि अतो भाजक श्वतु रवि
रातिः २४ षट्पट्वाः १४४ अ

के.उ.
६८

र	च	म	बु	गु	कु	रा	श्रीगुरुसर्वेषां ज्ञाता भाज्या का भाज
६	१०	३६	३६	३०	१८	६	गृहाकाः काका आश्रयगुरुकाश्च
१८	८	१०	१५	१५	३	३	होराकाः लिख्यंते ॥ अथाश्रय
३	८	८	५	१८	२८	११	इकाः कः गुणको विशेष संस्कारक
१५	१८	१८	३	१५	३	८	सत्ताः कः मयोग्यगुरुकमायुर्भाग
१५	८	८	१८	१८	३	११	नवाः कः मयोग्यगुरुकमायुर्भाग
१५	८	१३	१३	८	१८	११	दादः कः आह ॥ वेदगीति ॥ वर्ग
३	१८	१८	१३	८	८	८	त्रिंशः तमसर्वगः वर्गलि मस्वन
१५	८	१८	१३	११	१४	१२	योगः कांदा स्यदे का रागतो ग्रह
१४	१०	३६	३६	३६	३६	१४	भाजकाः श्वेदधुरिसुहृदे अधि
११	१८	१६	५१	१०	२	२९	अश्रय रात्रु गृहे अधिमित्र गृहे
१५	२०	४०	४०	०	०	३०	गुरुकः वसवति तदा तद्गृहाका

र च म बु गु कु रा रव्यादी र्थं स्फुटगुरुकमुक्ता तदर्थं
 १६ १५ ८ ५ २२ २४ ४६ नास्फुटगु वाश्रयगुरुकमाह ॥ यस्मिन्
 १६ १५ ८ ५ २२ २४ ४६ एकांते स्वर्गादीनां षण्णावर्गं क्रमाद्दत्त
 दयः षडंकास्ते याः तद्यथा स्वस्ववर्गः धृति रक्षा दशा अधीष्ट स्व
 र्गेश्वित्वा पंचदश सुहृद्गर्गः विश्वे त्रयोदश समवर्गः अंकाः नव
 अरिवर्गः रात्रुवर्गः इषवः पंच अधिरिपुवर्गः अधिरात्रुवर्गः गु
 णस्वयः ॥ एवमन्वेषां होरादिवर्ग एते अंकाः स्युः ॥ गृहे गृहस्थ
 ने हर्वाक्तक्रमेण गतौ येकास्ते द्विगुणिता स्थाप्याः तेषां योगः
 कर्तव्यः तं योगं तद्देखादिषु स्थिते क्रमादेते वसमायेः षड्विंशकैः
 षट्द्वेः षट्गुणेः मजेत् तद्यथा स्वगृहे षड्विंशः षट्द्वेः अधीष्ट
 गृहे वसुभिः षट्द्वेः सुहृद्गृहे नवभिः षट्द्वेः समग्रहे द्वादशभिः
 षट्द्वेः अरिगृहे द्वादशभिः षट्द्वेः अधिरिपुगृहे जिनेः

के. ७०

लि

र

गुरोराश्रयगुणकः ३१००० अधिमित्रगहस्थत्वात्तुल्यायुक्तेजोत्तः
संस्कृतश्रयगुणकः ३१०००० अन्येषां तत्संस्कारनिमित्ता
भावाद्यथास्थिता एवाश्रयगुणकाः एवंजातारव्यादीनां अ
श्रयगुणकां रंयते ॥ अत्रगुरुचरगोक्तः सगमोपायोलिख्यते ॥

र	च	म	बु	गु	शु	श	श्रीगृहाः
३१	३८	३६	३८	३८	३८	३८	संस्कारसं
१५	२०	२०	२०	३४	३०	३०	स्तिताश्रयगु

३४ मित्रगहर्केशरनवाष्टदृष्टताधनं ०१९६१० शत्रोगेहि
र्णपक्षानवाष्टदृष्टतारुण ॥ अधिशत्रुगेहेनेत्रे स्वर्गभक्तेभव
दृष्टं स्वभयसमभेदापिसंस्कारोनेवविद्यतइति ॥ अथ
कर्मयोग्यगुणकानयनं ॥ सेति ॥ तस्याश्रयगुणस्यमागान
तः स्फुटगुणकस्य अहले गुणनस्य मूलं सः योग्यगुण

राम
७०

कर्मयोग्यगुणः स्यात् ॥ उक्तांतां उच्चादिगुणकानां मध्ये आयुः क
र्मानि अयमेवोपयुज्यतइत्यर्थः ॥ अस्योदाहरणं ॥ रवेराश्रयगुणक
०१३११५ रवेः प्रागानीतः स्फुटगुणकः ॥ १४६१९९ अनयोराहतिः
०१२४१६ सस्ममूलार्थं वारदयं पश्चात्सर्वलिता १४४९ अस्याः
मूलं षष्ठिभक्तं जातकर्मयोग्यगुणकोरवेः ॥ ७१३८१९ एवंजा
तारव्यादीनां कर्मयोग्यगुणकाः लिख्यते ॥ ॥ अथायुरंदासाधनं ॥

र	च	म	बु	गु	शु	श	रव्यादीनां खेदानामिति ॥ ॥ खेदानोस्त
३८	३८	३८	३८	३८	३८	३८	कर्मयोग्यया
१५	२०	२०	२०	३४	३०	३०	दीनां तनोर्लग्नस्य च

शेषा इह अंशायुर्दामे आयुषः अयुर्दामस्य अंशः भवती
त्यर्थः ॥ उदाहरणं ॥ रविः ६१५१३० ॥ ४ राशयः ६ स्त्रिंशदुल्लिखिता
१८० अंशेयुक्ता जातायहस्योऽंशः १८५ चत्वारिंशदुक्ताः

शेषरवेरायुरंशाः २५। ७। ४ एवं चंदादीनामपि जाना आयुरंशालि
 ख्यंते॥ ॥ अथ चक्रयाताईहानिमाह॥ ७५॥ इत्येति॥ ॥ अथार्थः

र	म	म	पू	शु	कु	रा	अयु	ल	खेचरो	नउदये	ग्रहरहित	लमे
२५	१४	१०	७	५	३	२	१	१	३३	३३	३३	३३
२६	१५	११	८	६	४	३	२	१	३४	३४	३४	३४

 ७५॥ इत्येति॥ ॥ अथार्थः
 था अस्य ग्रहानितलमे स्यादो रूक्षते मत्तेः ॥ ७६॥ निमित्ति स्थिंश
 ता दुनारहितो भूरेको गुणः स्यात् ॥ ७७॥ एकाल्ये खेचरो नउदये
 एकराश्वत्ये सति अस्य खेचरो नउदयस्य ॥ ७८॥ स्वाग्निभाजितलमे
 स्थिंश इत्को रोरको रहितो गुणः स्यात् ॥ ७९॥ सौम्यो नितो दुभग्रह
 नितलमे षड्भाल्ये सति तस्यो रोरस्थिंश इत्को रोरहितो नउदयस्य
 नउदयस्य गुणः स्यात् ॥ ८०॥ अथैकत्र द्वायुगहाः सति तदा कथं
 गुणः कार्यस्तत्राह ॥ एकम इति ॥ एकमिद्विबुधेषु एकस्थानस्थि

३७
७३

मिद्विगुणानि षड्भिमत्ता लुब्धा क्रमेण सूचीनीता श्रया ख्यउनयुक्ता
 र्यः ॥ तत्र अधिनाचुभेउनः अधिमित्रभेयुक् ॥ अरीष्टभेराचुगहेमि
 नहेच सति तद्गुणं का द्विगुणता दधिनवका स्याचतुर्नवति ७४॥
 का द्विगुणता उनयुक्ता र्यः ॥ अरिभेउनः इष्टभेयुक् आश्रयगुणकः का
 र्यः नान्यथा ॥ खेचरो गहेसमे समगहे केवलः यथा स्थित एव तत्र वि
 शेष संस्काराभाव इति भावः ॥ ८१॥ अग्नौ दाहरणं ॥ अत्र यद्यपि बुधो व
 र्गोत्तमादि त्रितयमध्ये स्वनवांशे स्थित तथापि स्वग्रहस्थत्वात् सं
 स्काराभावाद्यथा स्थित एव बुधस्याश्रयगुणकः गुरुस्त ॥
 स्वदेकारे स्वनवांशे ॥ धिमित्रग्रहे चास्ति अतो गुरोराश्र
 यगुणकस्य संस्कारः कार्यः ॥ स यथा ॥ गुरुराधिमित्रग्रहे स्थि
 अतो गुरोर्गृहं काः ॥ त्रिषस्यामत्तः लब्धिः ॥ ८२॥ ८४

व

चा अतो रस्यो राः २०। ४०। ५५ त्रिंशद्दत्तां लब्धेन ०। ४१। २२ भूतं रूपं न
ना जातो भोमस्य गुराकः ०। १२। ३८ शानि चं दोन लग्नस्य पृथि
कत्वा दु रसं भवो नास्ति ० रविबुधशुक्रा एक स्थानेति छंति
तन्मध्यवर्ती बुधः अतो एकमे द्वि बहुषु त्वेकस्य बहो जस इत्य
क्तत्वा बुधस्यै च काद हानिः संभवना बुधेन ५। १८। ४४। २६ लग्न
०। २२। ४८। १५ भूतं न ०। ४। ३४। ४९ अस्या शोः पुनः षष्ठी गुणि
तं कला विकला योज्यं ३०। ८५२७ स्वाभ्या शोः द्विवारं ३० षष्ठि ६०
गुणितं १०८००० बुधां शो भक्तिं ०। १०। १५ अस्या शोः ०। ४। ३। ४९ स्वा
भ्या ३० भक्ता लब्धेन ०। १०। १० सोम्यो निते त्वदितै रित्क कत्वा
ददिते न ०। १०। ३४ उना भू १ जातो बुधगुणकः ०। ५०। १२६ गु
रुणा ३। २९। ५२। १५ लग्न भूतं न ४। २४। ५६। ० अस्या शोः १४४।
५६। ० स्वाभ्या ३० भक्ताः लब्धेन ०। १२। २५ अदिते न ०। ६। १२। ७२

राम

उना भू जातो गुरुगुणकः ०। ५३। १८ एवं जाता श्वक्रपात हा न्यर्थ भो
मबुधगुरुणा गुणकाः लिख्यते ॥ अथ साधित गुणकस्य कृत्यमाह ॥
म। व। सु। चक्रपात दृष्टि तति ॥ ॥ तेन द्रवो घनगुणेन गुणितोः
१२५० ५३ त हा न्य स्वायत्तवः स्वीया सुरं शाः कार्याः तथै कते
३८२५ १८ थगुण चक्राद हानि भवेत् ॥ चक्राद हानि संस्कृतायु
रं शा भवेति इत्यर्थः एवं चात्र गुणेनैव चक्राद हानि रक्ता ॥ पात
स्य विपरीत गतित्यादि विपरीतत्वेन राक्षसं संबंधेन पात शब्देन
विपरीताभिधेयं लक्ष्यंते ॥ तथा च चक्रस्य ॥ यत्र विपरीत मर्धतसं
बंधीनि हानि श्वक्रपाता धं हानि रीत्यर्थः ॥ हते चक्राद हान्युक्ति
स्तु ॥ ब्रह्मसिद्धांत तुल्यमिति वक्तव्ये ब्रह्म तुल्योक्ति वन्न विरुद्धा ॥
उदाहरणं ॥ ॥ भोमस्य दायं शा ०। १०। १० चक्रपाताद हानि
गुणकेन ०। १२। ३८ गुणितोः जाता भोमस्य चक्रपाताद हानि

के.उ.
७४

वसुनेयुक्तं। तनोर्दिनिघ्नशरहृगादि तोमासयुक्तं। कार्यं हि
निघ्नतछरहृच्चतुर्गादिचेति विग्रहः॥ दिनिघ्नं। द्विगुणं शरैः पु
नर्भक्तं यद्गादि ततः लब्धं मासयुक्तं। मादियुगित्यर्थः॥
अथमर्थः। गादिप्रथमं दिघ्नं पंचमं लब्धं मासाः शेषं त्रिंशदु
ल्लितं। शरभक्तं लब्धं दिवसाः शेषं षष्टिगुणं। शरभक्तं घटि
काः शेषं षष्टिगुणं शरभक्तं लब्धं यजानि। इति मासादिना
पिलग्रायुः संस्कार्यं। तदुक्तं दामोदरपद्धतौ। लग्नस्य भागादि
यद्विलेष्टाः शेषं गुणं विदुर्लक्ष्यं च दिग्गिम्। लब्धं तदष्टादि फ
लेष्वथ कस्तु वीर्योक्तिरुच्यते दृश्यं भवत्येः॥ वर्षे रिति॥ जालुगि
पद्धतौ। लग्ने धि वीर्यं भसमाः समास्युः शेषं लवाद्यं द्विगुणं
शराद्यं॥ मासादि तल्लब्धयुक्तं समाद्यं॥ कार्यं विलेष्टं न स्यत्
दयुरेवं। रामकृष्ण पद्धता वपि॥ एवं विलेष्टा अपि साध्यमा

सा

राम
७४

युस्तु किं तु वीर्योपधिके विलग्ने॥ वर्षे भर्तुत्ये द्विगुणा क्षमत्ता
शम्योपि मासादि फले न योज्यमिति॥ यदोदयो हीनबलस्तदा
नीलहानिहत्वा द्विगुणं लवाद्यं॥ दशोद्धतं तत्कलमद्वर्तनो
तं सर्वसमाद्यसंतं इत्यादि हीनबललग्ने पिलालुगिपद्धतौ संस्कार
उक्तः॥ बहुयं भविरोधादपेक्ष्यः॥ उदाहरणं॥ रवेर्दायां शोष्ठ २५। ३५
४ कलाः १५३७। ४२ रवेः कर्मयोग्यगुणकेन॥ ३८९ गुणितोः ७७५
१० रवाग्नेनेत्रोद्धताः लब्धं वर्षाणि ४ शेषं १७५। १० द्वादशगुणं
२१००। १२० षष्ठा लब्धं उपरिसंयोज्यं जातं २१०२०। दिशत्याम
क्तं लब्धं मासाः १० शेषं १०२ त्रिंशत्ता संगुणं षष्ठा लब्धं उपरिसं
योज्यं जातं ३०६० दिशत्यामक्तं लब्धं दिवसाः १५ शेषं ६० षष्टिगु
णं ३००० दिशत्यामक्तं लब्धं घटिकाः शेषं षष्टिगुणं दिशत्या
लब्धं यजानि। एवं जातं वर्षादि रवेरायुः ४। १०। १५। ५८० तनो

५७

۷۴

[illegible]

विकलाः षष्ठाविभज्यकलासु योजयेत्। पुरेनेपिरासद्वयेन
भाज्याय लब्धं ते मासाः। ततः शेषं त्रिंशत्तासंगुल्यषष्ठा लब्धं
कलासु संयोज्यद्विरात्या भाज्यं लब्धं ते दिवसाः। पुनः शेषं षष्ठा
संगुल्य विकलाभिः संयोज्यद्विरात्य लब्धं घटिकाः॥ पुनः शेषं
षष्ठा संगुल्यद्विरात्या भागे लब्धं पलानि। एवं समादि स्यात्०॥
अथ लग्नायुसाधनं। तनोरिति। तनोर्लग्नस्य। दायं राकाः॥
वेदानां च तनोर्लबा इत्यादिना प्राकृताधिता अयुरेताः कर्मयो
ग्यगुलकाभावाद्यथा स्थिताः। आहताः विभिर्गुणिताः॥ दि
ग्भक्ताः दशभक्ताः लब्धसमादि वर्धाहि। लग्नायुः स्यात्।
भजने प्रचारश्च प्रागुक्तः॥ अथ लग्नायुषिविशेषः॥ ॥ चेदिति॥
चेत्। यदि लब्धं बलवत्। षड्भ्यो धिकु बलं। तदा लग्नमे
स्तुत्याहः। लग्नराशितुल्यैर्वैः। सहिते। सर्वानीत लग्नायुर्व

विनापहरति। तदुक्तं श्रीधरेण। वक्रचारं विना व्यंशं शत्रुराशौ
हरेयमिति। रामोदरपदलावपि। वर्षादिकं यत्स्वरस्य दा
यस्ततो विनावक्रगं विहरेच्च। निजायुषस्त्रंशमरेगं हेर्धम
स्तंगतो भानुजभार्गवो विना। श्रीपतिपदलावपि। व्यंशकं
रतिशत्रुभोगहः स्वायुषोन्नतुवक्रचारगमिति बहुसंमत
त्वादेतदेव मुख्यं व्याख्यानं। हिम्याः पुत्रं वज्रं पितृभिरभ्युहति
स्यात्वादायुषस्तेत्रिभागमिति वादरायणोक्ते वक्रगं विना
वक्रग्रहं विना। भोमं विनेत्यर्थ इति तु व्याख्यानमत्यसंमत
त्वादुपेक्ष्यं॥ हित्वा वक्रमिति वदते विराहमिह स्थाप्येतदेव
संमतं। अन्यथा हित्वा भोममित्येवं व्याख्यातम्। अतएव ज्ञायते
यथावक्त्राग्रहः सबलत्वादायुर्दायुः त्रिगुणं ददाति। तथाच
विनापहरतीति। अस्तमिते। अस्तमिते ग्रहे। तस्मिन् ग्रहस्य

राम
७६

भागाः व्याप्ताः। हिमक्ताः कार्याः॥ शान्तिसितो विना। तावत्तं
गतावपि नापहरतः तथाच वादरायणः॥ अस्तं याता सर्व
वार्द्धहानिकुर्यात् हित्वा देत्युक्त्या कं पुत्राविति। हानिद्वये। अंश
सर्द्धहानिद्वयमावेष्टे। एकत्रेति शेषः अधिका। महती। अर्द्धहानि
रिति यावत्। एकेति स्वरूपकथनार्थः। तथाच यवनः॥॥ खेच
रो जायते योर्द्ध्वं शयोरपहारकः॥ आयुषः सहरं ददं व्यंशं वक्र
शान्तिश्च राविति। रामोदरोपि। निजायुषस्त्रंशमरेगं हेर्धम
स्तंगतो भानुजभार्गवो विना॥ एकेव हानिर्महती विधेया चास्तं
गतस्वारिग्रहस्तित्येति। रामकृष्णोपि। व्यंशार्द्धभागहर
त्युगपत्तथा र्द्धखेटाहारंति रविजास्तु जितो त्रिभागः। इति।
एतेन सह ज्ञानेः पिंडा सुषिकेनाप्युक्तत्वाद्धानिद्वयेत्यार्थ
युक्तं। तस्माद्धानिद्वयमपि कार्यमितिकस्य चिदुक्तिः प्रक

के. उ.
७७

र

का। अंशायुर्द्वयोक्तोचक्रपातार्धहानिपिंडादिभिकेप्यतिदिशति
अथेति॥ गदितेत्सुस्य। आयुर्द्वयो। इत्यंततः अत्रेदं विचार्यते। अ
रिभे। इत्यत्रादिशब्देन स्वाभाविकः शत्रुस्वात्कालिको वाग्राह्य
इति। तत्रगुरुचरणः स्वाभाविक एव शत्रुर्ज्ञेयो। न तु तात्कालि
कः॥ तथा सति॥ शत्रुराशा विवाधिशत्रुराशावपि हानिवि
शेषस्य वक्तव्यत्वे प्रसंगात्॥ न चाधिशत्रुरपिशत्रुर्भवसेवेत्य
धिशत्रुर्गृहेपि अंशहा निरेव। न तु भिन्नेति वाच्यं॥ तथा
सति सप्तवर्गजबले प्यधिशत्रुर्गृहे शत्रुर्गृहस्थभवांसेव बल
संभवे भिन्नस्य रदांशस्योक्तिरनर्थिका स्यात्। तस्मात्तात्कालि
क एव शत्रुग्राह्य इत्याभिनिवेशमात्रं। न चैवं चंद्रस्य स्वाभावि
कशत्रोरभावादिशहानिः कदापि न स्यादिति वाच्यं। इष्टापूर्ते
नहि अंशहानिः सर्वेषां भावतीति नियमः। मथारवे रदं हा

राम

१७७

नासुर्वर्षादि १५। ७। ११। २१। ० एव जातानि सर्वेषां वर्षाद्यासु पितिरव्यं
ते॥ अथपिंडनिसर्गजीवनामायुर्द्वयोषु चिह्नपिंडायायुर्भागान् व्यं

र	च	मं	ब	ग	श	ल	यो	व्या	शास्त्रहानिवाह। स्वा
१०	२५	१५	७	२६	३	६	७	मास	चोन इति। धुचरोग्र
१५	२५	१५	७	२६	३	६	७	हि	हः त्वोचोनः स्वप्न
१५	२५	१५	७	२६	३	६	७	पला	

मोक्षेन हीनः कार्यः संगभात्। षडांशभ्योधिको ग्राह्यः अत्यक्तः
षडांशस्य अत्यक्तश्चेत्तदाऽत्यो ना कर्म। अत्येन पुनः। रहितं। अकर्म
विधाय तद्भागः तस्य यथा स्थितस्य दृष्टं शुद्धस्य॥ भागाः का
याः॥ यदि धुचरोग्रहः अरिभे। शत्रुर्गृहे स्ति। तदा तस्य
ग्रहस्य भागाः गुणो शोनाः अर्थात् स्वस्य गुणो न तृतीया
शोनः पुनः रहिताः कार्याः। अत्र विशेषः विना वक्रगमिति।
वक्रगं वक्रगतिं। ए तदुक्तं भवति। वक्रग्रहः शत्रुर्गृहगतो

७८

वि

अत्र घुसदामिति ग्रहवाचकघुसदपदोपादानात्तु ग्रायुषिना
 यंसंस्कार इति गम्यते ॥ यदि तनुगे खले सदृष्टे चंद्रबुधगुरु
 दुःकाणां अन्यतमेन शुभग्रहेण दृष्टे सति अध्यात्मवाद्या
 स्यान्नाकार्यः ॥ ~~तदा कदा मोह एव भवेत्~~ ॥ रूपरोहानिश्चयततोथ
 राशौ न होय तन्मस्य लवादि केन ॥ हन्यात्तथ कुक्षं ग्रहदायमा
 हरेदं शो वि शो ध्यं फलं च शतवर्षं ॥ निजान्निजादायुषं एव म
 चक्ररे विलम्बेयदि सोम्य दृष्टे ॥ तदा फलाधर्मे विशोधयेच्च स्प
 र्शमे ॥ सिद्धं भवतदायुः ॥ २० ॥ अत्र खलु राक्षसेन क्षीणचं
 पमुक्तबुधो न याह्यो ॥ तथा च वंदरायणः ॥ सूर्यागारक
 शनीनामैकस्मिन् नूतने भवति हाणिः ॥ विधिनात्यनेन
 सोम्येक्षिते दलं पातयेत्तु ॥ अत्र वचने च याणां वि शो
 मिति

२

७९

कवि

निर्नसंभवति ॥ तथा चंद्रस्य अंशहाणि रपि शति ॥ किंचास
 सवर्गजवले दंतां शोधयिभे शति यथा चंद्रस्यासंमैप्यन्यबला
 यमुक्तं तद्वत्प्रकृत्ये रक्त ॥ तात्कालिक मेत्रीहितत्रैव प्रवर्त
 येयत्राधिशत्रुविचारोप्यस्ति ॥ न तु केवलं शत्रुविचारे ॥ मूलक
 तामप्ययमेवाशयोक्तीति प्रतिभाति ॥ यत्तत्कैः स्वपदतिटीका
 योश्चक्रशानैश्चरयो रद्दहान्यसंभावार्थमिदमुक्तं ॥ यतः शानि
 सितो सूर्यवोरिरोततस्तौ सूर्यसान्निध्ये नास्तंगतावपि स्या
 युषोर्द्धनहरत इति ॥ अत्र हि शुक्रशानिश्चरयोः सूर्यवोरि
 त्यादस्तहानिर्नास्तीति प्रतिपादितं ॥ अत्र तात्कालिकमे
 त्रीविचारस्तु शुक्रशानैश्चरयोः सूर्यसमतायामस्तयेन हा
 निरापि स्यात् ॥ स्वाभाविके चारे तु कदापि तयो रद्दहानिर्न स्यात् ॥
 शानि शुक्रयो रद्दहानिः कदापि नास्तीति सर्वसमत ॥ तच्च स्या

वे

७९

के. उ.
८०

उद्याविति द्वित्वमविवक्षित। तत्साम्ये बल साम्ये। पुरुषकलेन। य
स्य पापस्य भावकलमधिकं तेनैव निष्पन्नस्यानुनाः कार्याः।
भावकलसाम्येतुनिसर्गबलिनो भावकलेन निष्पन्नस्यानुनाः
कार्या इति ध्येयम्। अस्मिन् लग्नगे पापग्रहे। तनुपे लग्ने शसति
इयं न हानिः यो यो भावः स्यामिदं हे। युतो वेत्तादिना तस्य पुष्ट
त्वमिति पादनात्। एतत्सर्वमंशा युर्दयै न कार्यमित्याह॥
नांशज इति॥ असौ क्रिया॥ शत्रुक्षेत्रहानिरस्ते गतस्य हा
निः लग्ने पापे च हानिरिति हानिः अमरूपापि दुःखमुषि उक्ता
सा॥ अंशजे॥ अंशायुर्दयै। न। नास्तेन। हानिस्तमिते तया
दिना अंशहान्युर्ध्वहान्यभावं कलकृतै देवस्य विभावयिष्य
ति। क्रूरे विलग्नसहितेति बृहज्जातकवाक्यं ग्रहाय हानि
प्रकरणे पाठितत्वात् सारावत्यो॥ लग्नांशानि हि काहत्याम

राम
८०

त्येकं विहाय युषेति बृहज्जातके। क्रूरोदयोपचयः सना। चेति
व्यक्तमुक्तत्वाच्च लग्नगः क्रूरहानिर्ग्रहो युषेव। नांशायुर्दयै
ति भावः। तदुक्तं जालुमिपदतो। लग्ने च दशुभस्तदोदय
ग्रहान्तरित्वांशानि भवेत् क्रूरस्योदयभावजे यदि तनोदो
वेदतिष्ठस्य च। चेत्साम्ये धिक् भावजेन बलयोस्ते ग्रहायुः कला
निधारवाभ्यरेपदस्त्र २१६०० विहताः लब्धं तजेत्वा युषः॥ १॥
क्रूरः सोपि दुर्भोस्तो यदि तदा तल्लब्धं तजेत् तत्कर्मधि
॥ लग्नपे तनुग ते क्रूरेपि
योः शायुषि॥ रामकृष्णपदतावधि॥ क्रूरे लब्धं कलका
युजं सत्कर्णं तच्चैतर्णमेतेनुपातम्॥ एवं लब्धं नो नित्याय
युरंशः खेदात् नान्युक्ति युक्तं यत्तत्स्योदिति॥ अन्ते। मध्ये।
अत्रेदं विलम्बं॥ यदि हरेति अशायुवले उक्ता संदर्भहानि

भावफल सातेहानेर्हासः भावफलभावेहानेस्माव इति यु
क्तिसंचारादौर्भावेकलेन गुणना तदा लग्नगक्रुरप्रतिसं
र्यामाश्रुभंगहस्यदष्टो भावफलगुणितलब्धेर्दले शोध्यं न
नायादष्टो तदष्टिगुणितं भावफलमूलधिरदले शोध्यं दयोः
शुभग्रहयोर्दष्टो यस्य बलमधिकं तस्य दष्ट्या गुणितं तददले शो
ध्यं बलसाम्येयादष्टिरधिका तमा गुणितदले शोध्यमित्येति
प्रसंगस्यात् ॥ तस्मिन्निष्पद्योदये जेतदयुक्तं ॥ एवं तनुये
स्मिन्येतदपात्यसंसंगतं ॥ तथा हि यथा भावदुर्बले पापस्या
पि भावस्वामिनः पापत्वं निबन्धनस्तदष्टिश्चतुर्धा वाः पात्यत
एव ॥ एवं लग्नगक्रुरे लग्नपतावपि द्युयं क्रूरत्वं निबन्धनाहा
निनेत्यत्र यो यो भावः स्वामिदष्टो युतो वेति शुभत्वाभिधायु
क्तं वाक्यं साधकमित्यप्यसंगतं ॥ यतो यो यो भाव इति वाक्यं

यो पादानादेव क्षीणचंद्रपापयुक्तबुधो बाहुरायणस्य पापत्वे
नाभिधेतो इति गम्यते ॥ अतएव क्रूरविलग्नसहिते त्यादिष्टह
जालकश्चैकव्याख्या नावसाने ॥ भद्रात्यले न इदमेव बाहुरा
यणवचनं समतित्वेनैवान्यस्य ॥ अत्र क्रूरराष्ट्रे न क्षीणचंद्रमा
न ग्राह्य इत्युक्तं ॥ अथापरं आचार्यादिति वदंति ॥ निष्पद्यो
दयेत्यारभ्य तनुयेस्मिन्नेत्यंतमपरमते ॥ अथरे ॥ नालुगीराम
केशादयः ॥ उग्रोदयभावजेन ॥ उग्रस्य पापस्य ॥ अथ हि उग्र
स्य उदयभावजेन ॥ लग्नस्य भावकलेन निष्पद्यास्याऽनुनाः
कार्याः ॥ लग्नगोपापसोम्यदष्टे ॥ अध्या क्रूरस्य लग्नस्य
भावकलेन निष्पद्याऽस्याऽनुनाः कार्याः इत्यर्थसिद्धं ॥ तनु
गोमोचेत् ॥ लग्नगोपापग्रहोचेद्वतस्तदा ॥ तयोर्मध्येव
लिष्टस्य बलाधिकस्य भावकलेन निष्पद्याऽस्याऽनुनाः कार्याः ॥

अस्यार्थः विभक्त नोः विगतानि भानि। राशयो यस्मात्तादृभिर्भविमं च
 तत्तनुश्च विभक्तनुस्तस्येति विग्रहः राशि रहितलग्नस्य भादिकस्य लि
 ताः खनलो हताः शतद्वय २०० भक्ताः लघुवर्षादि पेंडत्रिकोपेड
 निसर्गजीवशर्मोदितेषां युदोयेषु लग्नायुः स्यात् ॥ अथ पेंडादित्रि
 कोलग्नायुदायानयने मतभेदमाह ॥ निखिलेति ॥ निखिलेचा
 येस्तत् लग्नायुरंशकसमं लग्नभुक्तनवांशकसमं स्मृतं उक्तं त
 दुक्तं राशोदरसं ॥ विहाय राशौ न खखनेन भक्ता लिप्ता गणाद
 श्चमुखं यदाये ॥ आयुर्विल हनस्य विधयमेव पेंडे निसर्गे किल जीवसंज्ञे ॥
 लघुपूतौ च ॥ लग्नराशिविवर्जितं कलफलं स्वाभ्याश्चिभिर्भाज
 यद्वर्षाद्यं कथितं तदायुरनयोर्मध्ये सदानि स्थितेति ॥ अनयोः
 पेंडनिसर्गिकयोः ॥ श्रीधरपूतावपि ॥ पेंडासुषो विधेरन्यः क
 र्तव्यो लग्नवत्परः ॥ रायस्यादेशतुल्यश्च पेंडने सर्गसंज्ञके ॥

रा

राम
८५

इत्यादिबहुभिरंशसमं उक्तं। कैश्चित् मणिल्यादिभिः आचार्यैः भ
 तुल्यं लघु राशितुल्यं अयुः स्मृतमुक्तं। एतदुक्तं भवति। लग्ने
 नयान्तो राशयो भुक्ता स्तावत्तेन वर्षा णिलग्न्यायुः। लघुस्य
 भुक्तभागादिकं लिखीहस। मासाद्यानयनमनुपातेन कार्यं।
 तद्यथा। यदि धृतिरातुलितं मिः दारशमासालभते। तदा ल
 ग्नभुक्तलिप्ताभिः कियंत इति। प्राग्वर्षे वर्षाणामुधस्तान्मासा
 द्यमयगतमिति। तथा च मणिल्यः। लघु राशि समाश्रया
 मासाद्यमनुपाततः। लग्नायुदायुमिच्छंति होराशास्त्रवि
 शारदा इति। यस्येति। लघुनवांशयोर्मध्ये यस्य इराः स्वा
 मी अपि बलस्तदवकार्यमित्यपरे स्मृतं। एतदुक्तं भवति।
 राशौ शो बलनी राशितुल्यं। अत्रोच्यते लिख्यंशतुल्यं प्रा
 घनिलपरे। कल्याणमदिभिः। तदुक्तं सारावत्या। लघु
 राशौ राः स्यात्तरवानुपाततः। तत्पतो बल युक्त राशौ

के. उ.
८६

तुल्यश्चमाधिपे ॥ गुणाकारोपि ॥ अंशे श्वरे वलिनि भागसमाः समस्युः
 पत्नो गृहस्य सषले भवत्प्रमाणाः ॥ मध्येनुपातविधिरत्र विलम्बरा
 इति ॥ तेनाढ्यमिति ॥ अन्यैः श्रीपतिभट्टैः एवमुक्तं ॥ अंशसुर्वत् ॥ अंश
 सुदीयवत् ॥ यत्तु ग्नायुः साधितं ॥ तत्र तेन ॥ अंशतुल्येन ॥ राशितुल्य
 नवा ॥ अनाठयं ॥ युक्तं कार्यं ॥ तदुक्तं श्रीपतिपुद्गेतो ॥ अनायुस्तथेष्टवत् ॥
 ढ्यलनेत्युक्ता तु राशौ नूतनलिधिवेन ॥ भक्ते हि रात्या फलमहस
 वंयत्स्यादिलेगनायुषीतत्र योज्यमिति ॥ अस्यार्थः ॥ एतेषु पेंडादि
 त्रिकेषां युदयिषु आयुः लग्नायुः ॥ तथा ॥ अंशसुदीयवत् का
 र्यं ॥ किंतु लग्ने वलिनि ॥ लग्ने तु वीर्याभ्यधिके त्यादिना यदुक्ते त
 न कार्यं ॥ किंतु तस्योत्यादिकार्यं ॥ एवं मतभेदेषु सत्त्वादि आदि
 मं ॥ प्रथममंशसमयेव ग्राह्यमित्यर्थः ॥ तत्र हेतुरस्विलोक्तमिति ॥

राम
८६

लिख्यते ॥ **अथ ज्येष्ठे कोट्यहरेः** ॥ रवेरंशाः १२२।५३।५८ स्वर्ग

श्रीपति	र	च	मं	बु	ग	शु	रा	भक्ताः लब्धं वर्षाणि ५ शेषं ११
निस	६	२१	२०	२१	२१	२०	२६	५३।५८ दीदशगुणिते २१४।
गसुव	२१	२१	२०	२१	२१	२०	२६	५१।१६ स्वर्गभक्तलब्धं मासाः
पाद्य	२३	२३	२०	२३	२३	२०	२३	१० शेषं ४।५१।१६ त्रिंशद्वर्ग
								१४७।४ स्वर्गभक्तलब्धं दिना ५६ शेषं ११।४८ षड्विंशद्वर्ग १०६ स्वर्ग
								भक्तघटिकाः ५० शेषं १८ षड्विंशद्वर्ग १०८ स्वर्गभक्तलब्धं पत्नानि ५१२
								वेरंशाः १२२।५३।५८ इमहलोः लब्धं १५।२२ घट्यादि १ घट्यादिषु
								५०।५१ अन्वितं ६।१३ एवं जातं रवेर्वर्षाद्यं जेवमायुः ५।११।७।११
								एवं सर्वेषां जातं वर्षाद्यं आयुर्लिख्यते ॥ अथ पेंडादित्रेषु आयुः
र	च	मं	बु	ग	शु	रा	जीव	आयुर्दयिषु लग्नायुर्दयिषु
२६	२६	२३	२६	२६	२६	२६	२६	रामायनमोह ॥ स्यादिति ॥
२६	२६	२३	२६	२६	२६	२६	२६	पुष्टि

के. उ.
८६

धिते। ये आयुषी। तयो र्युतिदत्तं योगार्द्धमायुः स्यात्। तद्यथा। सबल
योर्लग्नार्कयो रंशायुषिंशायुषोर्भोगार्द्धं। लग्नो होः समबलयो रंशायुः
निसर्गायुषो र्योगार्द्धं। रविचंद्रयोः समबलयोः पिंशायुनिसर्गायुषो
योगार्द्धकार्यं। चेत्त्रयमदित्रयः। लग्नार्कचंद्राः समबलास्तदा। आसुं
षत्रिबलेनिहत्ययुतिर्वाये। अप्यहृत्तुल्यमायुः स्यात्। आहं वित्र
पा रं। समबलानां प्रथमतः पूर्वोक्तप्रकारेण साधितानि आयु
षि। त्रिबलेः। त्रयाणां षड्बले क्येनिहत्य। गुणयित्वा। तद्यथा ॥
अंशोद्भवत्लग्नबलेन। पिंशायुमर्कबलेन। नैसर्गिकचंद्रबलेन।
गुणयित्वा। युतिः। गुणितानां त्रयोणां युतियोगः। कार्यः। वीर्यं
अप्यहृत्। लग्नार्कचंद्राणां षड्बले क्येन भक्तौ लब्धं वर्षाद्यं स्फुटमा
युर्भवति। असिद्धयक्षे। रविचंद्रलग्नबलानां स्यत्यांतरे विब
लसाम्यमस्तीति गम्यते। अन्यथा त्रिबलेनिहत्य अंशोद्भवत्

सम
८६

लग्नबलेन हन्यादित्यादिकमुक्तं न स्यात्। किंतु कस्यचिद्बलेन गुण
येदित्येवोक्तं स्यात्। यदा तु सर्वथा विबलसाम्यमपेक्षितं तत्राहवेति। पु
वा। अथवा। त्रिजायु र्युत्याः। त्रिजाषां। अंशपिंशानिसर्गाणां प्रा
साधितानां युत्यायोगस्य। त्रिलवस्तृतीयांशः समायायुः स्यात्।
एतदुक्तं ह्यालुगीपद्धतौ ॥ यदा त्रयाणां मपि वीर्यसाम्यमेषां द
योः स्याद्यदिवीर्यसाम्यं। तदा तदायुः स्वबलेन निघ्नमेकी सत
तद्वलयोगभक्तं। दृष्टकृष्टकव्यो मसदा तदायुः श्रीनील
कंठा आहुरेवै। यदा सुरेकेषु ग्रहसंख्यायास्तदधीधराचार्यमते
निरुक्तमिति। **रामोदरपद्धतावपि**। लग्नार्कचंद्रायुदिवीर्य
युक्तास्तदा विलग्नस्य बलेन हन्यात् ॥ अंशायु र्कस्य बलेन
पिंशं नैसर्गिकचंद्रमसो बलेन। सर्वाण्यप्येकत्र विधाय ता
निबले क्यभक्तानि समादिकं स्यात् ॥ फलं च मिश्रायुरिदं यो

ॐ उ.
८७

वीबलेक्य तो वो मयवीर्य साम्ये ॥ साध्यं बुधेः स्पष्टमिदं जगाद
श्रीबीजशर्मामिति मान्यमेवामिति चेत् ॥ त्रयः ॥ लग्ना र्कचंद्राः
हीनवीर्याः ॥ रूपाश्रया बलाः ॥ अन्यथाने सगिकस्य सर्व
दा सत्वाहीनबलत्वमसंभव्येव स्यात् ॥ तदा जैवं ॥ जीवशर्मो
दितमायुः कृदितं उक्तं ॥ अत्र यद्यपि द्वयोः स्यात् ॥ एतां वावीर्य
साम्यं नास्ति ॥ तथापि वीर्यसमां प्रकल्पोदाहरणं लिख्यते ॥
तत्र द्वयोः समबलत्वे ॥ तत्र कल्पितं लग्नबलं १०१० रविव
लं १० रवेरंशायुः ४११० ११५११८१० ॥ रवेः पिंडायुः ६११५१२५
५१२२ द्वयोर्गुणितः १११४११०१२३१२२ अस्याः दलं ५१८
५१११४११ जातं रवेः मिश्रायुः एवं लग्नचंद्रयोः रविचंद्र
योः समत्वे विबोध्यं ॥ अथ त्रयाणां साम्ये ॥ तत्र कल्पि

राम

८७

तत्तुं च हर्षमेव दर्शितं ॥ उदाहरणं ॥ विमतनो २२ ४८ १३ लिप्ताः
१३८८ १३ खनखो २० ४८ १३ लब्धं वर्षाणि ६ शेषं १८ १३ द्वादश
गुणं २० १८ २८ दिशत्या भक्तं लब्धं मासा १० शेषं १८ १३ त्रिंशद्गुणं
५५८ १० दिशत्या भक्तं लब्धं दिवसा २ शेषं १८ १० षष्टि ६० गुणं ०४८
दिशत्या भक्तं लब्धं घटिकाः ४१ शेषं ८० षष्टिगुणं ४८० ० दिशत्या
भक्तं लब्धं पलानि २४ एवं जातं लग्नायुर्वर्षादि ६११० १२ ४१ १२४ एवं
साधितेष्वंशमुदादिषु चतुर्षु कदाकस्य प्रमाणमनं आह ॥ अंश
युश्चेति ॥ लग्ना र्कचंद्राणां मध्ये ॥ तनो ॥ लग्ने अधिकबले ॥ अंश
कषट्कलेक्ये ॥ अंशायुर्वादि ॥ इने सूर्ये ॥ अधिकबले सति ॥ पेंडं
पिंडायुः ॥ विधौ ॥ चंद्रे ॥ अधिकबले ॥ निसर्गं ॥ ग्रहा ॥ चेत् ॥ एषां त्र
याणां मध्ये ॥ एकस्य सनं बलं ततो धिकं द्वयोः समबलं तदा
तज्जायुर्वायुति इलमायुषः स्यात् ॥ तयोः ॥ समबलं यो जाते सा

ल

क. उ.
८८

रव्यादिनामेशायुस्तयोगश्चलित्येते ॥ रव्यादिनां पिंशायुस्तयोगश्चलि ॥

र	च	मं	बु	ग	कु	श	ल	यो	र	च	मं	बु	ग	कु	श	ल	यो	वर्ष
१०	१५	२०	२५	३०	३५	४०	४५	५०	५५	६०	६५	७०	७५	८०	८५	९०	९५	वर्ष
१०	१५	२०	२५	३०	३५	४०	४५	५०	५५	६०	६५	७०	७५	८०	८५	९०	९५	मास
१०	१५	२०	२५	३०	३५	४०	४५	५०	५५	६०	६५	७०	७५	८०	८५	९०	९५	दिन
१०	१५	२०	२५	३०	३५	४०	४५	५०	५५	६०	६५	७०	७५	८०	८५	९०	९५	पला

रव्यादिनां निसर्गायुस्तयोगः ॥ जेवमायुस्तयोगः ॥

र	च	मं	बु	ग	कु	श	ल	यो	र	च	मं	बु	ग	कु	श	ल	यो	वर्ष
१०	१५	२०	२५	३०	३५	४०	४५	५०	५५	६०	६५	७०	७५	८०	८५	९०	९५	वर्ष
१०	१५	२०	२५	३०	३५	४०	४५	५०	५५	६०	६५	७०	७५	८०	८५	९०	९५	मास
१०	१५	२०	२५	३०	३५	४०	४५	५०	५५	६०	६५	७०	७५	८०	८५	९०	९५	दिन
१०	१५	२०	२५	३०	३५	४०	४५	५०	५५	६०	६५	७०	७५	८०	८५	९०	९५	पला

रव्यादिनां निसर्गायुस्तयोगश्च ॥ अथ जेवमायुस्तयोगश्चलित्येते

राम
८८

अत्र लग्नस्पुलत्यादेशायुरेव मुख्यं । अंशायुश्च तनाविकृत्तत्वात् ॥
अन्यदुहाहरणाश्च मेव । ननु अधिकबलन्यूनबलतानंकथमत आ
ह ॥ ॥ अथेत्येति ॥ ॥ वीर्यं । षडुल्लेक्योऽथेत्ये ॥ रूपत्रयन्यूनोऽदयः ।
लग्नं । ग्रहो वाहीनबलस्यात् । षडधिके । षट् रूपाधिके षडुल्ले
क्ये सति लग्नं ग्रहो वा बली स्यात् । ननु सदा मोहस्पृहते ॥ रूपत्र
यास्ये किल षडुल्लेक्यं भवेद्विलग्नस्य रवगस्य यस्य स्वस्वामिनो
साहते न दृष्टः सहीनवीर्यः कथितो मुनीन्द्रेति ॥ स्वस्वामिनेति
लग्नं परं । मतमेदेन भिन्नमिति ॥ अथमर्थः स्मृतायुः स्मृतं
उक्तं । हवींस्तं चतुर्विधमायुस्त्यमते भिन्नमेव । केऽथियेडं ।
केऽथि निसर्गायुः । केऽथि जेव । केऽथि देशायुः । तद्वह
जातके मययवनमणिहस्तादिश्लोकत्रये लोक्तं । एवं स्व
त्यमते अयुर्भिन्नमेवोक्तं न चतुर्थमेकत्रकथनं । न च सं

गतिराधेशास्त्रे। तच्चतुर्विधमायुः। प्राज्ञेः। बुद्धि मद्भिः। मणिह
नीलकंठादिमिराचार्यैः। इति व्यवस्थापिते। इ. ह. इ. अ. भ. ह.
वोक्तक्रमेण व्यवस्थापिते। तथाच मणिहः। विलेनेति विलोपे
ते कुम्भदेष्टेनासंभवं। रवोपिंडो. इ. वं. कुर्यात्तु चंद्रेने सगिकं बुध इत्या
दि। एवं व्यवस्थाप्यो सत्यामप्यंशायुर्बहुसंमतं। तत्सत्यं। तत्र हेतुः।
सत्योदितं। सत्येन। सत्याचार्येन स्वीयजातकशास्त्रेणोक्तं। उक्तं च
वराहमिहरेण। बहुसाम्यं समुपैति सत्यवाक्यमिति। ननु हं मा
नितमायुः प्रमाणे चेत्यसंवादासंवादा. नृपपत्तिरुत्तमा
हस्यादिति। धर्मिणो नोशीलवतां। पथ्यसुजां। पथ्यं हितं भोज
नं। तद्वतां। एवोक्तमायुः स्यात्। इ. हं. उपलक्ष्येण। जिते हि मद्भिज
देवभक्ता नो इत्यपि दृष्टव्यं। पापिनां। पापचरवतां। न स्यात्। उप
लक्ष्येण इ. हं. चो रवः आदेव ब्राह्मणानिंदकानां इति दृष्टव्यं।

रु

राम

८७

न

तं रविचंद्रलग्नानां बलं समं १०।०।०। रवेरंशायुः ४।१०।१५।१८०। लग्न
बलेन गुरो ४।१०।१५।१८०। रवेः पिंडायुः ६।५।२५।५।२२। सूर्यबलेन
गुरो ४।१०।१५।१८०। रवेः निसर्गायुः ६।५।२५।४२।४०। चंद्रबलेन
गुरो ४।१०।१५।१८०। गुरोतानां त्रयाणां मेध्यं १८५।१०।२५।०।२०।
लग्नार्कवेदाणां वीर्ये मेध्यं २०। हतं लं ध्रुवर्षादिजातं रवेः स्फुटा
युः ६।०।२२।४२।०। एवं चंद्रादिनामपि साध्यं। रविरंशायुः ४।१०।
१५।१८०। पिंडायुः ६।५।२५।५।२२। निसर्गायुः ६।५।२५।४२।४०।
त्रयाणां युतिः १८५।१०।२५।०।२०। अस्यां विलोको वषादिजातं रवेः स्फु
टायुः ६।०।२२।४२।०। अथायुयोगार्थं सर्वे अयुर्द्वयाश्च कत्र
लिख्येते ॥ ॥ अथ रव्यादिनामंशायुस्तथोगश्च लिख्येते ॥ अथ
रव्यादिनां पिंडायुस्तथोगश्च लिख्येते ॥ अथ रव्यादिनां निसर्गा
युस्तथोगश्च लिख्येते ॥ अथ रजैवमायुस्तथोगश्च लिख्येते ॥

श्वेष्टासिस्तत्र। अत्याश्वेत्यादिनाचेष्टागुणोरुपाई मुसधते
अतोस्तमयेधहानिरूपपन्ना। अंशहानिरुक्ता। अंशानितेरिपुमहइ
त्याश्वगुणकोस्ति॥ अत्रेदंचितं। यदिचेष्टागुणकेऽधहानिरुक्ता
हानिनिष्ठक्रयोस्तहान्यभावात्तच्चेष्टागुणकेविशेषस्यवक्तृत्वापु
तेः एवं क्रियो। मतौतरेभोमस्यवाअंशहान्यभावात्तच्चेष्टागु
णकेविशेषस्यवक्तृव्यत्वापत्तेरिति॥ तत्तस्मात्कारणात्। स्तुरि
भिरिहंसौरमायुः प्रोक्तं। तत्सत्यमिति संबंधः। इहमत्रोक्तं व
र्षायायुः। सौरमेव। तत्रहेतुर्यत इति यतः कारणात् अष्टगुण
ना। अष्टादिगणनेत्यर्थः। सौरात्। सौरमानात्। तदुक्तं भार
थायैः। वर्षायायुर्नतुयुगपूर्वकमत्रसौरादिति। यत्र नाक्षत्रकं
सावनंच। कश्चिदायुः प्रोक्तं तत्र नाक्षत्रं दामोदरपद्धतौ। एवं
पदायुर्वहुधाप्रसाधितं नाक्षत्रसंज्ञं विबुधास्तदाहुरिति॥

राम
७०

रामकृष्णायद्वतावपि। नाक्षत्रमायुर्भवातीदमेतत्पितामहाद्येति
तंहियस्मादिति। सावनं। इहजातकटीकाकारेणोत्पलेनदशांत
देशाशुभाशुभप्रतिपादकपादस्वामीनिति श्लोकव्याख्यानावसरे
उक्तं। तद्यथा। दिनमासवर्षादिक्रमेणसौरसावनचंद्रनाक्षत्राणि
चत्वारिमानान्युक्ता। आयुर्दायविभागश्च प्रायश्चित्तक्रियास्तथा
सावनेनैवकर्तव्याः। रात्रेणामध्युपासनमिति महरचित्रकेगागिवि
चनमुदाहृत्य। प्रथमं। तस्मात्सावनमानेनायुर्दायगणनाकार्या। य
स्माच्छोधस्तेपविशुद्धमायुः कर्तव्यंतच्चसावनं। अग्रेपि। एवंशो
धपक्षेपविशुद्धः। सावनमानेनायुर्दायविधिरित्युक्तं॥ तदत
न्मतद्वयमपिअसत्। तत्रहेतुः। अत्यकथितं॥ बहुसंमतेन
भवतीत्यर्थः। अन्यच्चश्रीधरमिराचार्येदेशाप्रवेशश्च
हसाधनाययुगार्कचक्रेरित्यादिनानुपातेनसौरस्याहर्गणस्यसा

वनीकरणमायुषः सावनलेव्यर्थनाक्षत्रलेमुपपन्नं स्यात् तस्माद्बहु
विरोधाद्युक्तत्वाच्चमतद्वयमप्यमुक्तमिति। केचित्तु। भद्रोसलेनसा
वनायुर्दयसाधकंगर्गवचनमुपन्यस्तं। तदायुर्दयस्यसोरत्वेव्यविरु
द्धं। तस्मान्नार्थत्वात्। तथाहि। अयुर्दयविभागोदशाप्रवेशाख्यः सो
वनेनैवकर्त्तव्यः। नतुपथागतसोरेण। तथासति सोरस्यसाविनी
करणादशाप्रवेशसमये लग्नादितानस्यसर्वथानुपपत्तेरितिसा
वनायुर्दयेद्वयप्रमाणमाहुस्तन्नदशाप्रवेशस्यायुर्दयविभाग
त्वाभावात्। अनायुविभागस्यदशरूपस्यसावनत्वादिति। अथान्ये
षां प्राणिनां परमायुः पुरः सरमायुर्दयानाह। **पंचोत्तरः।** नृकरि
णां॥ मनुष्यहस्तीनां॥ पंचाहंपंचदिनानि। अत्रअहःशब्दोअ
होरात्रपरः नरवहसमाः। विशस्यधिकराते। वर्षाणि। परमंअ
युः स्यात्। आध्यायजादेनृपाः। षोडशवर्षाणि परमायुः स्यात्

८९

र्थः

नस्यात्। आकालमरणं भवतीत्यै॥ स्मृतिरपि। नहीदशमनायुष्यं
पथान्पुत्र्यानिवेवणमित्यादि। नन्वंशायुर्दयेअंशार्धहानिकृ
तानोक्तंतिशिष्यज्ञानिनिरासार्थमाह॥ ॥ हानिरिति। निखि
लेराचार्यैर्विंशदिषु। पेंडं निसर्गजीवन्मोदितायुर्दयेषु। या
अस्तमितेअहं हानिः वैरिभेअंशहानिरुक्ता। साआत्यबुद्ध्या
केनचित्। अंशोहो। अंशायुर्दयेपिअरिभेयीत्यपिरंशोहोइ
त्यत्रयोज्यअंशमता। स्वीकृता। एथगतिशेषः तदसत्। तत्र
हेतुः॥ **यस्मादिति॥** यस्मात्कारणात्। साअस्तहानिअंश
हानिश्चयथाक्रमंस्कृटेअश्रयेस्ति। स्कृटगुराके। अस्तमि
तहानिः। अश्रये। अश्रयगुराकेअंशहानिरस्ति। अतःपुन
र्नांगिकर्तुंशक्येत्यर्थः तद्यथा। अहोहिचेष्टाके। शपभावेसं
भाव्यते। तत्रचेष्टाबलाद्यभावाद्येचेष्टाबलेसाहिनारक

उ
च
य
ने

समस्त शुभाशुभदायको दशाध्याये आरभ्यते । तत्र दशास्वरूपं तथा
 शुभाशुभं च चाह ॥ यस्मिन् ॥ ॥ अस्यार्थः यस्य ग्रहस्य यदयुरसो तस्य
 ग्रहस्य दशोक्त्यते । असौ दशादृष्टो च स्वभांशो ग्रहे सति । शुभास्यात्
 भानि च उंशाश्च भांशमिति द्वंद्वैकवद्भावः । इष्टश्च उच्चैश्च स्वस्वरुपां भां
 शो दृष्टो च स्वभांशो इति विहंगेः । इष्टस्य मित्रस्य भंशो वा ॥ स्वोच्चस्य भंशो
 वा ॥ स्वस्य भंशो वा ग्रहे सत्यसौ दशाशुभा स्यात् । तथा । नीचपरिष्कृत
 स्य । नीचकृत्तस्य ग्रहस्य दशा । आरोहा । शुभा स्यात् ॥ यदि अरी नी
 चांशो भंशो ग्रहे सति । सा । आरोहापि कृष्टा स्यात् । अरीश्च नीचं च अरि
 नीचे । तयोर्भांशो । तस्मिन्मिति विग्रहः । अरेः भंशो । अंशो वा नीच
 स्य भंशो वा ग्रहे सति । आरोहा । शुभापि कृष्टा स्यादित्यर्थः । ततोऽपि
 सति । सा दशा । अवरोहिणी । कृष्टा स्यात् । उच्चमित्रस्य भांशो ग्रहे सति
 सा । अवरोहिणी । मध्या । मध्यमफलं स्यात् । उच्चं च मित्रं च स्वश्च

राम
७२

दशांशो तस्मिन्मिति विग्रहः । अन्यदपि दशायाः शुभत्वप्रयोजनक
 माह । सादिति ॥ ॥ सदृष्टमुत्तश्चासौ स्फुरत्करश्चासौ बलीचासौ दशा
 धिकश्चेति विग्रहः । सादृष्टः शुभो दृष्टः सुतो वा स्फुरंतः कराः रश्मयो य
 स्य । स स्फुरत्करः । प्रसन्नविंवां बली बल युक्तः । इष्टाधिकः । इष्टा । म
 धिकं यस्य स तथा स दशादृष्टो ग्रहे सति शुभा दशा स्यात् । तदुक्तं सा
 रावल्या । उनायुर्भवेन दत्तं हि सा दशा । शतस्य कीर्तिता । स्वदोषगुण
 योगेन स्वदशा सुफलप्रदा । स्वोच्चस्वभागसु दृष्टाः संहर्षावा
 यं रुचिराः बलिन स्वकाले । मित्रोच्चभागसहितोः शुभदृष्टि युक्तः
 श्रेष्ठा दशा विदधते स्ववयः सुखेष्टाः । नीचशत्रुग्रहे प्राप्ताः शत्रु
 निम्नोत्तस्वरुपाः ॥ विवर्णाः पापसदृष्टा दशा कुर्वा दशो भना । त
 गमुत्तस्य हि दशा सह उच्चोऽवरोहिणि मध्या । नीचा हि पुनीचा
 शो ग्रहस्य चारोहिणी कृष्टा । तत्र दशा फलं मातृकं दृष्टं जातकं
 होराफलं तत्र पतेः समानमिति । होरा मकरंदेष्टे । रज्यास

प्राप्तेन फलाचरे स्यादशादकाणौ द्वितो नो विलोमात् स्थिते तुल्ये
 धर्मद्वयमध्यापाने तु सा रिष्टकलेतिके चित्। अथ रराक्रम
 मार॥ स्यादिति॥ अर्कद्वयानां सूर्यचंद्रानां मध्वे अधिको
 लः॥ अधिकपक्षलेक्यस्य॥ अथाप्रथमा॥ दशा स्यात्॥ ततः॥ अथाद्य
 शानंतरंतत्केन्द्रादियुजां। तस्य अथाद्यदशापत्तेः केन्द्रादियुजां केद्र
 पणकरापो क्रिमस्तानां ग्रहाणां क्रमेण दशास्यः॥ एतत्तत्
 भवति। यस्य प्रथमा दशा भवति। तस्य भावकुंडलिकायां केद्र
 स्थस्य ग्रहस्य द्वितीया दशाः॥ अथो क्रिमस्तानस्य तृतीया दशा
 भवति। यदि केद्रपणकरापोः कोपि ग्रहो नास्ति। तदा अथो
 क्रिमस्तस्यैव द्वितीया दशा भवति। तथैव सिद्धं। ~~अथ रराक्रम~~
~~मार्गः~~॥ भवतीह फले प्रप्तिः॥ हविमपो क्रिमेषांति। अथ यदि
 केन्द्रादो द्विआदयो ग्रहा भवति। तदा ते षोकादक क्रम इत्युत अत्र॥ तस्य
 दिवहव इति॥ यदि केद्रो द्वौ। बहवो वा ग्रहा भवति तदा वीर्य

गोका ल्योः कालीमहिषी जिनाः। चतुर्विंशतिवर्षाणि। उष्ट्रस्वरो
 तल्यानि। पंचविंशतिवर्षाणि। खरोगर्दभः। शुनकुरस्य स्वरो
 द्वादशावर्षाणि। अश्वायुः रराः॥ द्वात्रिंशद्वर्षाणि। परममिति प्रते
 कममि संबध्यते। एषां प्राणीनां नृवत् मनुष्यवत्। आयुरानीय
 सुवोक्तप्रकारेण साधयित्वा। तदायुः पुरायु निर्दिष्टं। स्वस्वपरमायु
 षा निर्दिष्टं। गुणनीयं नृपरायुषा। मनुष्यपरमायुर्दायेन। विदूतेभ्यः
 तेषां प्राणिनां सुयुस्यादिसर्थः॥ अत्र परमायुः यदनश्वाद्यायुद्वय
 साधकानुपात्तार्थे। तद्वथा। यदि मनुष्यपरमायुषा एतदायुः अत्र
 आदिपरायुषा किमिति॥ ॥ केशवोक्तजनुमार्गो देशे नारा
 यणोदिते॥ असुदीयविधेः सप्तगुहादतिरुदाहृता॥ इति
 गोविंदगणकात्मज नारायणदेवस्तकृत केशवीयजातक
 पद्धतदोहरणे अयुर्दायमोदाहारणं॥ ॥ अथ ग्रहाणां

मः क्षयसा निध्या भवति। तत्र तयो र्येषां वा। अनायुः सामामस्ति। तयो
 स्तेषां वा मध्ये यस्य स्तुर्यवरो न उदयः प्रथमं जातो स्ति तस्य दशास
 वा। अन्यस्य पश्चादिति। तदाह गार्गिः बली तमे दस्तुर्यणि दशमा
 यां प्रयच्छति। तस्मात्ततः प्रयच्छति के द्वादश्याः क्रमेण तु॥१॥ तत्रा
 पिबली नः पूर्व। तस्मात्मेव वर्षादायकाः॥ तस्मात्मेपि प्रयच्छति पूर्वये
 विन्दुना इति॥२॥ दशमोदरोपि। अनाया दशा स्तुर्यविधुदयानो ब
 लाधिकस्येव हि षडुले क्ये॥ अन्या च तत्के द्रगत ग्रहस्य। तत्र
 स्थितानां च बहुय हाणां॥ पाकक्र मोक्ते च बलाधिकस्य बद्धा
 द्वादतुस्ति हवीर्यसाम्ये। बलादसाम्ये च दिने राविवादाद्यो दतस्य
 वदशा प्रकल्प्या॥ अन्या च तद्दीर्घत एव माद्य दशापेतः पणकुर
 स्थितानां॥ ततः परापो किमसंस्तीनां पाकक्र मोक्तेन बलेन विंशति
 उदयसाम्ये नि सर्गबलक्रमेण दशौ क्रमः स्यादिति ध्येयं। तदुक्तं

तत्र

राम
७४

स्य

मालुगि पदतो। समोदितानां मयेषां नि सर्ववृत्ति नो भवेदिति। उक्त
 वत्यामपि। समे समुदितानां तु नि सर्गबल भागिन इति। केचित्तु॥
 उदितक्रमादिति पदस्या वृत्त्या। उदयसाम्येपि। उदितः प्रथममुक्त
 तस्य क्रमाद्दिश क्रम उदितः प्रथममुक्तस्य पूर्व। दशा। यथा प्र
 सिद्धो भौमापेक्षया चंद्रः बुधापेक्षया भौमः प्रथमोक्त इत्यादि। त
 दाहचंडेश्वरः स्वपदतो। के द्वादशा श्वेद्वहवः खगे द्वास्तेषां बली
 स्यात्प्रथमे ततो न्यः॥ वीर्यसाम्ये बहुवर्षदा तु स्तसाम्यतो यः प्र
 थमं निरुक्तः॥ तद्दीकायो देवलोपि। वीर्यस्तिर्वीर्यसाम्ये वक्ता
 पूर्ववर्षदस्य च निरुक्तः प्रथमं यस्तत्त द्वादशा वर्षसाम्यत इत्याहुः॥ त
 न्ना। चंडेश्वरदेवतवचनाभ्यां वर्षसमतायामेव प्रथमोक्तत्वं
 स्य नियमकस्योक्तत्वेन उदितः क्रमादिति स्थानाभिषिक्तपक्षा
 तस्यैवोक्तिपर्यवसनात्॥ उदयसाम्ये प्रयुक्तस्य नियमक

मो

के. उ.
८५

त्यालाभात् ॥ तस्मान्निसगबलक्रमेणेत्यादियथोक्तमेवमानोर
मं ॥ अत्रेदं चिंत्यं ॥ यदि उदितक्रमादित्यनेन सूर्यसामिध्यात्कालो
शप्रमाणेन उदयः सोममिमत्तस्तदायत्र केन्द्रो सूर्यचंद्रयोश्चंद्र
लग्नयोः सूर्यलग्नयोश्च समबलवर्षयोः सत्यंतत्रमो व्यादित्यने
न दशाक्रमः कथं स्यात् ॥ तत्र प्रथमे द्वितीये द्वयोर्मध्ये एकस्य तृ
तीये च कालं शप्रमाणेन उदयाभावात् ॥ न च तत्र प्रवहाममेव
उदयो विवक्षितस्तथा च न कोपि दोष इति वाच्यं ॥ तथा सातिगर्गो
रो धापत्तेः ॥ किंच सूर्योदये संक्रांतौ जन्ममदा भवति तदा प्रव
शतोऽप्युदयप्रायस्येति निर्णयसंभवादिति ॥ नन्वेवमुक्तरीत्या
सलदुषणे तत्र कथं दशाक्रमस्यादिति चेत् ॥ उच्यते ॥ सूर्यचंद्रयोः
समबलवर्षयोः केन्द्रो सत्यंतत्साम्यातोयः प्रथमं निरुक्तं शतं
चंडेश्वरोक्तक्रमादशाक्रमः चंद्रलग्नमोः सूर्यलग्नमोः ॥

राम
८५॥

एवमप्यत्र दशाक्रमबलेन दशाज्ञेया ॥ तद्यथा ॥ केन्द्रे यदि ध्यादये
ग्रहा भवन्ति ॥ तदा तेषां मध्ये यस्य दशाक्रमबलमधिकं तस्य द्वितीयाद
शा भवति ॥ एवं शेष ग्रहमध्ये यस्य दशाक्रमबलाधिकं तस्य तृती
यादशा भवति ॥ एवं मयेपि बोध्यं ॥ एवं पणकरापोऽङ्गिमयोर्द्वि-
षुज्ञेयं ॥ अथ केन्द्रादि स्थिरादियहाणां बलसाम्ये कीदृक् सत्तत्राहा
चेदिति ॥ चेत् ॥ यदि केन्द्रादि स्थिराहाणां ॥ ओजः समता ॥ दशाक्रम
मबलसमता स्यात्तदा ॥ आयुषोधिकतया दशाक्रमः कार्यः यस्या
पुनधिकं ॥ तस्य मथमा ॥ ततो नून आयुषः ॥ आयुः सौख्ये द्वादशाक्रम
स्तत्राहा ॥ आयुरिति ॥ चेदित्यस्यानुषंगः ॥ आयुस्तत्पता ॥ केन्द्रा
नां सर्वेषां ॥ आयुर्दोषसाम्यता स्यात्तदा मोठ्यात् ॥ आस्तात् ॥ उदि
तक्रमात् ॥ उदयक्रमवशाद्दशा स्यात् ॥ एतदुक्तं भवति ॥ उदयोऽ
स्तो वा द्विविधः ॥ एकः प्रतिदिनं प्रवहानिलभ्रमाद्भवति ॥ द्विती

कः
कि

के. उ.
७६

लघ्वेति लिपा क संज्ञे दशा क्रमं वीर्यमुदाहरंती ॥ यदि विंशोपकात्मकभाव
 कलेन षड्ले क्यं गुणितं तदा विंशत्या भाज्यं तद्भादिदशा क्रमबलं भव
 ति ॥ तदाह मोदोदरः ॥ विंशोपकात्म्यं ग्रह षड्ले क्यं सलोचने रास्य कलं
 रियच्च ॥ हपादिकं पाकबलं हतचतनो बलेश्रीमधुसूदनोक्तमिति ॥
 बले ॥ सूर्यचंद्रापेक्षया षड्ले क्यं अधिकं ॥ एवमंशासुर्दाये दशा क्रमब
 लमुक्ता विंशसुर्दाये निसर्गासुर्दाये च दशा क्रमबलमाह ॥ अंके
 होरिति ॥ ॥ चेत् ॥ यदि पीडासुर्दाये अर्कस्य सूर्यस्य निसर्गासुर्दा
 ये ॥ इदोश्चंद्रस्य प्रथमा दशेत्यनुबंगः तदा वक्ष्यमाणप्रकारेण द
 शा क्रमबलं भवति ॥ तदेवाह ॥ स्वगोति ॥ ॥ स्वगोदयबलांघ्रिः
 ग्रहबलानां षड्ले क्यं प्राग्भिः ॥ भे ॥ राशिस्थाने स्थाप्य ॥ अयमर्थः ॥
 यस्य ग्रहस्य लग्नस्य वा दशा क्रमबलं साध्यते ॥ तस्य बलं स्य

राम
७६

षड्ले क्यस्य ॥ अंधिश्चतुर्थो शो ॥ भे ॥ राशिस्थाने स्थाप्यः ॥ अन्यवर्ग
 ॥ होरादिषु ॥ अंधिरर्धितः स्थाप्यः ॥ ते सत्यवर्गेषु स्थिताः ताः
 अंकाः स्वैर्वर्गबले हताः स्वकीयवर्गस्वामिषड्ले क्ये हताः गुणि
 ताः ॥ ~~अयमर्थः~~ ग्रहेषु षड्ले क्ये न ग्रहस्थिता को गुणानीयः ॥ एवं
 होरेऽपि षड्ले क्ये न होरा स्थाप्यः ॥ एवं देकादिषु विबोध्यं ॥ एवं
 क्रमेण सत्यवर्गस्थानां गुणितानां संकानां ॥ एक्य ॥ योगः ॥ इह
 दशा क्रमे बलं स्यात् ॥ परे ॥ ~~लघुपदलिकारादयः~~ ॥ मूलिते
 क्यं दशा क्रमबलं वदंति ॥ ~~अयमर्थः~~ सप्तसु स्थानेषु स्वस्ववर्ग
 रागुणितानां प्रसंकेप कथं मूलानि ग्रहीत्यापश्चात्तेषां मेक्यं
 कार्यं ॥ तद्दशा क्रमबलं स्यात् ॥ ~~तद्दशा क्रमबलं~~ ॥ चेच्चंद्रः
 सबलस्तदा ग्रहबलं वैदेवि भक्तं भवेदशांशो तद्दलमन्यवर्ग

निरुतवर्गेश्वराणां बलैः । एवमनूलमतस्ततोचानेखिलं चैकत्र संपीड
येदेवंगुणस्य गस्य कीर्यमधिकं तस्यादिमास्यादृशां । सूर्यश्च तस्य बल
सात्तु शशि वत्साध्यशराणां बलमिति । अत्र संपीडयेद्दीपमधि
कं । षड्बलेष्वधिक्यं तस्यादिमा प्रथमादृशेत्यर्थः । मुक्तावत्या
मपि । संस्थाप्य सप्तकोष्ठाश्च तद्वाद्ये सागरो धृतं । वीर्यं विन्यस्य त
त्वं उल्लिखेद्द्वारादिकेष्टपि । स्ववर्गपति वीर्येण रत्नामूलं प्रकल्पये
दिति । इदमेव बलं । रिष्टभागा निर्णयेष्वतिदिशति । अथेति । एव
अमुना प्रकारेण रिष्टभं कृजे । रिष्टभं कृत्तु भंग कृत्तु यराणां बल
साध्यं । साधितबलयोः प्रयोजनमाह ॥ उपिकेति । भक्ता अरिष्ट
भंगकर्ता ग्रहः । अथ रिष्टकर्तुः सकाशादधिकबलो भवति । तदा
हृत्तरिष्टभंगकर्ता स्यात् । एतदुक्तं भवति । शशिन्यदि । राम
शगेधि धनमित्यादि वचने ररिष्टकर्ता ग्रहो विचार्यः । एकारिष्ट

राम
८७

त्यबलाद्योः सत्वे । प्रथमं ग्रह दृशा । ततो लग्नदशेति क्रमः । त
नस्य स्पष्टग्रहाधीनत्वेन ग्रहाणामुपजीव्यत्वादिति । तत्र दृशा
क्रमविधौ । क्रमविषये वीर्यं बलं मुच्यते । तदेवाह ॥ चेदिति
चेत् । यदि लग्नदृशा । स्यादाद्येत्याद्युक्तप्रकारेण लग्नस्य
प्रथमादृशा भवति । तदा पाकक्रमे । स्वभावजफलघ्नो जां सि
हाणां । सुकीमानि यानि । संधिखगांतरामित्यादिना प्राकसाधि
तानिरूपाद्यानि भावफलानि तैर्गुणितानि । जो जां सि । स्वीय
षड्बलेष्वानि तानि बलानि भवन्ति । अथ मथः ॥ यस्य दृशा क्र
मबलं साध्यते । तदीयभावफलेन गुणितं । तदीयषड्बलेष्व
तस्य दृशा क्रमबलं भवति । तदुक्तं रामलक्ष्णपद्धतौ ॥ अथा
विलग्नस्य सदा दृशा स्यात्तदा ग्रहे दस्य च भाववीर्यं । स्वषड्

के.उ.

۷۷

अथस्यादाद्याहिदशेत्कृत्यासिंहायुर्विस्तृम्यं चक्रमेणदशालुप्त
वेशमध्याकालित्येते॥स्युवलाघिचक्रमेवमवात॥अतएवहोरका
स्युवलाघिचक्रमेवमवात॥अतएवहोरका

[illegible]

५१२२ तलस्तु कैंद्रस्थानां दशा भवन्ति । अत्र चंद्र कुम्भो के देवः
अतो द्विवहवो वीर्यक्रमेणैकैकत्वादशा क्रमवले विवायुः ॥
तच्चो केदोः प्रथमा इत्यादिना साध्यं । तद्यथा तत्र चंद्रस्य बहुलं

22

कारकावहवोयहास्तदातेषांमध्येयोबलीसरिष्टकर्त्ताज्ञेयः॥अथतस्य
खगोदयबलाधिारित्यादिनावलंसाध्यं॥एवमेवरिष्टभंगकर्त्ताप्रतिब
लंसाध्यं॥एवंसाधितबलयोःरुभयोर्मध्येरिष्टकर्त्तुःसकारादिरिष्ट
कर्त्ताधिकबलोभवति॥तदारिष्टभंगोभवति॥रिष्टभंक्तुःसकारा
दिरिष्टकर्त्तावेदलीभवतितदारिष्टमेवभति॥उपलक्षणांचेतत्
भयोर्वलसाम्येपिरिष्टमेवभतीत्यपिबोध्यं॥अत्रेदंविषयं॥लग्ना
कंचराणामाघदशायाषष्ठ्यादाद्यदशानिर्णयस्येवविमदशाक्रमनिर्ण
यस्यलघुतर्दशादिनिर्णयस्यापिषड्वलेक्यादेवसंभवात्तत्रदशाक्र
माथंबलांतरसाधनमुक्तं॥अतएवशायतिनापिबलावबोधेन
विनेत्यपिद्वलपड्वलेक्यादेवदशांतर्दशादिक्रमःस्वीकृतइति
गम्यते॥अतएवचलातक्रमत्वावत्यामपिकोचितुषड्वलवशात्
दशाक्रमादीनित्यादिनाषड्वलवशादेवदशांतर्दशाक्रमोमा

के. उ.
१००

दशानंतरं चेद्दशा ततः शुक्र दशो निक्रमः ॥ एवं केन्द्रस्थ शुक्र
चंद्रयोर्दशा क्रमो जातः ॥ अथ सूर्यासरा करयोः शनिगुरवोः
प्राक्वत्साधिते दशा क्रमबले तत्र गुरुबल ६६। ५० ॥ मधिं मतः क
प्रथमं गुरुदशा ततः शनिदशा अथ सूर्यादयो किमस्तु नानां
मबुधल गानां लग्नबल मधिकं अतः प्रथमं लग्नदशा ततो
बुधस्य ततो भोमस्येतिसिद्धं ॥ एवं सिद्धानि सर्वेषां दशा क्रमब
लानि दशास्तु प्रवेश मध्यमा कश्चलि स्थिते ॥

र	चं	मं	बु	गु	शु	श	ल	श्री	र	चं	मं	बु	गु	शु	श	ल	श्री
२	२०	१	२	२	१	१	२	२	११	२०	७	२४	१५	१६	६	२१	२२
१०	२४	२४	२०	२	१	१४	१३	२	११	७	५०	५३	२०	१४	५७	५५	२२
		१	४०	१३	१८	३४	५५		११	१६	२५	४०	१३	५७	५६		
१	५४	५२	१४	४	१	३४	१६	१०	१४	५७	४०	६	४०	३५	२०	१५	१०
५५	१२	०	५०	११	५५	३०	५६		५५	३४	१८	५४	३३	५४	३४	३३	५५

राश
१००

१	५४	५२	१४	४	१	३४	१६	१०	१४	५७	४०	६	४०	३५	२०	१५	१०
४०	१२	०	५०	११	५५	३०	५६		५५	३४	१८	५४	३३	५४	३४	३३	५५
१	५४	५२	१४	४	१	३४	१६	१०	१४	५७	४०	६	४०	३५	२०	१५	१०
४०	१२	०	५०	११	५५	३०	५६		५५	३४	१८	५४	३३	५४	३४	३३	५५
१	५४	५२	१४	४	१	३४	१६	१०	१४	५७	४०	६	४०	३५	२०	१५	१०
४०	१२	०	५०	११	५५	३०	५६		५५	३४	१८	५४	३३	५४	३४	३३	५५
१	५४	५२	१४	४	१	३४	१६	१०	१४	५७	४०	६	४०	३५	२०	१५	१०
४०	१२	०	५०	११	५५	३०	५६		५५	३४	१८	५४	३३	५४	३४	३३	५५

दशाक्रमस्य कथमवगम इति चेत् । अत्रोच्यते । चेदोजः समता युषोधि
 कुत योक्तव्यं । तत्राह । नार्कचंद्राणां मध्ये यस्यामुरधिकं तस्या घदशा
 भवति । तत उक्तं वदशाक्रमबलमानीषु उक्तं वदशाक्रमो वगत
 इति । ननु चेदोजः समतेत्यत्र दशाक्रमो जश्च समतेत्युक्तं । ननु
 षड्वलसमतानितत्कथं षड्वलसाम्येसायुषोधिकतयेत्यर्थः क्रियते
 इति वाच्यं । स्यादाद्याहिदशेत्यत्र दशाक्रमबलस्यासाध्येत्याद्युक्तं
 षड्वलयहणं । तथात्रापि न कश्चिद्दोषः । ननु यत्र सूर्यचंद्रयोर्ब
 लसाम्यं । तत्र तयोरन्यतरस्या घदशापतित्वानिश्चयेपि । अर्के हि
 श्वेत्यथमेत्यादिना द्वयोरेकरीत्येव दशाक्रमबलसाधनत्वोक्तत्वं
 यमेव दशाक्रमबलीनेत्यनेनाप्यदशापतित्वानिश्चयोक्तं । नत्वायुषो
 धिकतयेति चेत् । न तथा सति रवेः षड्वलाधिकत्वेऽप्युक्तरीत्ये

राम
२

वदशाक्रमबलानंतरमेवाघदशापतित्वानिश्चये रविबलात्प्रवृत्तेऽपि
 युषिरविभिन्नस्याप्यघदशापतित्वप्रसंगेन महद्दोषः । संमदायविरो
 धश्च स्यात् । एवं नैसर्गियुषिचंद्राभिन्नोप्यघदशातिः स्यात् । तस्माद्
 क्तरीत्येव दशाक्रमोद्वेय इति । तदेतदुक्तं ज्ञातरेत्नावल्या । असुर्दायेनील कं
 कंठप्रणीते लगेन ईर्केपयोद्बृहस्पचाद्या । साम्येष्टादायुक्तवत्स्यादशा
 स्मिन्तस्मात्केंद्राद्याप्रकृत्योक्तवीयेरिति । नीलकंठप्रणीते । लग्ना
 र्कचंद्राणां त्रयाणां द्वयोर्वीर्यसाम्येसाधिते । तस्य कल्पपद्धतावपि ॥
 रवीदुर्लग्नोद्बृहस्पलानां तौल्ये त्रयाणामथवा द्वयोश्च । एवं क्त
 मिश्रायुषिसाधिते स्याद्द्वययुषः । सर्वदशाक्रमे ॥ तददृष्टां म्येयथ मो
 मोदितस्य ततः परं पूर्वधिधेः क्रमस्यादिति । यत्तु त्रयाणामध्ये
 त्यनेसर्गिकबलमधिकं । तस्याद्बृहदशा । तत उक्तं वदेवक्रम इति ।
 तन्न । तथा सति रवेरेव नैसर्गिकबलाधिकत्वेन त्रयाणां द्वयोर्बल

साम्येपि ज्ञातुं यत्स्येयं संभवेद्योयुं हलं । मायुं विंशतिप्रमाकां रात
 सनुसरणं नीलकंठादीनां मर्थमनस्यत् । तस्माच्चैस गि कबलक्रमेण
 नाद्यादृशा निर्णयः । किंतु सर्वेकप्रकारेणैतिसंक्षेपः । एवं जीवशमो
 दितायुर्ह्येपि । अथाणोरीनबलत्वेप्येवांतरबलत्वेतारतमेनात्र
 दृशापतिनिश्चयः । समबलत्वे तु सर्वेकैव मार्ग इति ध्येयं । पुनः
 पुंसो ज्ञाननिष्क निशोराद्यदृशा स्वर्यचं समसोः कल्याः । तद्वत्तु
 ह्यया आपो ह्यिमपणकरौगैः क्रमाज्जैवै इति मुक्तावलीप्रकारोजी
 वशमोदिते आयुर्ह्ये । अथ दृशापतिनिश्चयसंभवेप्यस्पर्कः पुनस्या
 त्वसमंतमार्गेणेवान् दृशापतिनिर्णयसंभवेप्यस्पर्कः पुनस्या
 प्रामाणिकत्वात् । अधो रिष्टभंगे विशेषम । युतत निराकार
 णं चार ॥ ॥ भंक्तुरिष्टकृतेति ॥ ॥ रिष्टकृतो निष्ठकारकस्य
 भंक्तुः रिष्टभंक्तुः दित्वादित्वादि विचार्य रिष्टभंगं वदेत् । अत्र रिष्टा १०३
 रिष्टाद्यो समानार्थकोदितं । इह अदितिकं हं उभासत्वं अथ

क्रमेणैव हीत्युक्तत्वा । अथ चंशमोक्षिमेभोमबुधश्चक्रोदयास्तेवाम
 पिहर्नवदवसिहंदशाक्रमबलं लिख्यते ॥ ॥ तस्माच्चलग्नदशापूर्वक
 म । बु । ल । लोबुधदशा । तलः शुक्रदशा । ततो भोदशोति । ए
 वेक्रमेण तातादशास्तत्तुवेधशमध्याकं च लिख्य
 ते । स्वादेतत् ॥ ॥ लग्नाकं चंशरां चयाणां ह्योर्वा
 वनसाम्ये अथ दृशापतिनिश्चयादाद्यदृशापतिपुंरक्तस्य ग्रहत्वं

च	रवि	गुरु	शनि	लग्न	बुध	शुक्र	मंगल	योग	
१०	१६	१५	२५	२०	१०	१०	१०	१०	वर्षमास
११	१७	१६	२६	२१	११	११	११	११	दिनघटि
१२	१८	१७	२७	२२	१२	१२	१२	१२	पलानि
१३	१९	१८	२८	२३	१३	१३	१३	१३	संवत्
१४	२०	१९	२९	२४	१४	१४	१४	१४	वर्ष
१५	२१	२०	३०	२५	१५	१५	१५	१५	श्रीराशिः
१६	२२	२१	३१	२६	१६	१६	१६	१६	अंशकाः
१७	२३	२२	३२	२७	१७	१७	१७	१७	विंशतिः

तथाच श्रीधरः गृहधिकावर्गसंख्या १ रूप १ युक्ता धिता ४ तथा ।
 रिष्टाधिपबलं भक्तं रिष्टनाथबलं च युतं । स्याद्राश्यास्येबलं तेषां वर्गं
 एतदलं बलं । राश्यादिवर्गनाथमावले राहत्य तदलं । सर्ववर्गबलं
 तस्यादिष्टतद्वर्गनाथयोः । दशाक्रमेण ह ॥ यदाचं दार्कस्तुर्वास्या
 दशावर्गगणस्तदा रूपा दधिकस्तदधेने भजेद्रहबलं तदा ।
 राशेस्ततदलं प्रोक्तं अन्यवर्गेषु तदलं स्वस्य नाथबले ह न्यादे
 तद्वर्गजं बलं । वर्गसंख्या १ सरुपा १ अर्द्धिता तया बलं भक्तं इति ।
 चतुर्भक्तमित्यर्थः । एवं रिष्टभागे दशाक्रमेणैकरीत्येव षड्भा
 देवबलसाधनं सच्युक्तं अथ मतांतरनिकारणं । कष्टेति । केच । रा
 कस्मिंश्चिद्गुणे । श्रीपतिस्तान्गुणीदामोदरपद्म्यादिषु । कष्टे
 प्रबलांतराकृतं अजो इति । प्राक्तनमत्रापि संबध्यते । कष्टचः
 इष्टचः । कष्टेष्टेताभ्यां । घेगुणिते । येबले । तयोरंतराकृतं ।

राम
१०४

साधितमित्यर्थः । अयमर्थः । वीर्यं दकृष्टयगी एकष्टगुणितेत्यादिना
 यदीष्टगुणितं षडलं । तयोरंतरं कायो तस्याधिभेदगुण्यः । अन्य
 वर्गेषु अधितः ततस्तान्प्रत्येकं स्वस्ववर्गोरावले गुणयेत् । बलयोर
 व्यंस्फुटं भवति । एवं प्रकारांतरेण साधितं । तदुक्तं श्रीपतिपद्
 मतो ॥ यस्तु भास्वभावलांतराकृतं रिष्टभागाकरखेटयोः पुनः ॥
 सैकवर्गदलद्वयसंज्ञकं तदलं भवति शेषवर्गजं ॥ भातिवर्गपति
 वीर्यसंगुणं जायते बलमरिष्टकारिणः ॥ रिष्टभक्तं रापिसप्तव
 र्गजं तद्वि सर्वबलसंयुतिस्तयोः ॥ अत्र सैकवर्गबलद्वयवर्ग
 सप्तते सैका अष्टौ भवति । तदलं । अर्द्धचत्वारस्तदुक्तमित्यर्थः ।
 तान्गुणीपद्मतावपि ॥ स्याद्विष्टकष्टप्रबलांतराधिः स्तेनेतदधे
 भदलादिकेषु स्थिता स्ववर्गेरावले न हत्या चैव ग्रहाणां स्फुटप
 क्रमः स्युः ॥ अरिष्टतद्वर्गययोश्चपि । अन्यस्येतयोर्वर्गपत्नी

विचिंत्यो। शुभां वृत्तवलेन तुल्ये हिताहितो तद्वत्तयोः विविधयोगः।
 कार्यो यदि तो समवर्गो स्तावन्नान्यवर्गाधिपती तथैव। याहे नी
 वर्गो विहितो जसो। सिपुं क्तिद्वये तद्युतिरेव काया। रिष्टे शुभां गेश्वर
 योर्बलं स्याद्विष्टे शुभां गेश्वर। बलं धिके त्र॥ न स्याद्विष्टे कथमं
 तितत्ता अतो न्यथा रिष्टमवश्य नास्ति॥ **दशमोऽध्यायः**
 अर्कस्य वाचं दमसो र्यदा ध्यावेदो द्रुतं कष्टबलांतरा। बलं हि
 तद्राशिजमस्य खंडमन्येषु वर्गेषु विधाय हन्यात्। निजे न जे वर्ग
 पक्षे लै म्ये रे का कृतं पाकबलं यदा त्र। कष्टे म्ये रं नरसंगुणा
 च्छेत्त गेश्वरी र्यं तत्रुवी र्यं मेव। एवं रामकृष्णपदलावपि॥ इष्टव
 र्गजबलांतरा द्रुतं रिष्टमंग करस्वेदयो हतं। वर्गपक्षे बलं क्य
 मक्षपक्षि धवी र्यं युगने त्र नागदत्त। यद्वलं विहयथोक्तवी र्यं तो
 बालयोर्भवति चा समतं। सर्ववर्गपति तुंगगादिकं यशुभा शुभ १०५

मः पायो वेति। तथा नीचोच्चभास्ताद्यु आयतां विचार्य। नीचे उच्चमेवा
 अस्ते गत उदितो वा। अदिशष्टा त्रु निचमेना त्रु भवेति विचार्य रिष्टमं
 गं वेदेत्। अयमर्थः रिष्टवृत्तां शुभाग्रहः कदाचिद्विष्टं न करोति। पा
 पः करोत्येव। शुभग्रहः पापग्रहो वा दृष्टाधिकः उच्चधुलमं स्थानेषु ग
 तो रिष्टं न करोति। कष्टाधिको नीचाध निष्टस्थानगो रिष्टं करोत्येव त्वा
 दि सर्वदा विचार्य रिष्टं रिष्टमंगो वक्तव्य इति। केचिन्नुद्दयोर्बलं साम्ये
 एतद्विचारणीयं। तथा च यवनः॥ उच्चनीच शुभचर राहिना हितवि
 चितनां त्र। समानबलयोः कार्य रिष्टादि निविनिश्चितमिहाह॥ एवं
 साधितमेव बलं श्रीधराचार्यसंवादेन दृढयति॥ श्रेष्ठमिति रि
 ष्टहती। अरिष्टमंगो दशाक्रमवा। श्रीधराचार्योदितं श्रीधरलघु
 पद्मोतकादिमिराचार्यैरुदितमुक्तं। अजः बलं श्रेष्ठं युक्तियु
 क्तं स्यात्। तत्र ह अस्मिन् ग्रंथे अंगिकृतमिति शेषः॥

आथांतर्दृशानमनमाह ॥ अर्धस्येति ॥ मूलदशापतेरेकभागो ॥ एकस्त्वनगो ग्रहो ॥ मूलदशाया अर्धस्य ॥ निजैर्गुणैः ॥ आरोहावरोहोच्चनीचे
दृक्क्षेपलक्षणेः पूर्वोत्तैः शुभाशुभैः प्रकृता ॥ शुभां शुभयाचको भवति
मूलदशमध्ये स्वफलं प्रयच्छतीत्यर्थः ॥ एतदुक्तं भवति ॥ दशापति
भावकुंडलिकाया दशापतिना सहा न्योग्रहोस्ति दशाया अंश
त्रयं कृते अंशद्वयस्य फलं दशापतिस्तृतीयोऽंशस्य फलमन्यो
ग्रहो ददाति ॥ एवं मूलदशापतेः सकाशात् त्रिकोणग्रहगो ॥ नवम
पंचमगो ग्रहस्य अंशस्य फलं स्यात् ॥ दशापत्यपेक्षया अंशकस्य फलं ददा
ति ॥ दशाया अंशचतुष्टये कृते अंशत्रयस्य फलं दशापतिर्ददाति ॥
चतुर्भांशस्य त्रिकोणग्रहगो ददातीत्यर्थः ॥ एवं दशापतेः सकाशात्
दत्ते ॥ सप्तमस्थाने स्थितो ग्रहः नगांशस्य ॥ सप्तमांशस्य फलं स्यात् ॥
एवं दशापतेश्चतुरस्वगश्चतुर्थाष्टमगो ग्रहः ॥ अंशे चतुर्भांशस्य फलं के. उ.

पंचमगो ग्रहः ॥ अत्र ग्रहद्वयफलद्वयं ॥ तेन लग्नस्यापि सग्रहः ॥ तमा
चमर्गः ॥ एकत्र सहितः सौर्ध्वं त्रिभांगं त्रिकोणरा ॥ सप्तमस्तुः स
प्तभांगं ॥ पादं चतुरस्वगः ॥ लग्नेन सहितः सर्वे धान्योन्यं फलदाम्
को दत्ति ॥ वराहोपि ॥ ॥ एकक्षगोर्ध्वमपहृत्स ददाति त्वस्व अंशं
त्रिकोणग्रहः स्मरगः स्मारांशः ॥ पादं फलस्य चतुरस्वगता ॥ स
प्तमस्तुः सप्तमोऽंशे न्योन्यं फलदाम् ॥ इति ॥ वराहोपि ॥ ॥
गोर्ध्वमपहृत्स ददाति ॥ होरां चैवं ॥ परस्परगताः परे पाचयंतीति ॥
एकक्षगो ॥ एकस्त्वनगः सहोराः ॥ यथाग्रहाणां अंतर्दशाभांगि
त्यं तथा लग्नस्यापीत्यर्थः ॥ एतेन ग्रहपादोपादानाग्रहाद्वंश
दशपचका ॥ न लग्नमिति केवा मुक्तिः प्रकृता ॥ अत्र विशेष
माह ॥ एकमशति एकमे ॥ एकस्थाने ॥ द्विबहुषु स लग्नेषु ग्रहे

पुसत्सु। बली। षड्बलाधिकः। षड्बलसाम्ये। आयुर्दायाधिकस्तत्सा
 साम्ये प्रथमोदितस्तत्साम्ये निसर्गबली। एक एवपेक्षास्यादित्यर्थः।
 यत्तु। बलीदशाक्रमोक्तबलाधिकः। तथा च जालकमुक्ताबली
 कारः। अंतर्दशाः पाकबलेन चिंसा इति व्याख्याने। तन्मन्त्रायुः अं
 द्येरेव्यादिदशायामंतर्दशाकरोरेव्या। देखि को एगदोसल
 नेपुग्रहेषु सत्सु दशाक्रमबलाधिकस्येकस्येवांतर्दशाकार्यात्तत्र
 लग्नस्य दशाक्रमबलाभावात्सर्वेषु बलीस्य भावात् षड्बलग्रह
 एतु न काप्यनुपपत्तिः। न च लग्नस्य दशाक्रमबलाभावेपि स्वा
 मिन एव दशाक्रमबलं नास्मिति वाच्यं। तथा सति लग्नेन
 ग्रहयोरेक्ये। तथाप्यगते। किंच। पिंडायुर्दायादावपि स्वा मिन
 एव दशाक्रमबलं संभवे लग्नदशाक्रमबलं साधनं निरर्थकं
 मापद्यत। एवं साम्यायुर्दायस्येव लग्नायुर्दायसंभवेन ना २०७

बलांतरेक्यकं। प्राग्विचिंत्यविहितं हितं रिष्टं कर्तुं रधिकं हरिष्टं कं। मंग
 कर्तुं रिह मंगमादिशो साम्यतानहिन रिष्टं कलभेति। तदेतदसत्। तत्र
 हेतु। युक्तिशून्यं। तद्यथा। रिष्टं कर्तुं हर्तुं वा ग्रहस्य बलपरिहर्णस्य
 व पुच्छं लमधुं रूपं। २०। चेष्टाबलं चाहं रूपं। तदेष्टकं च समवेवोत्य
 पुतो तथा च इष्टकं बलसाम्यात्तदंतरबलं शून्यं स्यात्। तथा
 सति श्रियत्यादिमते षड्बलस्योपि ग्रहः शुभाशुभबलांतरात्साधि
 तबलेन शून्यबलो रिष्टकत्वात्तत्वात्। न भवतीत्यप्यन्तः। न चैतद्युक्तं।
 किंच यदोच्चबले चेष्टाबलं शून्यं। तदइष्टं शून्यं। कष्टं रूपं स्यात्।
 तथा च इष्टबलं शून्यं। कष्टबलं च यथावत् स्यात्। तदायं शुभाशु
 भबलांतरादूलमिति। कष्टबलशेषादूलमयुतेतद्वलाधिको
 रिष्टकत्वात्तत्वात्। नीचाश्वकयमोरिष्टहरति। अतश्च शुभा
 शुभबलांतरादूलमिति कलं। तत्सर्वं वा युक्तमिति संक्षेपः॥

अंतर्देशायदास्यात्रिचतुर्णांमेक राशि संस्थानो। बंधनविनाशोदेव
विधोदितिअशुभग्रहाणां चित्वादिनासा तावल्या। अतमेव एक स्था
नस्थितानां सर्वेषामंतर्देशा कार्यात्कृत्तमिति कस्यचिदुक्तिः प्र
क्ता। सर्वोक्तमपादिवाक्येर्बलिने एकस्यैवांतर्देशोक्तेः सर्वेषा
मंतर्देशेत्यत्र मानाभावात्। सारावत्युक्तस्याल्पसंमतत्वेनाना
दरणीयत्वात्। वराहानुक्तत्वमात्रेण वरोह नमिप्रेतत्वोक्तोअ
दिष्टभांस्यात्तदनुक्तत्वात्तस्याप्यनमिप्रेतत्वापत्तेः॥ मनु।
एकस्यगोर्धमित्यादिबहुषुग्रंशेषु एकवचननिर्देशादेकस्यैवां
तर्देशा कार्या। नचैवं-संज्ञोत्रिके र्णग्रहगइत्यत्रोप्येकवचन
निर्देशासत्त्वान्नवपंचमयोर्दमोरपिमध्ये एकस्यैवांतर्देशाया
चकत्वे स्यादिति वाच्यं। इष्टापत्तेरिति बृहज्जातकटीकायां राम

मुत्पत्तः कल्पनेतन्ना। बलस्थानियामकेत्वे एकस्यैव कल्पेत्सव नियाम
काभावात्। तन्नियामकत्वांगीकारचेकिमनया कल्पनयेति। नन्वधो
क्तं स्थानेष्वेकस्मिन्नपियत्रग्रहाभावतत्रपाचकाभावादंतर्देशा क
मः कथं स्यादिति चेन्न। अधोक्तस्थानस्थामिनामेव पाचकानां
संज्ञावेनांतर्देशाय बाधकाभावात् तत्राद्यादिशर्मा। एकोप्य
प्रेतेषु खगः क्वचिच्चेत्सपाचकः स्यात्सहपाकयेन। नचैकचित्स्यत्वं
चरस्तदातुतशवनाभा इतिकेचिह्युरिति। यद्वतिमूले तादृशास्त
ले अंतर्देशाभावे इष्टापत्तेरिति बृहवः। अथसुगपदेवार्धसंज्ञादि
पाचका भवन्ति। तदा कथं विभागः कीर्यस्तत्राहा अंशेति॥ ॥ म
ले दशपत्यंतर्देशार्धभागानामादौ रूपं कृत्वा ततः पाठक्रमे
ण प्राप्ताय शोक्तभागाः स्थाप्यास्ततश्चिदो। हरारणा। समती॥

अन्योन्यहारा मिह लोहरां शोरा श्वेसमष्टे द विधानमेव। मिभोहा
राभ्यामपवर्त्तिभां यथाहरां शो सुधियात्र गुणैवेति लीलायत्कक्त
मकारेण कृत्वा। ततश्चिदो नाशकृत्वा। स्वदशावर्षमासाभ्यामि
का। स्वकीयमूलदशाः पथकपृथक्। रां अंशधाः सर्वे क्तैः अंशैर्गुणै
नीयाः। तत्रैकपासाः अंशैर्गुणैर्न भेत्ताः कलं वर्षादि ७ क्रमेणात
रदशास्तु रित्कथः। अत्र एकोग्रहो नवमे। अन्यश्च पमे। तथा ए च
कश्चतुर्थो न्योहमेतदा उभयोः पाचको कार्ये। दशाक्रमस्तु बला
धिक्यपवशादिति ध्येयं। अथ समष्टे दानमिज्ञानार्थमंतर्दशानम
नार्थप्रकारो लिख्यते॥ ॥ दशाधिपे वेदगजा ८४ द्विवेदा ४२
एकाक्षयस्तेष्टकारा २८ त्रिकोरो। अत्र स्थिते कवि २ चतुरस्रसंस्ते
हिमांशुपक्षा २१ गुणकानि रूक्ताः॥ ॥ १॥ पथाधिकारसंज्ञाया अप
वत्तनविधानतः॥ जघाचो गुणकाः कार्याः संभवे सति धामला २०८

न सुदीयसाधर्मपि व्यर्थं स्यात्। तस्माच्च किंचिदेतत्। तथा च आत्मनिः
पदेकमेव भूयो भवति त्वेचरास्तदा। ग्रहोस्ति यो ध्रुवीयवान् दशमि
चैक एकसः। स्वमंत्रजं दशाफलं यदंतरादि संभवमिति। गुणकोचोपि
एकस्यैपि दिग्भूयो सः संभवति न भश्चराः॥ एक एव तदा ते वा दधारे
तद्देशवलीति। बहूजातको सते मयोपि। एकस्यैपि गतानां यो बला
धिको भवति विशेषेण। एकः स एव हर्ताना न्येतत् स्थिता विहंगा
कल्याणवमादयोप्येवं। अत्र सर्वत्र ऋक्षमन्त्रैः स्थानमेवाभि
प्रतं। एतेन। एक स्थानस्थितानां सर्वेषां मंतर्दशां कार्य। तथा
यस्य पूर्वदशा। तस्य पूर्वमंतर्दशा। यस्य पश्चाद्देशा। तस्य पश्चाद्
तद्देशोति॥ न तु बलिनुरक्तस्यैव। वराहमिहिरादीनामेतदेवाभिप्रेतं
अन्यथा चक्राध्याहानि। वक्रराशिस्थानां मेकस्यैव हारक्योक्तिव
दत्रापि एक स्थाना स्थितानां मेकस्यैवा तद्देशा पाचकत्वे उक्तं स्यात्॥

उदयसाम्ये चानि सर्गबलक्रमेण तद्देशासुक्रमः ॥ सप्तथा ॥ पूर्वमेव भाग
 स्यात्तत्तस्त्रिकोणाग्रहगत्यात्ततोस्तगृहगतस्य तत्तत्तुल्यस्थितस्य
 ति ॥ तत्तथाये ॥ बहुनामेकरित्येव पाठक्रमदर्शनादित्याहुः ॥ इदं पक्ष
 द्यमप्युक्तं सारावल्यां ॥ के शदि विधिना चान्येकेचित्पाठक्रमेण चेति ॥
 यत्तु द्वयोरपि पक्षयोः सार्थकत्वात्पक्षयोः समुच्चय इति ॥ तन्नाष्टोऽत्र
 ग्रहाणां ग्रहणयोरिव विरुद्धयोः समुच्चयो योगात् ॥ अथ एकोचो वशा
 भवद्वयं तस्य ध्वोरिति तन्नेसको ध्वशब्दे चेत्यादौ च शब्देन वा ॥ इह सप्त
 अयश्च भवति कल्याणि प्रेयते ॥ तदपि न ॥ कस्या व्यक्तौ कः क्रम इति
 नियामका ॥ एवेन कलादेशस्यान्यवसायापत्तेरिति ॥ वस्तुतस्त
 मूलदशापत्तेरंतर्दशाग्रथमता ॥ ततः परं दशाक्रमवदेवांतर्दशाक
 मोयुक्त इति प्रतिभाति ॥ तथाच भगवान्मार्गगता ॥ अदावतर्दशापाको भ
 वसेव दशापतेः ततः परं तु वक्तव्या दशापाकक्रमेण चेति ॥ अस्या ११०

र्थः प्रथमांतर्दशामूलदशापि पक्षे विद्वयोरपि पक्षयोस्तुल्यांतर्दश
 तरमेकग्रहचिकोणादिस्थानवशे प्राप्तेष्वंतर्दशापाचकेषु यत्प
 र्वदशातस्य पूर्वमेतर्दशा ॥ यस्यापश्चाद्दशातस्य पश्चादेतर्दशा
 कार्येति ॥ यत्तु पाठक्रमेणोतर्दशाक्रम इति ॥ तन्ना ॥ श्रोतेन के द्वादि
 क्रमेण तस्य बाधात् ॥ यथा श्विनो दशमो गृह्यत इति श्रुतेन दशम
 तेन पाठक्रमप्राप्तं तृतीयत्वं बाध्यते तद्विति ॥ एतच्च क्रमलक्षणे ॥ क्रम
 कोपोर्थशब्दाभ्यां श्रवि ॥ वैशेषादर्थपरत्वादित्यधिकरणे निराति ॥
 अतएव महता प्रबंधेन ब्रह्मातकटीकायामयमेव पक्षः स्वीकृतः ॥
 जातकमुक्तावल्यामपि ॥ असुः पतेरास्य दशातदन्यासात्सर्वहृत्के
 शातिग्रहाणां ॥ अंतर्दशापाकबलेन चित्या रूपत्रयो नः स्वरो
 ल्यवीर्य इति ॥ होरासकरंदेयि ॥ मूलपाकपतिः पूर्वदशातंतर्दशात

तः॥ दशाक्रमवशादयेदसुरंतर्दशाग्रहा इति। अथानिपदनावपि। के
 दिगानोद्युसदोबलानितद्वस्यसाध्यान्यधिकं हि यस्य। त्वेचारिणस्तस्य
 दशाग्रहाः स्योदंतर्दशावाविदशादयावा॥ तथास्याधिकं वीर्यामि
 हावशिष्यवाच्यादशावांतरजाचतस्येति। रामकृष्णपदुनावपि के
 द्रादिसंस्थस्युसदोसमत्वे स्यात्त्यावतां हर्वदशाधिनाथं त्र। बलाधि
 कस्यचुचरस्यतस्य हर्वदशावांतरजादिकावेति। नचपाठक्रमे
 णांतर्दशाक्रमे। एकस्थानस्थितयोर्द्वयोर्बहुनामंतर्दशाक्रमसंदे
 हेपाठक्रमेणतन्निर्णयो न संभवातीति तदर्थं मयं प्रकारादुक्तिवाक्ये
 पाठक्रमस्य विख्यात्। भावेवातत्रवलिन एकस्येवांतर्दशाक्रमस्य
 दंतर्दशाक्रमसंदेहाभावात्। नचनवपंचस्थमोक्षलुप्तस्य
 ग्रहयोरंतरदशाक्रमसंदेहनिवृत्त्यर्थं केद्रादिप्रकारा इति वाच्यं।
 तत्रापिबलतारतम्येनांतर्दशाक्रमसंभावादिति। एवंचयुक्तिः

महदशासंयुक्तौगुरोः स्वेगुरोव्युक्तौतरजादशास्युः॥ अंतर्द
 शाभ्योविदशामिधानास्तभ्यस्तथैवोपदशाः प्रसाध्या इति॥ ३॥
 आथोतर्दशाग्रहानयनाभंलघुपाथोलिख्यते॥ दशेशांतर्दशाद्यादि
 विधायास्यादलादिकं॥ मध्यपाकादिचान्येषांक्रमः पाकक्रमांतर्द
 ति॥ ५॥ अथोतरदशाक्रमोलिख्यते॥ तत्रमूलदशापरैरंतर्दशा
 प्रथमा। परतकेद्रादिविधिनाजातोयोदशासुक्रमः सरवांतर्दशा
 स्वपिक्रमः॥ तथ्या॥ एकग्रहचिकोणादिस्थानवशेनप्राप्तैर्दशा
 पाचकेषु। सर्वाद्यदशापतेः सकाशाद्येकेन्द्रागस्तैषांप्रथममंतर्द
 दशास्तदनंतरंपरस्तितानांतर्दशनंतरंअपोकृमस्थानां। के
 द्रादिगोद्युस्यपुल्लमधिकंतस्यहर्वमंतर्दशाः ततोऽनबलस्य।
 बलसाम्येवहासुःक्रमेण॥ ७॥ असुः साम्येप्रथमोदितक्रमेण

92

राम

92

६३	२	२	२	१५	चष	शा। ततः शने। एवं क्रमेण जा
६४	२	२	२	७	मासः	तालग्नदशा यामंतर्दशास्तत्र
३०	२५	१५	१	६	दिवस	वेशमध्याकाश्च लिख्येते॥ ॥
३१	२६	१६	१	२६	पूर्णिमा	अथ लग्नदशानंतरं रवेर्भूत
१६०	१६३	१६५	१६७	१६८	संवत्	दशा ४। १०। १५। १८। १० तत्रोत
१६८	१६९	१७०	१७१	१७२	शकाः	देशाक्रमतः तत्र विभावकुंड
६	५	५	५		राशयः	
५	५	५	५		भागाः	
					कुलाः	
					विक्रमाः	

उ	ल	व	च	पो	बु	ल	उ	च	पो	बु	ल	उ	च	पो
५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०
५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०
५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०
५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०

बुधदशानंतरं गुरुदशा २६।४।१२	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०
१०।५० तदंतरं दशाक्रमेण लिख्यते ॥ गुरुदशानंतरं शनिमूलद	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०
शावर्षाद्या ६।६।२।२०।२६ तदंतरं	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०
तदंतरं दशाक्रमेण लिख्यते ॥ अथ श	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०
निदशानंतरं भौमदशावर्षाद्या ५।५।२।२०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०

राम
१४

तत्रांतर्दशाक्रमेण लिख्यते ॥ एवं एव विदशादि कृपि साध्यामित्याह
म च ल यो इत्याभ्युदिति ॥ यथा दशांतर्दशाः साधितास्त
था अत्राभ्युदिति ॥ इति ॥ इति ॥ अतर्दशाः साध्याः
भगद्विदिहैवेति प्रकारेण विदशाः साध्याः
अथमर्थः ॥ अंतर्दशामेव वस्तुतस्तदशाप्रकल्प
अंतर्दशापतिच दशापतिप्रकल्प ॥ अंतर्दशा
पते भावकुंडलिकाया मध्यस्यैक भगद्विदिना
अंशास्तदैक्यं च कायं ततः अंतर्दशा स्यात्तौ गुरु एषा अंशेभ्यः
भाजान् लब्धवर्षाद्या विदशा भवन्ति ॥ ततस्तन्नाभ्यः विदशाभ्यः उप
दशाः साध्याः ततो पीत्यापि मिन्नम उपदशा च यो तत्राचो
पदशापि साध्याः इत्यर्थः ॥ अथमर्थः ॥ विदशामेव दशाप्रकल्प
तत्पतिच दशापतिप्रकल्पविशयं ते भावकुंडलिकाया अर्ध

स्वेकभागइत्यादिना अंशास्तदेक्यं च कार्यं ततो विदशा निजो शैर्गुणा
 लवे क्येन भाज्यल बंसमाद्य उपदशा भवति ताभ्य उपदशाभ्यः वोऽव
 धात्वे। तथाच उपदशाभ्य एव सुक्ष्म फलं शुभमशुभं च। वर्षमासा
 दिनयोद्येदिषु उपादिश्यामिति शेषः ॥ अथ मन्थः ॥ दशावशा
 स्सल काले फलमादेश्य तन्मध्ये तर्दशा पतिवशा किंचित् सुक्ष्मं
 फलमादेश्य ॥ अंतर्दशायां विदशा वशा च तोपि किंचित् सुक्ष्मं फल
 मादेश्य ॥ विदशायां उपदशा वशा च तोपि किंचित् सुक्ष्मं फलमादेश्य
 एवं उपदशायां मेवात्यंतं सुक्ष्मं फलं दैव्यं ॥ ननु सारा वत्या दोदशा मा
 तर्दशा फलानामेव विशेष उक्तत्वादिदशोपदशा साधनमनर्थ
 कमिति चेन्न तत्रोतर्दशोपदशोपलक्षणात् ॥ तेनांतर्दशा
 फलान्वेव विदशोपदशा फलानीति ध्येयं ॥ अतर्दशा पत्यंत
 रर्दशा विदशोपदशा दशमानं फलदशमाः फलमेव बोध्यं ॥ ११५

पिच्यंशः ३ सत्यमेव स्तस्य सत्यांशः ३ एवंजाताश्चंद्रदशायां वाचकाः ॥
 उक्तवसमैरेदाश्चतथाकृतेन्यासः छेदानां नारे च सु ल ३ ३ ३ ३
 कृतेचंद्रदशां ज्ञां शैर्गुणितान् लवे क्येन भाज्य फलं शुभमशुभं च ॥
 धं वाषाद्या अंतर्दशा स्ताः क्रमेण लिख्यते ॥

चंद्र	सूर्यः	लग्न	उरुः	योगः
३	६	३	३	३
३	६	३	३	३
३	६	३	३	३
३	६	३	३	३
३	६	३	३	३
३	६	३	३	३
३	६	३	३	३
३	६	३	३	३

चंद्रदशानंतनं शुक्रमुल्लदशा ॥
 १११४२१० तत्र पूर्ववज्जाता ॥
 अंतरदशः क्रमेण लिख्यते ॥
 शुक्रदशानंतरं बुधमुल्लदशा
 ५१०१२४५१५५ तत्रोतर्दशा क्र
 मेण लिख्यते ॥ ७॥

नाहर्गणयोभ्याः जन्मदिवसे स्तुत्योदयो ब्रह्म तुत्याहर्गणः १४७७
 ८६ जन्म त्रयया कृतघटीषु १४१४ जाते अतः अमिर्घटीभिः
 तो जन्मदिवसे स्तुत्योदयो कोलीन महर्गणो जन्म कालिनः सावय
 वो ब्रह्म तुत्याहर्गणः १४७७ ८६ १४१४ अथायं पूर्वोक्तैः सा
 वनदशादिनसादिभिः ५६१६ २८ ३१ युतो जातो दशा प्रवे
 समये सावयवो ब्रह्म तुत्याहर्गणः १५१४ ८४ १४२ ४५ दशा
 सावनी करणार्थं लघु प्रकारे तस्मिन् मुक्तं मालुगिय हतो
 मुक्ता दशाद्यादि युते रत्नी तत्तत्सौर संज्ञ वयसः प्रमाणं
 दिनी कृत साष्टरसाश्च युक्त निशे रासा भूत्रे कु भाग १० ११
 हानं ॥ १ ॥ तत्सावनाख्यं गणकाद्युदमाहर्गण दोषस
 दामवाप्तो ॥ यस्यादतीतं वयसो गतं तच्छकादिमुक्तं च
 शक्यमाणा ॥ २ ॥ यो भीष्टदशो घटिकादिदृष्टो दिवा गणी

शम
१८

नेष्टदिनादिजेन ॥ युक्तः सजन्मादिदने शतवे निगा वशिष्टः
 सभवेदिनाः ॥ ३ ॥ उदाहरणं ॥ दिनी कृत वयसः प्रमाणं ५६१६ २८
 ० स्याष्टरसाश्च २१ ३५ ४० युक्तं ५६०० ११ ४० इदं निजे
 रामा भूत्रे कु भाग ० ११ ॥ ४ ॥ हीने जाते पूर्वोक्तं मम मेव दशा सोदा
 ने ५६९८ २८ ३१ एवं साधित स्याहर्गणस्य प्रयोजनमाह
 तस्मादिति ॥ तस्मात् पूर्व प्रकारेण साधितात् ॥ सावयव
 त्रघटी पलात्मकात् ॥ गणात् ॥ अहर्गणात् ॥ दशादौ ॥ द
 शो प्रवेश समये ॥ खगः ग्रहाः मध्याः ॥ स्वकरणात् जन्म
 समये यस्मात् करणात् साधितात् तस्मात् साध्याः ॥ अत्रा
 स्मादहर्गणात् अत्रागतौ मध्यमः स्तुत्यः प्राजातेन दशा
 प्रवेश मध्यम स्तुत्येण समश्च कृतवति तदाहर्गणः उक्तः
 अन्यथा अशुद्धः प्रकारोत्तरमाह ॥ क्षेपानिति यदिवा

अथवा दशासावयै नात्र घस्वी भूतस्यादिना साधिता दशासावय
 वाहर्गणात् दशादौ मध्याः ग्रहाः साध्याः अन्यमर्थः। ये देशादिव
 साः सावनाः कृताः सन्ति स एवाहर्गणः कृत्यः तस्मान्मध्याः
 ग्रहाः साध्याः। किंतु ते गृथोक्तेः पक्षे न योज्याः। अपितु जना
 कालीनमध्यमग्रहे तुल्येः पक्षे योज्याः। आचाष्टदं दत्तदशाव
 यै एव। तदुक्तं मातुगिना। दशोष्टकात्मात् खचरस्तसाध्याः
 क्षेपाः स्वजन्मो ह्यखगान्द्रकृत्यः। लग्नं स्वदेशो ह्यसंभवं च
 ततो ह्योक्तं फलमत्राच्यते इति॥ ते। मध्याः त्यष्टाः कायाः
 स्वकरणादित्यत्राप्यन्येति। तिथिश्च। चंद्राकार्म्यावितुचं
 इत्येत्यादिना साध्याः। सूर्यचंद्रविनापि दशाप्रवेयति
 थि साध्यन्मुक्ते। मूलशक्तिः वयोष्टास्त्रितष्टादशाष्टाग
 ताः समामासघस्नेभ्यमुक्ताः समाभ्यः दिनां शान्विता
 जन्मतिथ्यान्विता स्ते खराभेभ्यस्तथा तिथि स्यादशा ११८

दधस्थापितः एवं कृते जातेशके १५०८ इदं वर्षमासादिनादि
 जातं। अथ दशावर्षादिकमत्र यो १५०८ ज्यं। तद्यथा। लग्नदशा
 वर्षाया १५०८। २५०८ योगे जातं १५२५। अस्मिन् शके
 १५२५ यदि एतादेशो मध्यमाको ११४१। १५२५ भवति तदा ल
 ग्नदशानिवृत्तिः सूर्यदशाप्रसुप्तिश्च। ३० दशावर्षाणि १५
 द्वादशगुणितानि १८० मासैर्युक्तानि जाता दशमासाः १८०
 ते त्रिंशतागुणिताः ३५६९० दिनेर्युताः जाता दशादिव
 साः ५६९६। २६१० एतेष्टथक् ५६९६। २६१० त्रिकुहता १३०१
 ३। २८१० साकाष्ट ८०० भक्ताः लब्धादिना ८२। २०१६ दि० अ
 नेनष्टथक् स्थाः दशादिवसाः युक्ताः जाताः ५६९६। २६
 १६ अथ एते दिवसाः वर्षा १५ तुल्येः पक्षे युक्ताः जाता
 दशादिवसाः सावनाः ५६९६। २६१० अथ जन्म काली

एवं दशा प्रवेशास्योत्तरं दृष्ट्वापि येः श्रीधरश्रीपत्यादिभिरिति दृग्भिः
 दशादिलग्नजफले। दशांतर्दशाविदशोयदशाकालीनदलन्यास
 लंपाकस्यामिनिलग्नगेसुहृदिवावर्गस्यसोम्येपिवाप्रारब्धशुभदा
 दशात्रिदशाषष्ठाभेषुवापाकये। मित्रोच्चोचयत्रिकोणमदनेपाके
 श्वरस्य स्थितश्चंद्रः सत्कृतबोधानानिकुरुतेपापानिचानो न्येत्या
 दिनाप्रोक्तं। तेभ्योतिदग्म्योनमोस्तु। इत्युपहासः उदाहरणं स्पष्टं॥
 अथ दशा प्रवेशाकालं। तस्य प्रवेशकाले च सावनाहर्गणानयनमा
 ह॥ ॥ शाकोद्वा इति॥ शकजन्मकालीनशकः संवत्सवोवा। अ
 द्वाः वर्षाणि। उपरिस्थानि। जनिमध्यमाके भमुखे। जन्मकाले
 योमध्यमाके। मध्यमसूर्यस्य। भमुखे राश्यादिके। उदादिनादि
 नघट्टिपलानां संग्रहः। अथमर्थः। जन्मकालीनमध्यमसूर्यस्य
 राशयो मासाः अंशाः दिवसाः कलाः घाटीकाः विकलाः पला

राश
१६

नितोयानि। तानिशकस्थाप्यानि। इत्यस्मिन् शके प्रथमदशा प्रवेशो
 भवति। द्वितीयदशा प्रवेशो तानार्थनाह॥ **तदुपनिषि**॥ ॥ दशाष्टा
 द्वाः दशावर्षादिके आदिना। मासदिनघटापलानां संग्रहः। तदुक्तं तैत्तिरीय
 जन्मकालीनशकवर्षादिना। युक्। युक्तं कार्यं। **अथमर्थः**। प्रथमद
 शावर्षाणि शकाष्टेषु योज्यानि। मासान्। राशिषु। दिवासान्। अं
 शेषु घाटीकाः कलासु। पलानि विकलासि। योयै जैत्र। ततो विक
 लाः। षष्ठाविभज्य लब्धं कलासु। ततः कलाः षष्ठाविभज्य ल
 ष्ठे अंशेषु। अंशान्। त्रिंशत्ताविभज्य लब्धं राशिषु। शशिनृदा
 दशाभिर्विभज्य लब्धं शकाष्टेषु योजयेत्। एवं योजान क्रमेण जा
 ते। शकेभादि। राश्यादि मध्यस्त राशिः सूर्यो दशादो द्वितीयदशा
 प्रवेशसमस्यात्॥ एवं द्वितीयवर्षादिकमेतादृशो शके रवौ च यो
 ज्ये॥ तादृशकशकेतादृशो मध्यमसूर्ये च तृतीयदशा प्रवर्त

तइति॥ एवं अत्रेपि बोध्यं॥ ~~यथा दशगुणानि~~ दशगुणानि॥ यस्मा
 भूतेति॥ यस्मा भूतदशादीनि कृतदशा॥ तद्यथा दशावर्षाणि
 दशगुणानि मासे सुक्ता निमासाः भवन्ति ते त्रिंशत्गुणाः
 दिने सुक्ता॥ जातादशादिव सजा भवन्ति इत्येवं कृतादिनी कृता
 दशा॥ पृथक् द्विधा॥ एकत्र त्रिकुहात्ता॥ त्रयोदशगुणा॥ स्वाका
 दृष्टत्॥ नवत्यधिका दशतेन ८० भक्ता॥ तद्यक्ता॥ तेन भजन
 फलेन दिनादिमासुक्ता सा पृथक् कृत्वा कार्या॥ पश्चादशादृ
 पलसुक॥ दशावर्षतुल्यैः पलैः सुकमुता॥ एवं कृते सति सा
 वनिका स्यात्॥ सावनेरेव साव निका स्वार्थे कनू प्रत्ययः॥
 जनिधुर्व्रजः॥ जन्म कालीना दशा दो सावयवो हगि एव
 वति॥ उदाहरणं॥ ॥ जन्म कालीन शकः १५०० ब्रह्म
 त्यात्साधितस्तत्कालिको मध्यमार्कः ५७५॥ ५५॥ मंशका १३७

इतं अंशसुर्दोयानयनरीत्या॥ साधितं॥ अत्रयुः॥ अंशसुरितियावत्
 कलाया एकया पंचांशे न दिनद्वयं मे॥ तानि दृश्यंते॥ तद्यथा॥ अ
 हमुक्तनवांशराशितुल्या मंशायुः तथा च एकै नवांशेन एकव
 षमसुर्भवंति॥ नवांशप्रमाणं द्विशतं कलाः॥ वर्षप्रमाणं च षड्श
 धिकं शतत्रयं दिवसाः १८० तथा च नुवातः यदि शतद्वयकलाभिः २०
 षड्शधिकं शतत्रयं दिवसाः १८० लभ्येते॥ तदा एकया कलया किति
 तद्धं पंचांशेन दिनद्वयं २० एवमेव एकांशेन तरेण जाता महोत्तरश
 तं दिवसाः॥ एवं धाद्यं त्रेपि ध्येयं॥ इति॥ अनेन प्रकारेण पक्षैः॥ हा
 मसौरार्यमहाद्यैः खेदलवांतरेण॥ ग्रहाणामंशान्तरेण॥ आयुषः
 आसुर्दोयस्य मासांतरं॥ मासांतरं स्यात्॥ उपलक्ष्यं चैतत्॥
 जन्मकालस्य पलमात्रांतरं॥ लग्नस्य षट्कलो अंतरं॥ तेनैव
 मासुषोपि पंचांशेन एकदिशादिना न्यतरं स्यादित्यपि बोध्यं॥

धरात्रिकाग्रहा आयातितेन ग्रंथेन यदि ग्रह साध्यते। तर्हि तत्र
 अहर्गणो व्याधरात्रिकः अतो दशाग्रवेशाहर्गणस्य योच्यते
 दिरवयवः सो धरात्रादूर्ध्वमिष्टकालः। तथा च अहर्गणाय यवा
 दान्त्रिदलं विशेष्यं। यदि न सुख्यमिति। तदा अहर्गणावयवेषादि
 घटीः संयोज्य रात्रिदलं शेषं शेषमुदयादिष्टकोलो भवति।
 अत्र गुरुणाः। चरगोत्रविचारं एव ममायं विशेषप्रतिभाति।
 अस्मिन्निष्काले जन्मकालीनचरसंस्कारं कृत्वा दशाग्रवेशा
 चरं व्यस्तं संस्कायमिति। लग्नसाधनं चास्योक्तत्वादाचार्यैरु
 क्तं। ननु तत्साधनोत्तात्पर्यं। अन्यहर्षोक्तेन ग्रंथे चो नदिनामि
 त्यादिना लग्नसाधनं च प्रतिपादनं न विरोधापत्तेः दशा
 रात्रिविषयकं संवध्यते। अत्र दशादि कस्य सावनी
 करणे। हर्षोक्ते। सर्वचार्यैः प्रतीयते। अतः।

राम

२०

युगार्कचक्रैर्युगसौरसावनी यदि युधिष्ठिरः समवाप्यते तदा दशा
 ग्रवेशोद्भवस्य मंडलेः संभांशानि त्यादिभिराप्यते च कृत्वा
 दिनावकायासेन सावनीकरणं कथितं। तत्र जडकर्मयुक्त
 भूतं। तत्त्ववचं। तस्य सावनीकरणस्य लाघवं लघुकर्मस्य
 दशितं। कथितं। एवं यथा द्वितीयदशाग्रवेशो यहा साधनं प्र
 दशितं। यथा तृतीयचतुर्थ्यादि दशाग्रवेशो विशेष्यं। किं
 तु तत्र गतदशायोगो दशाकल्पेति विशेषः। उदाहरणं।
 प्रसूसाधितो ब्रह्मलुत्पाहर्गणः १५७४४४।४२।४३ अयं विंश
 गुणाः १००५३०९।२५।४५ त्रिंशो के भक्तो लब्धमंशादि २२
 ००३८१० अने रहितो हर्गणः १५१२७५।४।७६ अथाष्ट
 चंदा ४२८६ दोग ४८ लब्धेन कलादिना ३३३ नो जातः
 १५१२७४।५८।३१ अथ भागाः स्वाग्निहृताः कलराशयः

न

५०।४२ शेषमंशादि १४।५८२ राशयोद्वादशभक्ताः फलं
भगणः ४२० शेषराश्यादि २।१४।५८२ हि शोगोयमेदिना
क्षेपकेन युतं जातो मध्यमोद्वादशप्रवेशे स्तयः १।१४।११३ अयं
प्राक् जातेन मध्यमस्तये समास्ति अतः सर्वोक्तोद्वादशप्रवेशे
राशुद्वादशतिस्य पक्षे उदाहरणे ॥ प्राक् साधिताः दश सा
वनदिवसाः ५६८८।२८।३१ अयमेवाहर्गणः अयं विन्ध १३
गुणः ७४०८०।१०।४२ त्रिंशोके ७०३ मंक्तो लब्धमंशादि २३
२।१६ अनेन सहितो हर्गणः ५६९६।२८।१५ अष्टवृदात् दश
वर्ष १५ रूपात् १ वेदागलब्धेन ०।४ कलादिना उतः ५६९६।१६
२६।१ भागाः स्वाग्निहृताः फलं राशयः ५८७ शेषमंशा
दि ६।२६।१ राशयोद्वादशभक्ताः फलं भगणः १५ शेष
राशयः ७ एवं जातो राश्यादिः स्तयः ७।६६।२६।१३ १२९

हविति ॥ स्तयं वशात् ॥ स्तयं संक्रातिदिनं ज्ञेयं ॥ तद्यथा ॥ स्तयं
स्य गतो शानो कलाः कोर्याः स्तयं गत्या भाज्याः लब्धेन दिनादि
ना स्तयाधिष्ठित राशि संक्रातिर्युता भवति ॥ अथार्कस्य भो
ग्यं शक्यतः स्तयं गत्या भाज्या लब्धेन दिनाऽग्निराशि संक्रातिर्यु
भवति ॥ संक्रमवशात् ॥ मासोत्तयः तद्यथा ॥ यस्मिन् शुक्लादिमा
से मेघ संक्राति भवति तत्रैवैत्रः एवं वषादि संक्राति भवति तत्रैव
दयोत्तयाः ॥ ततस्तनुः ॥ अहर्गणस्यावयवमिष्टकालं प्रक
त्य लग्नसाध्यं ॥ अत्र लग्नानयने इष्टकालोपेक्षितः सत्त्व
स्तयः तद्यथा ॥ यस्मिन् ग्रंथे औदयिकाया हा आयातिते नैव
यथेन यदि दशाप्रवेशे राशि संक्रातिनाय हाः साध्यं
ततत्राहर्गणोद्वादशसिद्धः अथ च दशाप्रवेशाहर्गणस्य
मोघप्यादरवयवः ॥ स एवाद्यादिष्टकालः ॥ अथ यत्रा

विशेषतस्तदाह ॥ यस्मिन्निति ॥ ॥ अत्रवर्त्तमानदर्शयो
 यस्मिन् भो यस्मिन् राशौ विधुश्चंद्रः सराशिः ॥ जन्मनि ज
 न्मकाले तनुः स्या यादिभो वो भवति तदा तत्तद्विकरः स्यात्
 एतदुक्तं भवति ॥ दशेशस्य सुदृष्टहादौ ॥ दशानाथादीन
 वमाद्यन्यत्र मस्थाने स्थितश्चंद्रो यद्वा राशवास्ति ॥ सरा
 शिर्जन्मकाले तनुभावे श्वेच्छरीरवृद्धिकरः ॥ सराशि
 र्धनभावश्चेद्दूतवृद्धिकरः ॥ सराशिः आयुभावश्चेत्
 लाभकरः ॥ आदि राश्यात् सहजभावश्चेत् भ्रातृसुख
 करः सुहृदावश्चेत् सुहृत्सुखकरः सुतभावश्चेत् सु
 तसुखदः वैरिभावश्चेत् वैरिनाशात् सुखदः जायाभाव
 श्चेत् स्त्रीसुखदः मृत्युभावश्चेत् मृत्युहरः ॥ धर्मभाव राम
 श्चेत् धर्मवृद्धिकरः ॥ मर्कभावश्चेत् मर्कवृद्धिकरः ॥ १२२

यभावश्चेद्दय्यहरः ॥ अत्र उक्त राशिगतस्य चंद्रस्य भुक्त
 लोके ररि मृत्युव्ययानां व्यस्तं फलं प्रदर्शितं ॥ उक्तं च साराव ॥
 विपरीतं रिपुं प्रव्ययेति ॥ एवं प्रोक्तेतरस्थानगः ॥ तत्तत्क्षयकरः
 दशेशस्य राशुभनीचर्क्षसंस्थः ॥ तथा ॥ दशानाथादेकद्वितीय
 चतुर्थाष्टमद्वादशागश्चंद्रो स्मिन् राशौ तिष्ठति ॥ सराशिर्जन्मका
 ले तनुभावश्चेच्छरीरकेशकरः धनभावश्चेद्दूतहानिकरः ॥ एवं
 मन्येष्वपि बोध्यं ॥ रिपुमृत्युव्ययेषु विपरीतं तेयं रिपुको व्ययकरश्चे
 ति ॥ तथा च गमः ॥ यद्वा शि संस्थो शीतो शुभं भुक्त्यरि कार्त्ति
 तः ॥ सराशिर्जन्मकाले तनुभावः स्तुतस्तुतस्तदावानाम
 शोभन इति ॥ अथ नाम सयोगफलं विहाय यत्किंचिच्छुभमशु
 भं वा जातकोक्तफलं ॥ तथारिष्टं रिष्टं भागचंद्रासु भवतीत्या
 र्थः ॥ ॥ यद्व्यमिति ॥ ॥ खचस्य यद्व्यमं तोम्यस्यामरिह
 र

सादिबहजातकोउत्तं॥ तथाभावफलंशरस्त्रव्यइत्कादिबहजाके
 उत्तं॥ तथाग्रहफलं॥ राशिफलं॥ ~~वृ~~ तातामेत्यादिबहजातको
 त्तं॥ तथादक॥ दक्षिफलं॥ चेदेभूपबुधोन्मयोपमगुणिरित्यादिव
 जातकोत्तं॥ तथायोगफलं॥ तमं॥ शुभर्जनयेदिमंशुसहितइत्या
 दिनोत्तं॥ तथासुनकाजनकादुरधराप्रवृत्त्याराजयोगादिये
 गफलं॥ आदिश्राद्धात्॥ उच्चनीचशत्रुगहस्थानादिफलं॥ ग
 ह्यते॥ वृत्तिकृतिः॥ अथाधिः॥ पितृपितृपत्नीत्यादिबहजा
 तकोत्तं॥ जीवितावर्माइदं सर्वफलं॥ दशायां॥ योज्यं॥ भवती
 तिवक्तव्यं॥ किंतुबलात्॥ अहबलावशात्॥ अयमर्थः॥ ग्रह
 स्वबलाधिक्येफलमुत्कृष्टं॥ मध्यमत्वे॥ मध्यमं॥ ग्रहस्यबलत्वे
 हीनमिति॥ बलात्॥ कष्टमधिकं॥ अशुभफलं बहुस्यात्

अदिशो गोयमेत्यादिक्षेपोनयोज्यः॥ किंतुब्रह्मतुत्याः॥ आ
 गानीतो जन्मकालीनमध्यमः॥ सूर्यः॥ ६॥ ७॥ ४५॥ १॥ क्षेपो
 योज्यः॥ तथाकृतजातोदशाप्रवेशोमध्यमरविः॥ सएव॥ य
 वंचंद्रादयोपिसाध्याः॥ अथग्रहस्यदशायाप्रत्यक्षं
 शुभाशुभमाहाचंद्रइति॥ ॥ प्रायेदशेश्वरस्य॥ विच्यमा
 नदशास्वामिनः॥ सुहृदुच्चस्वक्षसंस्तुः॥ सुहृत्॥ मित्रं॥ उच्च
 स्वस्येव॥ सक्षंदशापतिराशिः॥ एतद्राशिचयस्यश्वंदः॥ शु
 भानिदयादित्याग्रेमेरासंबंधः॥ तथादशानाथात्॥ दशा
 स्वामिनः॥ धीनवससमोपचयगः॥ पंचमनवमसप्तमत्
 तीयषष्ठेकादशादशास्थानानामन्यतमंस्थानंश्वंदस्त
 दा॥ इति एव॥ शुभानिशुभफलानिदयात्॥ अन्यथा
 शुभमित्यर्थतः॥ सिद्धं॥ एवंमान्यतः॥ शुभाशुभफलमुक्ता

रुते पुंसां स्यात्संहो रसाहारियोगे सर्वे वं महात्मा । स्थितितनयुद्दशाया
रविजस्यात्तद्वशा यदा भवति बहु कालजीविनाम् विमरणानिः
रायं कुवात् ॥ अतद्दशाया रविजस्य गन्तामहि स्मृताः । कल्यायुषो
विमरणं कुर्यान्निःसंशयं पुंसः । लग्नस्याधिपतेः शत्रुर्लभस्या
तद्भागतः । करोत्यस्मान्मरणं सत्ताचार्यः प्रभाषत इति । अत्रांतर
द्वाकारस्य विशेषेण विपत्कारिकतोक्तेरतद्दशारिहमेतत् ॥
तद्दशारिहमन्यत्रोक्तं । कुरराशिरस्थितः पापः पञ्चेवानि धनेषु
वा । तस्थेन रिपुणा हृष्टः स्वपाकेन लुप्तो ग्रः इति ॥ अथ तद्गुणः
तस्य रिहस्य भंगः । नाराकः कथ्यत इत्येषः । तत्काले । द्वाप्र
वेशकाले । अतद्दशो प्रवेशः । कालवान् । यः कश्चित् वगो ग्रहः
मस्तद्दृष्टे सद्गुणः । अभिरुह हृष्ट आसो इह सद्गुणश्च्यतिवि । राम
ग्रहः । अभिरुहरेव तथा मित्रेण हृष्टः । इहानां मित्राणां । तथा सता २४

अभयराणां पञ्चगैवुगतस्तस्य रिहस्य भंगः स्यात् । तद्गुणं सारा क
ल्या । प्रवेशे बलवान् रवेः । अभामित्रे निरीक्षितः । सोम्यापि मित्र
गस्थो मस्तद्गुणं न भवेत्तदा । अथ प्रत्येकमकवर्गफलस्य स्वत्यापिक
विचारमाह ॥ खेट इति ॥ जन्मभात् । जन्मलयात् । इहोर्जन्मनि वि
रिता रसात्राप्ययमेवार्थः । तद्दिषु उपचयस्थानेषु । त्रिषु कादृश
द्वामेषु ३ । ६ । ११ । १० । स्थितः सन् स्वभोधाहो भवति । स्वराशोस्ते
त्रेवा मित्रराशौ वा । स्वमलनिकोणे यः खेटः ग्रहो ति तस्य ग्रहस्य
अभयराण्यवर्गजफलं दृष्टं ३ अधिकं स्यात् । दुष्टं ३ फलं ह्यः स्व
त्यं स्यात् । निर्णयग जन्मलग्नजन्मराशौ रपचय स्थितस्य ज
न्मनी स्वनीचे शत्रुराशौ वा पापराशौ पञ्चगैवुगै स्थितस्य अनिष्टज
हजवर्गजफलं उत्कटं बहु स्यात् । शस्तं । अभिकलं स्यत्युत्तर
२॥

अथ जन्मलक्षणं जन्मराशयोः द्वयोरुपचयस्थस्य सतः शत्रुभनीचस्थित
स्य युद्धातयोरुपचयस्थस्य सतः स्वभोत्रादिषु स्थितस्य शुभमशु
फलं च भवति ॥ एवं जन्मलक्षणं जन्मराशयोः एकस्मात् उपचयस्थो न्यतरस्मात् उपचय
स्थो यदि स्वभोत्रादिषु स्थितस्य शुभमधिकं अशुभफलं च न्यूनं स्यादित्यर्थः सिद्धः ॥
एतद्वर्गाज्ज फलं स्वगस्थस्य बलीषु लं ॥ तलतः सम्पत्कला लावरेत ॥ त
अथा ॥ स्थानयशात् ज्ञातमष्टवर्गाज्ज ग्रहे र्ण बले संहरणं भवति ॥ मध्यबले ही
नमले हीनमिसेवं प्रथमं निणरियुष्यात् दर्शित रित्या न्यूनाधिकतवतरे
बलप्राधान्यादस्त्वगस्य फलं किमपि न न्यूनमिसेव गम्येते ॥ ताराश्रीदिवा
कीर्तिः ॥ तत्रात् उपचयसंस्थस्य प्राज्ञा स्वगृहस्थः ॥ मित्रसंज्ञातो
फलमिति शपितुं भवति ॥ अपचयराशौ नीचे स्वेवे शत्रोश्च जन्मका
स्यात् ॥ यस्तु स एवात्सवलो बलेन हीनश्चेति ॥ ननु यवनादिभिर्वात्रायां
नीचस्था र्हेर्निष्कलमेवाकं तेन स विरोध इति चेन्न ॥ यात्रायां तादृक् यवनेन

इतिके स्थित ॥ वस्तुतस्तु नन्येकग्रह नियमोक्त फलस्य तद्दशायां संभवेपि
शादिययोगनियमोक्तं फलं कस्य दत्त आह ॥ बलादिति ॥ ग्रहबलादि
पुर्थः अयमभिसंधिज्ञातके बहुसंनं पिय फलं ॥ तन्न मध्ये न निमग्न
इत्युद्देशायां भवतीति वक्तव्यं ॥ यथानेकगृहस्थतापि प्रवृज्या नली ग्रह
नियन्ता कर्मलक्षणकलाकारायां राश्यलब्धिः ॥ अथवा प्रबलस्येति रा
ज्ययोगोपि बली ग्रहश्च नियतः ॥ पञ्चतु ॥ द्विग्रहादिकले नियमोक्त
फलं शाहीनां मपि दशायां मपि भवतीति बोध्यं ॥ एतदुक्तं दृष्टं अतीतके
संज्ञाध्याय ॥ यद्व्यमुक्तं कर्मजीवोयस्य श्रोदिह भावस्थाना योगा
द्रुवं वृत्तत्वं न तस्य योऽपि दशायां मिति ॥ अथातश्च शिरिह माह ॥
वेरियुगिति ॥ पापः पापग्रहः वेरियुक् शत्रुभक्तः सन् पापदशां नि
शत ॥ अतः ॥ दशां करोति तदा स पापग्रहः विप्लवकर्म मूढकर्म
स्यात् ॥ तदुक्तं सारां मत्या ॥ क्रूरदशायां क्रूरः शत्रुपातदशां यः कुरु

45.

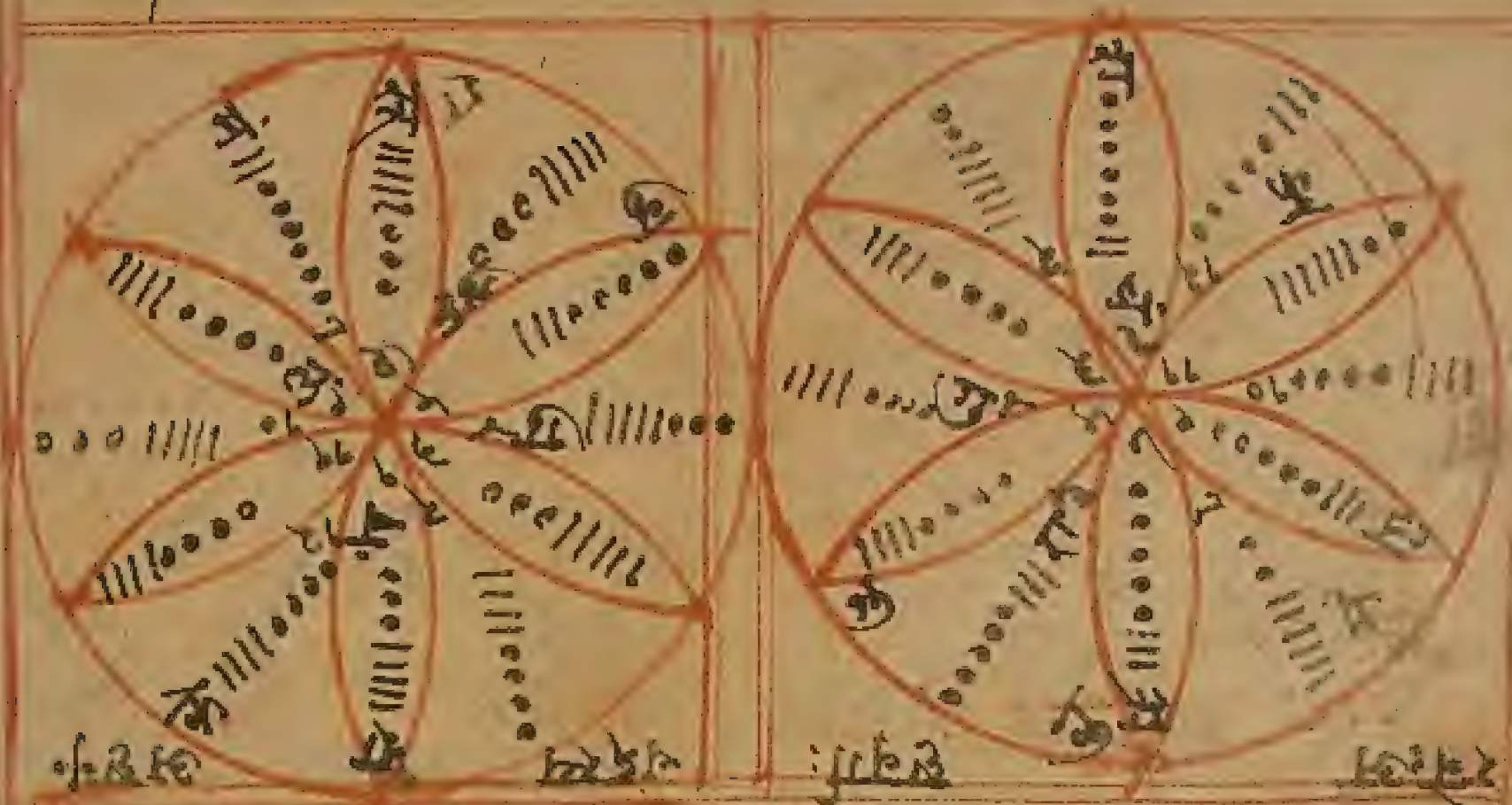
24

उक्तत्वाद्देशानामाश्रितिसमत्तास्तत्केनेनेके।६। अत्र विंशतिभिर्द्व्येता
भसोरन्यात्वेनोनरः। नहासिभिः धनादिस्यात्कृत्वंसज्जामिदिति। विंशता
मानामत्रातिरेतउर्ध्वस्वराधिकं॥८॥ चैवेधजातकमास्तिरेमितिस्या
एवार्जाफलं पाकाधं स्थिरमस्थिरान्तदधिकं लब्धेधरेखाधिकं॥ राशेर्जन्म
ननोश्च हृदिष्ठगतः स्वर्गत्रिकोणोच्चगोमित्रहोत्रुभेस्वसङ्गु नतरं यत्क
मत्वं भवेत्॥९॥ प्रोक्ताश्चतुष्टयगस्य नुतरं यत्क एव सुल्लकं ८ शात्ता
नीर्यमिराएवार्जात्तुपुरेहै सपररेखायुतिः। यत्राष्टाष्टाधिकं भुभवनत
स्यात्स्वर्गानिष्टं कृतं छांते जपानरत्नन विधिक्षुर्या सुभाहृदयेव
अत्रोद्योध्य। अत्राष्टवर्गणस्वर्गणीति प्रातिस्वपं भुभफलमागतं। प्रकारा
तरेण स्ववर्णापत्तारितस्वपा भुभफलमागतं। तत्राष्टवर्गफलमेव भुभवति
नान्यत्र। नच एकयस्य सप्तदशे फलयो विरोध इति वराहोक्तदुभय
फलमात्रा एव मुक्त इति वाच्यं एकयस्येति सामान्यशब्दस्य इति
निगदितमिष्टमित्यहं कर्वाक विद्वेषं शास्त्रेणाष्टवर्गातिरेक
फलं विषयल कृत्यनलान्। नहि स्यात्सर्वभूतानि सामान्यशब्दस्य। अ

23

त्रिषोमियं पञ्चमालेति विशेषः शास्त्रेण उद्दिष्टो मयिानि रित्युक्तं
त्रिषोमियं पञ्चमालेति विशेषः शास्त्रेण उद्दिष्टो मयिानि रित्युक्तं

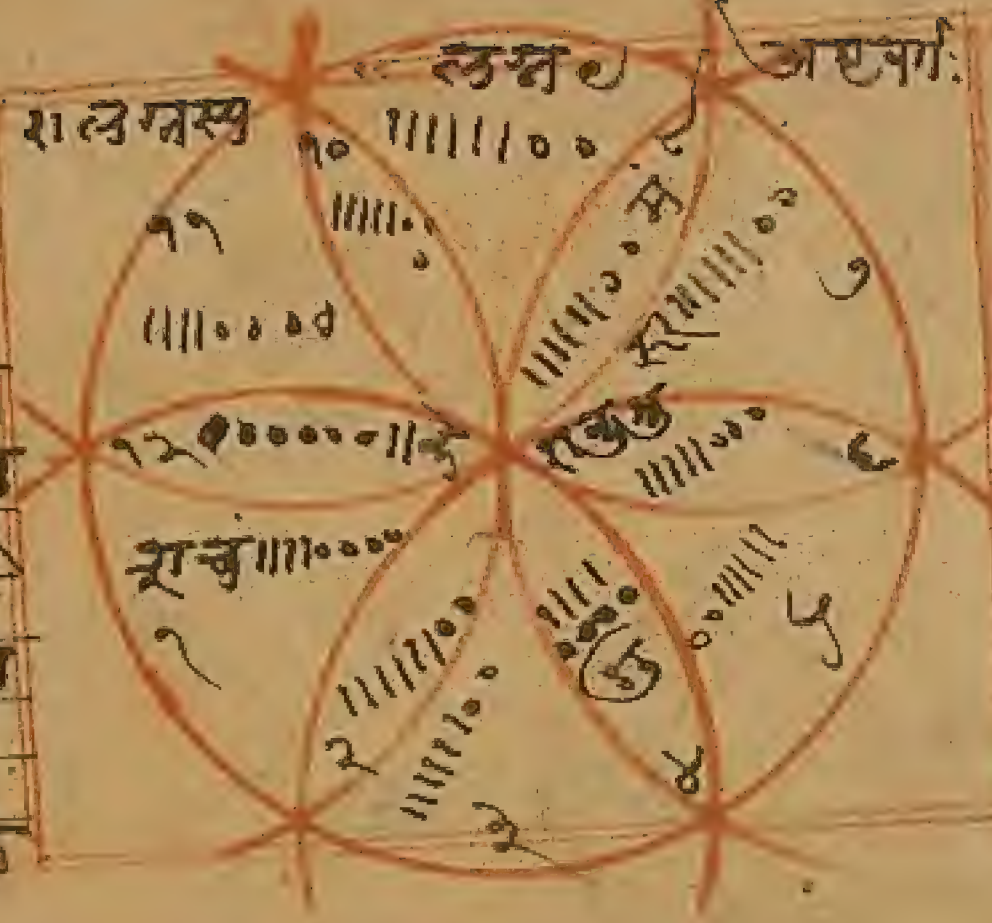

सत्त्वाद्या पात्राकले मेवरी ति. जातक कले तीट्ठवचन सत्त्वा (६) मेवरी तिनक
 शिदिरो धः। अ एवर्गस्सुखा र्कः प्रथमायेती सा हिस्सोक सत्तके नरुत्ताण
 के उक्तः। तस्य तात्पर्यार्थः। ख्याती नोत्तं कुंउ डि का कार्या। तत्र जन्म काले स
 त्तत्र प्रस्थाने भ्यः उभ स्थाने रेखा कर्म अ उभ स्थाने बिंदु कितं कार्यं ननु
 वा वशां य पात्र राशे गृह्ये या तिन राशि स्थिरे रेखा बिंदुनां विस्तेषु काला यदा
 तिरन्यतं तत्कलं वा वशां न गृह्ये द्यात् ॥ तत्र बिंदु एके दु उभ संस्पर्शे रेखा
 खा फल माख्य वनु। कृ एस्या रे करे रेखा या दा भ्या मथ स्थि यो भयेत्। त्रिभिः
 रं विजानी यां शुभिः समता मता १। पंचभिः परमाने रः ष ष्चिरार्था गि मो भवति।
 सप्तभिः परमं सौख्यं मष्टभिः सर्व संपदः ॥२॥ अथ जन्म काले ज्येष्ठुरा। वि
 पु संस्थिताः तत्र रेखा सफलं फलं वा न्यं उभा उभं ॥३॥ नाशः सत्ते उ भि
 स्ता एा ईरा मिधने संलयः। वंते उ भिः कुबु धितं धन पीडा च जायते ॥४॥
 बिंदा स्ता मव कल्हे कुमे ने रे रि रे उः रं ॥ नेत्र नेत्रे भये तां यो स सहा रे म्प
 रे म्प परा भयो ॥५॥ धर्म धिहा नि स्त्रिय मेः सिधे र्ध न सति भवेत्। पंच नेत्रे
 रसगतं धनं नाशयति क्षणात् ॥

केनैतु
१२८

शनेरवर्गः

के	००००॥००००	०
ख	॥॥॥॥००००	०
गि	॥॥॥॥००००	०
क	॥॥॥॥००००	०
सि	००००॥॥॥॥	०
क	००००॥॥॥॥	०
तु	॥॥००००००००	०
ह	॥॥००००००००	०
ध	॥॥००००००००	०
म	॥॥००००००००	०
उ	॥॥॥॥००००	०
मि	॥॥॥॥००००००००	०

१२८

इयडि चकते मियत इति हस्यतया भाव्यं तत्रापाठे च छंदो भागः
 स्वात्तु अथेति ॥ किंचेत्यर्थः ॥ आद्योष्टः ॥ प्रथमो वत्सरः ॥ शिशुदु-
 स्तरः ॥ शिशुना दुःखः खेचतायी गतिदुस्तरः ॥ प्रथमाष्टे बहु नाम
 रिष्टानां प्राचिनमाहाय्ये पृक्तत्वात् अपि च परौ ॥ द्वितीय
 तृतीयाष्टौ ॥ दुस्तरौ ॥ तत्राप्यपरिषद्वाहुल्योऽस्योक्तत्वात् ॥ एषु
 त्रिषु वर्षेषु पञ्चिका जन्मपञ्चिका नोकार्या ॥ प्राचीनानाम
 रिष्टग्रंथानां तुल्यत्वेन इदानीं शुभाशुभपरिच्छेदस्य दुष्करत्वात् ॥
 अर्थाद्वर्षत्रयेऽन्तर्गतकार्या ॥ प्रश्ननिमित्तसर्वशकुनेः ॥ प्रश्नका-
 लेयानि निमित्तादिनिर्गमनबलादीनि ॥ तानि च सर्वपञ्चिकोप- ॥ २८
 क्रमेण शकुनास्तेः शुभाशुभं तात्वेति शेषः ॥ स्वकं आत्मा-
 यं मानं ॥ प्रामाण्यं ज्योतिः शास्त्रं ॥ गौरवं च रक्षता होरास्तेन ॥

कार्येति ॥ सर्वेणान्वयः ॥ शकुनादिपर्यालोचनाय अवश्यकत्वं
 सिद्धमर्थमाह ॥ बहुधावती ॥ ॥ उदकः कर्मपरिपाकः ॥ कालश्च ॥
 बहुधावती ॥ अतः सहस्रान् प्रवर्तितव्यं ॥ किंतु विचारपूर्वकं
 मेवेत्यर्थः ॥ रक्षनं स्वज्ञानं धियोति काचित्कोऽप्याठः ॥ अन-
 मिहिते कर्त्तरि कृत्यानां कर्त्तरिवेति षष्ठास्तृतीयायावाप्रा-
 त्याप्रथमायां दुर्लभत्वादिति दिक् ॥ ननु कस्मिन्नेह सिसुखं क-
 स्मिंश्च दुःखमितिार्थे जिज्ञासिते भोक्ता साक्षात्पर्यावात-
 दिश्वारे प्रवर्तते ॥ अतिक्षोदेन विचारितस्वीर्थस्य विस्मय-
 माप्नुदिति सोर्थः पञ्चेति हस्यते इति स्थितिः ॥ सचायं विचारः
 काकदेनापरीक्षावृत्तिश्च योजनः ॥ तथा हि जन्मकाली-
 नयहसस्त्वविचारादस्मिन्काले मे सुखमस्मिंश्च दुःखमिति
 ज्ञानं ॥ तच्च सुखदुःखभावान्यत्वादुपपन्नार्थः ॥ नचोस्मिन्का-

ख

लेमेसुमितिज्ञानदानेदर्शनात्तद्विचारस्यास्तिपरंपरयापुमथ
 लुमितिवाच्यं॥तथापिदुःखकालज्ञानेदानाद्युपायेनतत्प्राग
 भावपरिपालनात्तद्विचारस्यप्यस्तिपुमथचमितिवाच्यं॥नि
 यतसुखदुःखयोरनिवार्थत्वात्तदुक्तं॥रोगनकेनमेनतु
 यत्मात्यंतस्यविपाकंसुरेशसचिवोपि।यःसाक्ष्यान्निय
 तितः॥सोपिनशक्तोन्यथाकर्तुमिति।अन्यत्रापि।करोतु
 नामुनीविज्ञोव्यवसायमितिस्ततः॥फलंपुनस्तदेवास्यमाह
 धर्मनसिस्थितमिति।हरिरपि॥दाताबलिप्रार्थयितासुरारिर्वा
 नंधरायुएयमखस्यकालः॥नमोस्तुलस्यैभवितव्यतायेयसाः
 फलंबोधमैनमेवजातमिति॥अरोहतुगिरिशिखरंखन
 तुभ्रमिंमयातुपातालं॥विधिलिखिताक्षरमालंकृतानि
 कपालेनभूपालः॥ब्रह्मायेनकुलालवान्निममितोब्रह्मा

राम

१३०

अथोदकस्यबहुविधत्वात्कालस्यचतुर्लक्ष्यत्वाज्जातकफलस्याव्य
 भिचारेकिंकार्यमित्युक्तं॥जीवेदिति।विगतोभंगोयस्यतद्विभं
 गंविभंगंयतद्विष्टंविभंगरिष्टंतत्रजातःविभंगरिष्टजाःसचोसो
 शिशुश्चेतिविष्टहःभंगरहितारिष्टवल्लुग्नोमनःशिशुर्वालः॥का
 पि।कस्मिन्नपिकालेजीवेत्जीवितुमर्हति।अर्हेकत्वात्तच्चचेति
 लिङ्॥अथवाजीवेत्जीवितुंशक्नोतीत्यर्थः।शक्तिर्लिङ्चेति
 लिङ्॥त्रैकालिकः।कचिरिष्टंविना।स्मियते।मरणंप्राप्नोति।का
 पीत्यत्रोप्यनेति।इतिजातकफलस्यव्यभिचारोक्तिः।अत्रस्मि
 यतइति।युक्तःपाठःमीनहिंसायांकर्मकर्त्तृकर्त्तरालिङ्ःस्मि
 ते।स्मियतइतिपाठस्तप्रमादिकः॥मूःप्राणत्यागइत्येस्मात्तु
 दादित्वाच्छे।रिङ्ःशयलिङ्क्षितिरि।सदसेचाचिष्णुधास्ति

के. ३
२१

जन्मकालीनग्रहसंस्थानमात्रेण तत्काले सुखे दुःखे च नियते। कुत्रापि
कस्यापि प्रवृत्तिश्च न स्यात्। न न्वन्यस्य प्रयोजनस्याभावेऽपि। अनर्था
त्यद्विजो वेदान्त्यत्र कुरुतेऽस्मिन्॥ स जीवन्मयेव शरीरे माशुगच्छति
सान्वय इत्यादिवचनकृत्यो विधिवेदाध्ययनमिव॥ यस्य नस्ति स्वतः
जन्मपुत्रिकेत्यादिना जन्मपुत्रीभावनिर्दण्ड्यादेन कल्पितो विधिज
नपुत्रमनुष्टापयिष्यतीति चेत्। न। उक्तस्मृतौ सूर्यहस्तिनोदानमा
चरतीत्यादिवत्। भक्त्युक्तं तया एव पुत्रे रिति। अत्रोच्यते। भा
विनः सुखस्य निरर्था संप्रतिसंतीर्णातिशयस्तावदनुभवाक्षि
कः। स्वप्ने मेव फलं। किंच भावि सुखं ज्ञात्वा तत्सामग्री विघटनार्थं
जपशान्तिकर्मादिकं सुकरमिति भाव्यरिषानिर्णयोपपद्यते ३१
एव। कर्मफलभोगावश्यकत्वं परलिवचोसि। प्रायश्चित्ता
द्यनाशितकर्मांतराणि। आरब्धपराणिवेत्तिमसिद्धमेव॥

अन्यथा शान्तिकर्मादिविधयो नीतिशास्त्रावश्यकत्वादीनि च दत्त
जलांतलानि स्युः कान्ति। यथा ह्येकेन चक्रेण। न। रश्मिस्पर्शातिर्भवितुं
एवं पुरुषकारेण विना देवेना सिध्यतीति यास्तव। न्यवचनादपि
पुरुषकारस्यावश्यकता प्रधायते। उदाहृतस्मृतिशिष्टाचारस्या
मपि पत्रिकाकरणस्यावश्यकत्वं सुवर्त्तं। लोभमूलकत्वं तेषां
तुल्यपुरुषदानादिष्वतिप्रसक्तत्वात्। दुपेक्ष्या उक्तं भूभावादेन
दवानोत्प्रेक्षितं शक्या। स्मृत्यप्राप्त्यप्येतवः इत्यलं कल्पितेन।
ग्रहाणां सुखादिस्तु च कल्पेन तु कर्तव्यं। तेन सर्वजान्माजितपुण्य
पापकिंचित्करत्वेन विहितकरणविहाकरणाप्रतिपादकानां
मूर्तप्रतिपादकानां च शास्त्राणां न वेत्यर्थः। न नोपि कुमुदिनी
बंधुरित्यादौ किंचित्कृत्यः प्रयोगस्तु। कृत्यारवयः पुरतः प्रयाति
पुरास्थितो यो मरुदमादधाति। क इत्येतयः स्वशिरोघ्निषासोपु

वे० ३
३३

ततो असौ देवद्विजप्रसादाद्दीर्घायुर्भूयादिति लेख्यं ॥ ततः पंचा
गफलानि लेख्यानि ॥ ततो गंडो तत्तत्फलं डिभाख्यं च क्रंतफलं व
र्णस्तत्फलं योनिगणैस्तत्फलं वर्गफलं च लिख्यते ॥ ततो लग्नद्वे
का एतन्वांशचंद्राश्चिह्नं उल्लिख्यः लेख्यास्ततो लग्नतत्फलं
वर्गफलं लेख्यं ॥ ततो ग्रहासाधनार्थं जन्मकालीनकल्पस्तद्वि
व्यहर्गणस्ततो मध्याग्रहाः ॥ ३॥ ओच्चानिततः स्पष्टग्रहप्रयो
जनं ॥ स्पष्टग्रहाश्च लेख्याः ततो ग्रहाणां परस्परदृष्ट्युक्त
लानिराशिकलानि च ॥ ततस्तन्वादिद्वादशभावाः ससंध
यस्तत्प्रयोजनं भावकुंडलिकाप्रयोजनं भावकुंडलिका
उपचयात्मकौ भयविधेभावफलानि ॥ भावेषु ग्रहाणां दृष्ट्या
ततस्तन्वादिद्वादशभावविचारस्तत्रावस्यभावस्य विचारः ॥ ३३
क्रियते तत्र स्पष्टग्रहबलं तत्र वेग्रहदृष्टिकलं तत्रावस्य

द्विग्रहयोर्दिगोफलतद्भावस्यद्वादशभावफलमपितत्रैव लेख्यं ॥
ततो ग्रहाणां भावस्तद्दशैव तत्कालिकमे ॥ ३॥ चक्रं ॥ सप्तवर्गज
चक्रं तत्फलं च लेख्यं ॥ ततो ग्रहाणां षड्दलानि तत्फलानि ततो
दिष्टस्तद्दिगो ॥ ततो राजयोगाः ततः पंचमहापुरुषाख्यमालं
रुचकेशाहंसभद्रयोगास्तत्फलानि ततो राजयोगयोगमंगो
नामसयोगफलानि ॥ प्रव्रज्यायोगास्तत्फलानि च ॥ ततो दीर्घादि
लक्षणं तत्फलानि उच्चनीचमूलत्रिकोणस्वग्रहमित्रशत्रुगृहा
दिलक्षणं तत्फलानि उच्चनीचमूलत्रिकोणस्वग्रहमित्रशत्रु
गृहादिकास्तत्फलानि ततो षड्वर्गस्तत्फलं ततः प्रतिदिनशुभाशुभ
लापकं सर्वतोभद्रचक्रं तत्फलं सूर्यकालानलचक्रं तत्फलं च
रक्षाकालानलचक्रं तत्फलं ॥ वैततेयचक्रं तत्फलं सत्यग्रहसु
रुषचक्राणि तत्फलानि ॥ ततस्त्रिवेधचक्रं मंशचक्रं

स्वरशुभाशुभं लेख्यं। ततो योगाद्युदायः। ततो रश्मयस्तत्फलं।
इष्टं फलं च। चेषोच्चगुणको। स्फुटगुणकः। कर्मयोग्यगुणकः। य
हाणालग्नस्य च। द्वायांशाः वर्षाद्यंशास्तु तत्रैव लिख्येति। अर्क
पिंडाद्युच्चंद्रेनिसर्गायुर्लयां चंद्राहानबलास्तदा जेवमायुर्ले
ख्यदशाक्रमबलानितदूशाक्रमस्थादशास्तत्प्रवेशामध्याका
श्वलेख्याः। ततो दशाप्रवेशकालिकाहर्गणस्ततो मध्याः। त
थाग्रहालग्नचलेख्यं। ततो दशालानिष्टवोक्तभावफलदशा
रक्षादीन्यपि सर्वाणि दशायां लेख्यानि ततः सप्त फलानि दशा
धर्ममंतर्दशोपदशास्तत्फलानि च। लेख्यानि। दशामध्ये वर्षक
लानि ले०। वर्षमध्ये मासप्रवेशास्तत्फलानि। दशामध्ये वर्ष
फलानि लेख्याः। अंतर्दशां अवेदि श्लोकालेख्याः। इति जन्म
त्रिकाले खणक्रमः॥ ननु सर्वानि फलानि दशायां भवन्ति।

ला

पादव्यवस्थायामाकृतादमोयुगचरणाः। तत्र कृताष्टसंख्या ११२०००
त्रेताष्टसंख्या १२००००। द्वापराष्टसंख्या ८६४०००। कलियुगाष्टसं
ख्या ४३२०००। एवं सर्वयोगे महायुगप्रमाणं ४३२००००। ब्रह्मलोव
र्त्तमानदिवसे सत्याविंशतिमहायुगानि गतानि। अष्टाविंशत्यु
गस्याधिकृतादिचरणाचमंयातं चतुर्थचरणस्य कले रक्षायात्ताः
४६५१। एवं जाताः। कलदिने गताष्टाः। तास्तद्विगताष्टाः लेख्याः। त
तः संवत्सरराका० नयनकुतुसासपाक्षतिथिवारनक्षत्रचर
णयोगकरणयोगनिगणदिनरात्रिलग्नहोरादेकाग्रसमाशानवां
शत्रिशोचपयंतं लेख्यं ततो बालकस्य पितृभाववर्णनात् ततो
अमुकस्य भार्यायुत्ररत्नं वा कन्यारत्नं वा जीजनदितिलेख्या
ततो जन्मकुंडलाग्रहविन्यसहर्वकलेख्याः॥ ततोऽस्य जन्म
नक्षत्रममुकं तच्चरणः जन्मराशिर्मे निर्वर्त्यो गणयोगवर्गश्चेति॥

वे. ३
३५

गपाफलेचंद्रदशामामितिसर्वं निरवधं। यत्तुसेवत्सरक
लेसावनवर्षस्यवाके। मासोद्भवंमासपतेः पाकइति। तन्ना
सावनवर्षमासेशयोः कुत्रापि फलानुक्तेः उक्तफलस्य
वार्हस्पत्यादिति ॥ ॥ नारायणेनमंदार्थमुदितोतिस्वन
क्रमः ॥ पारंपर्यक्रमोयातो जन्मपन्नस्यशोभनः ॥ १ ॥
ग्रंथसमाप्तावलंकारः ॥ तथाग्रंथश्लोक १३ अंशदाना
र्थं ॥ तथाचक्षेपज्ञानार्थं ग्रंथसंख्याचाह ॥ ॥ नंदिया
मेति ॥ ॥ नंदियामेपाश्चिमसमुद्रनिकषंस्त्रे ॥ होराशा
स्त्रसंघं जातकशास्त्रसमुदायं जतकीयेति ध्याता ॥ ३ ॥
भक्तं स्पष्टमन्यत्र ग्रंथपठनस्य फलमाह ॥ ये सुवा

धामिति ॥ स्पष्टार्थः ॥ ३३ अहं हि जाग्न्योदधिं शृष्टुं सर्वं प्रा
पे। पयोः स्पीगति कटेति रम्ये ॥ चिंतामणिदैवविष्णुरश्मिः
श्रीदेवराजान्वयपुरलभतः ॥ १ ॥ पंचाभवत्तत्तनयागु
ट्याः पाथद्विवेषां मथमोहिरामः ॥ विदेहपुत्र्यांतनया
वभरतां रामाश्चिमलुगभिधमोपिराजौ ॥ २ ॥ त्रिमलुरु
गणकाङ्गस्तमेविल्लालसंज्ञः शिवशक्तियुक्तः ॥
पंचात्मजास्तज्जनिताहितेषां ज्येष्ठस्तुरामो वरजस्त
कृष्णः ॥ ३ ॥ येनाकारिसवासनं सुरुचितैरं व्याख्या
नमकोदिते ॥ बीश्रीपतिजातकाध्व विवृत्तिसोदा

हृतिनिर्मला ॥ ज्योतिः शास्त्रमहा एव त्य चुलकेना स्त
 वत्तु प्राशनं प्राप्तायावन सार्वभौमवशातो भूतिस्तथा
 गोरबं ॥ ४ ॥ गौविंदसंतोगणकोवरिष्ठः कृष्णानुजस्तत्त
 नयास्तकाशीन ॥ नारायणः केशवजातकाध्या व्याख्या ॥
 सदुद्देशाविररम्यो ॥ ५ ॥ ये श्रमे निर्मिता व्याख्यातस्तत्तको
 ब्रह्मणः परः ॥ इह मा लोच्य विश्वेशतवेवां ध्रियुगोपिताः ॥
 ॥ ६ ॥ वारो नामसंनोद्विघ्नो योगः सैकस्तिथ्योर्मितिः ॥
 मुक्तिश्चो रंतरे पक्षकरणे भंक्तलघुमाः ॥ ७ ॥ पक्षोनः
 सर्वमुक्त्वा स्वर्गनिघ्नो भाठयः कैशकोमितिः ॥ रुद्रोन
 ॥ सर्वमुक्त्वा श्रारसचंद्रे १६०० समा मताः ॥ ८ ॥

तत्र संवत्सरादिकालानि कुत्र भवन्तु ॥ तेषां दशाभावादिति चे
 तु उच्यते ॥ बार्हस्पत्यमानेन प्रभावादयः संवत्सरा अतस्तत्क
 लंगुरुदशायो ॥ सूर्यचारेणायुनर्त्त ॥ अतस्तत्कलं रविद
 शायो ॥ मासतिथिकरणपक्षाणां सूर्यचंद्रांतरोत्पन्नत्वात्
 षोडशकलं चंद्रदशामध्ये सूर्यस्यांतर्दशायो ॥ वारकलं तदश
 यो ॥ नक्षत्रस्य चंद्रादेवोत्पन्नत्वात् तत्कलं तच्चंद्राण्यकलं तदश
 यो ॥ योगस्य सूर्यचंद्रयोगोत्पन्नत्वात् तत्कलं सूर्यदशायो
 चंद्रदशायो च ॥ अथ वा चंद्रार्कयोर्द्वयो बलौ तदशायो ॥
 दिनकलं सूर्यदशायो ॥ रात्रिकलं चंद्रादेयो ॥ वरुण
 कलं वरुणराशौ शस्यवरुणस्वामिनो वा दशायो वा दशायो वा

कै. ७.

(१३७)

तादृक्शक्रादौ गोविंदनिरुत्तुना निमितामला ॥ व्याख्योद्देशविचाराद्वा
केशवीयजनुः पथः ॥ ९ ॥ वारप्रमाणं ॥ या १ ॥ इति श्रीमद्वल्लुदेव
ज्ञात्मजगोविंददेवसुतदेवज्ञनारायणहृता सोहृत्तिकेशवीयज
कपतिव्याख्यासमाप्तिमगमत् ॥ श्रीनृसिंहाय नमः इति मंगलचरणं ॥
एकपाश्वर्गगतेरुय ७ ३ श्वैर्युक्ते शके शुक्रहायने ॥ इति स्ये बलित्व
तृकेशवीरामसुतसुतकरः ॥ १ ॥ शके ७ ३ ७ कुनामा हे अ
श्विनशुक्रप्रतिपदि भौमिने इयं केशवी सोहाहृत्तिव्याख्योद्देश
रणं समाप्तमगमत् ॥ ~~७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७~~

1734

(१३७)

केशवीरर्णनामगतू ॥ ६५ ॥

keshveerharnatamgatu

1/2

20 89
2069